

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

عمران
علیهما السلام

www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.ir

از پند و اندرز انجمن روح الباقه

سینه‌ها کا فرشتگان

با نظارت و تدوین محمد بهمن‌نوری

به اهتمام لیلا محمد‌نوری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سیمای فرشتگان

نویسنده:

لیلا حمداللهی

ناشر چاپی:

بیان جوان

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	سیمای فرشتگان (در قرآن و نهج البلاغه)
۸	مشخصات کتاب
۸	فهرست مطالب
۱۱	الإهداء
۱۱	متن تأییدیه حضرت آیت الله خزعلی مفسر و حافظ کل قرآن کریم
۱۲	مقدمه چاپ دوم
۱۴	مقدمه مؤلف
۱۴	تعریف فرشته از دیدگاه قرآن کریم
۱۵	خلقت ملائکه
۱۵	ملائکه در قرآن (ویژگی‌های ۱۰ گانه ملائکه)
۱۷	چند دسته از فرشتگان
۱۸	صفات فرشتگان
۲۲	بالهای فرشتگان
۲۳	آیا رسالت فرشتگان تکوینی است یا تشریحی؟
۲۴	کارگزاران خلقت و انواع آنها
۲۴	فرشتگان محافظ انسان
۲۸	فرشتگان ثبت اعمال
۳۱	فرشتگانی که حساب و کتاب عمر آدمیان را دارند
۳۱	فرشتگانی که آماده انجام مأموریتند
۳۲	فرشتگانی که دائم در سجده‌اند
۳۳	فرشتگان حامل عرش و تعداد آنها
۳۵	فرشتگان مرگ و فرشتگان مأمور تدبیر جهان

- ۳۷ فرشتگانی که شفاعت می‌کنند (شفاعت ملائکه)
- ۳۸ فرشتگان حامل وحی
- ۴۰ عدد لشکریان پروردگار
- ۴۲ عصمت ملائکه
- ۴۳ سجود تشریحی ملائکه
- ۴۴ عروج فرشتگان
- ۴۴ ممثل و دیده شدن ملائکه
- ۴۶ فرشتگان چه اموری را تقسیم می‌کنند؟
- ۴۶ چگونه فرشتگان در میدان‌ها وارد جنگ می‌شوند؟
- ۴۷ آیا فرشتگان جنگیدند؟
- ۴۷ چرا فرشتگان را فرزندان خدا می‌نامند؟
- ۴۸ چرا فرشتگان را بصورت زن و دختر ترسیم می‌کنند؟
- ۵۰ پنج وصف برای جبرئیل
- ۵۲ جبرئیل فرشته وحی و اوصاف او
- ۵۳ روح فرشته‌ای برتر از جبرئیل و میکائیل
- ۵۴ قیام فرشتگان
- ۵۵ ماجرای هاروت و ماروت دو ملک بزرگ الهی
- ۵۶ آیا به راستی فرشته می‌تواند معلم انسان باشد؟
- ۵۷ ملائکه و جن
- ۵۸ مطالب بیان شده درباره فرشتگان در کل قرآن
- ۶۱ سیمای فرشتگان در نهج البلاغه
- ۶۱ شگفتی خلقت فرشتگان و تسبیح فرشتگان و شناخت ملائکه
- ۶۵ عجز انسان از درک فرشتگان (فرشته مرگ)
- ۶۵ درباره ملائکه ثبت‌کننده اعمال انسان

- ۶۵ درباره ملائکه و ثبت اعمال بشر
- ۶۶ درباره فرشتگان محافظ در زندگی انسان
- ۶۶ فهرست منابع و مأخذ
- ۶۸ درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

سیمای فرشتگان (در قرآن و نهج البلاغه)

مشخصات کتاب

- سرشناسه: حمداللهی لیلا، - ۱۳۵۷
- عنوان و نام پدیدآور: سیمای فرشتگان (در قرآن و نهج البلاغه) = Angels in Qur'an and Nahj - ol - balaghah
- به‌اهتمام لیلا حمداللهی بانظارت محمد بیستونی
- وضعیت ویراست: [ویراست ۲]
- مشخصات نشر: قم: بیان جوان، ۱۳۸۵.
- مشخصات ظاهری: ۲۰۸ ص ۱۲X۱۷س م
- شابک: ۹۶۴-۸۳۹۹-۴۶-۸۱۵۰۰۰ ریال:
- یادداشت: فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیپا
- یادداشت: چاپ دوم
- یادداشت: کتابنامه ص [۲۰۰ - ۱۹۴]؛ همچنین به صورت زیرنویس
- موضوع: فرشتگان (اسلام)
- شناسه افزوده: بیستونی محمد، - ۱۳۳۷
- رده بندی کنگره: BP۲۲۶/ح ۸س ۹ ۱۳۸۵
- رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۶۷
- شماره کتابشناسی ملی: م ۸۴-۴۷۳۸۹

فهرست مطالب

- موضوع صفحه
- متن تأییدیه حضرت آیه‌الله خزعلی مفسر و حافظ کل قرآن کریم ●●● ۵
- مقدمه چاپ دوم ●●● ۷
- مقدمه مؤلف ●●● ۱۵
- تعریف فرشته از دیدگاه قرآن کریم ●●● ۱۷
- خلقت ملائکه ●●● ۱۸
- ملائکه در قرآن (ویژگی‌های ملائکه ●●●) ۲۰
- (۲۲۸)
- چند دسته از فرشتگان ●●● ۲۶
- (۲۲۹)
- فهرست مطالب
- موضوع صفحه
- صفحات فرشتگان ●●● ۲۹

فرشتگان «کرام» و «برره» (۳۳۰۰۰)

فرشتگان شایسته فرمانبردار ۳۶۰۰۰

بالهای فرشتگان ۴۲۰۰۰

آیارسالت فرشتگان تکوینی است یا تشریحی ۴۷۹۰۰۰

کار گزاران خلقت ۴۸۰۰۰

(۲۳۰)

فرشتگان محافظ انسان ۵۰۰۰۰

(۲۳۱)

فهرست مطالب

موضوع صفحه

فرشتگان ثبت اعمال ۶۳۰۰۰

فرشتگانی که حساب و کتاب عمر آدمیان را دارند ۷۳۰۰۰

فرشتگانی که آماده انجام مأموریتند ۷۴۰۰۰

فرشتگانی که دائم در سجده‌اند ۷۸۰۰۰

فرشتگان حامل عرش و تعداد آنها ۸۰۰۰۰

فرشتگان عذاب و تعداد آنها ۸۷۰۰۰

(۲۳۲)

فرشتگان مرگ و فرشتگان مأمور تدبیر جهان ۸۹۰۰۰

(۲۳۳)

فهرست مطالب

موضوع صفحه

فرشتگانی که شفاعت می‌کنند (شفاعت ملائکه) ۹۴۰۰۰

فرشتگان حامل وحی ۹۹۰۰۰

فرشتگانی که تسبیح برای خدا و استغفار برای اهل زمین دارند ۱۰۱۰۰۰

عدد لشکریان پروردگار ۱۰۷۰۰۰

عصمت ملائکه ۱۱۲۰۰۰

سجود تشریحی ملائکه ۱۱۵۰۰۰

(۲۳۴)

عروج فرشتگان ۱۱۸۰۰۰

(۲۳۵)

فهرست مطالب

موضوع صفحه

ممثل و دیده شدن ملائکه ۱۲۰۰۰۰

فرشتگان عالم بالا از چه چیزی بحث می‌کنند ●●● ۱۲۳؟

فرشتگان چه اموری را تقسیم می‌کنند ●●● ۱۲۶؟

چگونه فرشتگان در میدان‌ها وارد جنگ می‌شوند ●●● ۱۲۷؟

آیا فرشتگان جنگیدند ●●● ۱۳۰؟

چرا فرشتگان را فرزندان خدا می‌نامند ●●● ۱۳۲؟

(۲۳۶)

چرا فرشتگان را به صورت زن و دختر ترسیم می‌کنند ●●● ۱۳۴؟

(۲۳۷)

فهرست مطالب

موضوع صفحه

چهار فرشته مقرب الهی ●●● ۱۳۹

پنج وصف برای جبرئیل ●●● ۱۴۲

جبرئیل فرشته وحی و اوصاف او ●●● ۱۴۷

جبرئیل معلم پیامبر بود یا نه ●●● ۱۵۰؟

روح فرشته‌ای برتر از جبرئیل و میکائیل ●●● ۱۵۱

قیام فرشتگان ●●● ۱۵۳

(۲۳۸)

ماجرای هاروت و ماروت دو ملک بزرگ الهی ●●● ۱۵۶

(۲۳۹)

فهرست مطالب

موضوع صفحه

ملائکه و جنّ ●●● ۱۶۲

مطالب بیان شده درباره فرشتگان در کل قرآن ●●● ۱۶۷

سیمای فرشتگان در نهج البلاغه ●●● ۱۷۶

شگفتی خلقت فرشتگان و تسبیح فرشتگان و شناخت ملائکه ●●● ۱۷۶

ویژگی‌های فرشتگان، اقسام فرشتگان، تواضع فرشتگان،

صفات والای فرشتگان، پاک بودن فرشتگان از رذایل

(۲۴۰)

اخلاقی، فراوانی راز و نیاز ملائکه و روانشناسی ملائکه ●●● ۱۷۹

(۲۴۱)

فهرست مطالب

موضوع صفحه

فرشته‌شناسی، وصف فرشتگان، حضور ملائکه در همه جا، ویژگی‌های ملائکه ●●● ۱۸۹

- عجز انسان از درک فرشتگان (فرشته مرگ ●●●) ۱۹۰
 درباره ملائکه ثبت کننده اعمال انسان ۱۹۱●●●
 درباره ملائکه و ثبت اعمال بشر ۱۹۲●●●
 درباره فرشتگان محافظ در زندگی انسان ۱۹۳●●●
 فهرست منابع و مآخذ ●●● ۱۹۴
 (۲۴۲)

الْإِهْدَاءِ

إِلَى سَيِّدِنَا وَ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ
 رَسُولِ اللَّهِ وَ خَاتَمِ النَّبِيِّينَ وَ إِلَى مَوْلَانَا
 وَ مَوْلَى الْمُؤَحِّدِينَ عَلِيِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِلَى بَضْعِهِ
 الْمُصْطَفَى وَ بِهِجِهِ قَلْبِهِ سَيِّدَةِ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ وَ إِلَى سَيِّدِي
 شَبَابِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، السَّبْطَيْنِ، الْحَسَنِ وَ الْحُسَيْنِ وَ إِلَى الْأَيْمَةِ الشَّعْبَةِ
 الْمَعْصُومِينَ الْمُكْرَمِينَ مِنْ وُلْدِ الْحُسَيْنِ سَيِّمًا بَقِيَّةَ اللَّهِ فِي الْأَرْضِينَ وَ وَارِثِ عُلُومِ
 الْأَنْبِيَاءِ وَ الْمُرْسَلِينَ، الْمَعْدِّ لِقَطْعِ دَابِرِ الظُّلْمَةِ وَ الْمُدْخِرِ لِأَحْيَاءِ الْفَرَائِضِ وَ مَعَالِمِ الدِّينِ ،
 الْحُجَّةِ بْنِ الْحَسَنِ صَاحِبِ الْعَصْرِ وَ الزَّمَانِ عَجَّلَ اللَّهُ تَعَالَى فَرَجَهُ الشَّرِيفَ فَيَا مُعَزَّ
 الْأَوْلِيَاءِ وَيَا مُدِلَّ الْأَعْدَاءِ أَيُّهَا السَّبَبُ الْمُتَّصِلُ بَيْنَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاءِ قَدَّمَسْنَا وَ أَهَلْنَا الضُّرَّ فِي غَيْبَتِكَ وَ فِرَاقِكَ وَ جِنْنَا بِيضَاعِهِ
 مُزْجَاهٍ مِنْ وَ لَانِكَ وَ مَحَبَّتِكَ فَأَوْفِ لَنَا الْكَيْلَ مِنْ مَنَّكَ وَ
 فَضْلِكَ وَ تَصَدَّقْ عَلَيْنَا بِنَظَرِهِ رَحْمَةً مِنْكَ
 إِنَّا نَرِيكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ
 (۴)
 (۵)

متن تأییدیه حضرت آیت الله خزعلی مفسر و حافظ کل قرآن کریم

بسم الله الرحمن الرحيم
 هر زمانی را زبانی است یعنی در بستر زمان خواسته‌هایی نو نو پدید می‌آید که مردم آن دوران خواهان آنند. با وسایل صنعتی و رسانه‌های بی سابقه خواسته‌ها مضاعف می‌شود و امروز با اختلاف تمدن‌ها و اثرگذاری هریک در دیگری آرمان‌های گوناگون و خواسته‌های متنوع ظهور می‌یابد بر متفکران دوران و افراد دلسوز خودساخته در برابر این هنجارها فرض است تا کمر خدمت را محکم ببندند و این خلأ را پر کنند همان گونه که علامه امینی با الغدیرش و علامه طباطبایی با المیزانش. در این میان نسل جوان را باید دست گرفت و بر سر سفره این پژوهشگران نشانند و رشد داد. جناب آقای دکتر محمد بیستونی رئیس هیئت مدیره مؤسسه قرآنی تفسیر جوان
 (۶)

به فضل الهی این کار را بعهدہ گرفته و آثار ارزشمند مفسران را با زبانی ساده و بیانی شیرین، پیراسته از تعقیدات در اختیار نسل

جوان قرار داده علاوه بر این آنان را به نوشتن کتابی در موضوعی که منابع را در اختیارشان قرار داده دعوت می‌کند. از مؤسسه مذکور دیدار کوتاهی داشتیم، از کار و پشتکار و هدفمند بودن آثارشان اعجاب و تحسینم شعله‌ور شد، از خداوند منان افاضه بیشتر و توفیق افزونی برایشان خواستارم. به امید آنکه در مراحل غیرتفسیری هم از معارف اسلامی درهای وسیعی برویشان گشاده شود.

آمین رب العالمین .

۲۱ ربیع الثانی ۱۴۲۵

۲۱ خرداد ۱۳۸۳

ابوالقاسم خزعلی

(۷)

(۸)

مقدمه چاپ دوم

قرآن کریم به عنوان معجزه جاوید پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله و قانون اساسی دین مبین اسلام «هُدًى لِلنَّاسِ» است (۱) و برای راهنمایی همه مردم نازل شده است. بر همین اساس دعوت پیامبران نیز با همان زبان معمولی و رایج که برای همه گروه‌های سنی و تحصیلی قابل فهم باشد صورت می‌گرفته و هرگز از کلمات پیچیده و مرموز و نامفهوم برای ایجاد ارتباط با مردم استفاده نمی‌کردند. قرآن کریم به این روش شایسته تبلیغ و ارشاد طبقات مختلف مردم صراحت داشته می‌فرماید: وَ مَا أَرْسَلْنَا

مِنْ رَسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ

۱- ۱۸۵ / بقره.

مقدمه (۹)

قَوْمَهُ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ... (۱) (ما هیچ پیامبری را نفرستادیم مگر به زبان عادی قومش تا بتواند به سادگی با مردم ارتباط برقرار کرده و حقایق را برای آنها آشکار سازد).

بنابراین باید روش‌های متنوع و جدیدی ارائه شود تا مخاطبین دبستانی تا دانشگاهی قرآن کریم یعنی همان مصادیق مختلف واژه «ناس» بتوانند متناسب با درک و فهمشان «پیام قرآن» را دریابند و با آن ارتباط برقرار کنند و از طریق «تدبیر و تفکر»، با آن «مأنوس» شوند یعنی خود را مخاطب قرآن قرار دهند و ثمره این انس، تجلی محتوای قرآن در رفتار و گفتار آنها باشد.

۴- ۴ / ابراهیم .

مقدمه (۱۰)

از سوی دیگر در سه آیه شریفه، قرآن خود را به‌عنوان «شفابخش» معرفی نموده (۱) و قرآن ناطق علی‌بن‌ابیطالب علیه‌السلام نیز در خطبه‌های متعددی، قرآن عظیم را «نسخه شفابخش همه دردهای انسان‌ها» می‌داند. (۲)

اینجانب در پاسخ به نیاز روزافزون جامعه خصوصاً جوانان عزیز، برای اولین بار روش انس با قرآن ویژه جوانان را از طریق «کارگاه آموزشی روش تحقیق موضوعی از قرآن کریم» [Reference guide of Quran Sources] ابداع نموده و به ثبت رساندم.

این روش جدید، حاصل تجارب عملی ۲۰ ساله این حقیر در تدریس جلسات

۱- آیات ۵۷ / یونس، ۸۲ / اسراء و ۴۴ / فصلت .

۲- خطبه‌های ۱۱۰، ۱۵۸، ۱۷۶، ۱۹۸، ۱۹۹، ۱۰۰ و ...

مقدمه (۱۱)

تفسیر موضوعی قرآن کریم می‌باشد که فقط در طول سه سال گذشته حدود ۳۰/۰۰۰ نفر به صورت حضوری آن را فرا گرفته‌اند و مورد استقبال گسترده واقع شده.

به کمک این روش که در یک جلسه حضوری چهار ساعته به سادگی قابل یادگیری است، به سرعت و سادگی امکان «مراجعه موضوعی» به تفاسیر قرآن کریم حتی برای «قرآن پژوهان جوانی که با زبان عربی آشنا نیستند» فراهم می‌گردد.

«روش انس با قرآن» مانند آموزش ماهیگیری به خریداران ماهی است و حضور در کلاس‌های تفسیر قرآن کریم همچون استفاده از ماهی یعنی به جای آن که فقط یک نفر یا یک گروه «ماهی بگیرند» و گروه دیگری فقط «مصرف کننده» باشند، آیا بهتر نیست «روش ماهیگیری، قایق سواری و شنای در دریا» را یاد بگیریم و به دیگران نیز

مقدمه (۱۲)

آموزش دهیم؟ زیرا در این صورت به جای یک ماهیگیر، هزاران ماهیگیر جوان خواهیم داشت و بجای مصرف ماهی صید شده توسط دیگران، خودمان ماهی را صید می‌کنیم که لذتی مضاعف دارد.

در کار با تفسیر قرآن نیز استدلال همین است. بنده ضمن آنکه برگزاری جلسات تفسیر قرآن را کار مقدس و مبارکی می‌دانم، اعتقاد دارم بهتر است با توجه به کمبود وقت مردم خصوصاً جوانان عزیز، به خود آن‌ها روش مراجعه موضوعی فوری به تفسیرهای قرآن کریم را آموزش دهیم تا در هر فرصت مناسب، در صورتی که حال و حوصله و نشاط داشته باشند، خودشان بدون حضور مکرر به استاد، ابزار کار را در دست گرفته و در دریای زیبا و سراسر شگفتی و عظمت قرآن کریم وارد شوند.

مقدمه (۱۳)

آنگاه خواهند دید که مراجعه مستقیم به قرآن کریم و تفسیرهای فراوان و متنوعی که هر کدام گلی از این گلستان زیبا را مورد ارزیابی و تشریح قرار داده‌اند، چه لذت عمیق و پایداری را در سراسر وجود آن‌ها ایجاد خواهد کرد و همین تکرار دل نهادن به دریا و راز و نیاز با امواج آرام بخش آن موجب «انس با دریا» خواهد شد که هیچ چیز دیگری جای آن را نمی‌گیرد و این همان چیزی که ما تحت عنوان «روش انس با قرآن» به دنبال آن هستیم.

هم اکنون «کارگاههای آموزشی روش تحقیق موضوعی از قرآن کریم» با نظارت و برنامه‌ریزی «مؤسسه قرآنی تفسیر جوان» و مسئولین محترم مراکز قرآنی در بسیاری از دانشگاه‌ها و دبیرستان‌ها و مراکز دولتی و خصوصی راه‌اندازی شده است.

مقدمه (۱۴)

در کارگاه‌های یادشده پس از آن که قرآن پژوهان عضو، روش انس با قرآن را فرا گرفتند یک موضوع به انتخاب خود آن‌ها مشخص می‌گردد تا با ارائه تحقیق موضوعی از قرآن کریم مهارت خود را تجربه کنند. در طول مدت آموزش و تحقیق، نظارت تخصصی بر پروسه تحقیق صورت می‌گیرد و در پایان اثر نهایی توسط مؤسسه قرآنی تفسیر جوان آماده‌سازی و با حمایت و سرمایه‌گذاری «انتشارات قرآنی بیان جوان» تحقیقات متین و کاربردی قرآن پژوهان جوان چاپ و منتشر می‌گردد.

کتابی که ما و شما هم‌اکنون در محضر آن هستیم یکی از ثمرات ارزنده «کارگاه آموزشی تفسیر جوان» در تهران می‌باشد که توسط قرآن پژوه جوان و لایق سرکار خانم لیلا حمد اللّهی براساس طرح «روش انس با قرآن»

مقدمه (۱۵)

تألیف شده و محور تحقیق بحث جذّاب و خواندنی و کاربردی «سیمای فرشتگان در قرآن و نهج البلاغه» می‌باشد. مؤلف محترمه این کتاب با بررسی تمامی آیاتی که درباره فرشتگان مطلبی داشته‌اند تحقیق جامعی را از تفاسیر معتبر بعمل آورده و «تحقیق موضوعی» خود را با فرمایشات مولای متقیان حضرت علی بن ابیطالب مزین ساخته و در مجموع اثری را به نسل جوان ارائه

نموده که بدون شک با مطالعه و توجه به وظایف دو جانبه انسان‌ها و فرشتگان، می‌تواند تأثیر عمیقی در زندگی و رفتار آنها داشته باشد.

امیدوارم خداوند مَنان این قبیل تلاش‌های قرآنی را برای روزی ذخیره نماید که به جزئیت و عمل خالصانه هیچ چیز دیگری کارساز نخواهد بود.

(۱۶) مقدمه

دکتر محمد بیستونی

رئیس هیئت مدیره مؤسسه قرآنی تفسیر جوان

تهران، نیمه شعبان المعظم ۱۴۲۶

۲۹ شهریور ۱۳۸۴

مقدمه (۱۷)

مقدمه مؤلف

صحبت کردن درباره وجود، خلقت، مأموریت‌ها، وظایف، انواع، مذکر یا مؤنث بودن فرشتگان جز با رجوع به آیات قرآن و استناد به منبع وحی الهی هیچ‌گونه وجهت علمی و عقلی ندارد. اکنون که قدم در راهی بی‌پایان گذاشته‌ایم و سخن از داستانی بی‌انتهای آغاز کرده‌ایم بسی مغتنم است که اولین تلاش خود را به حاملان وحی الهی و مأموران و گردانندگان کون و مکان یعنی فرشتگان اختصاص دهیم و با نگارش این مطالب زوایایی هرچند کوچک و اندک از سیمای فرشتگان را در آیات الهی و نهج البلاغه حضرت علی علیه‌السلام که تأویل‌کننده راستین آیات نورانی قرآن کریم است، معرفی کنیم. بی‌شک این نوشتار به جهت اینکه اولین تجربه نوشتاری بنده می‌باشد خالی از اشکال نخواهد بود.

(۱۸) مقدمه مؤلف

لیکن از اینکه با راهنمایی و ارشادات استاد بزرگوارم جناب آقای دکتر بیستونی جرأت نوشتن را پیدا کرده‌ام، خدای را شاکرم و امیدوارم در سایه توجهات ایزد مَنان و با معاضدت و پشتیبانی فکری و معنوی همسرم جناب آقای رحیم خاکی که خود از اهل قرآن می‌باشند بتوانم خدمتی هرچند ناچیز به علاقمندان آشنایی با مفاهیم قرآن برداشته باشم.

لیلا حمداللهی

تهران - خرداد ماه ۸۲

مقدمه مؤلف (۱۹)

تعریف فرشته از دیدگاه قرآن کریم

فرشته در قرآن کریم تحت عنوان مَلَك مطرح شده است و جمع آن مَلَائِكَة است.

این کلمه به صورت مفرد و تشبیه و جمع آن در حدود ۸۰ بار در قرآن مجید آمده است و مراد از آن پیوسته فرشته و فرشتگان است. هر یک از ملائکه رسالت بخصوصی دارند چنانکه در سوره فاطر آیه (۱) می‌فرماید:

« جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولَىٰ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَّةٌ وَرُبْعٌ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ».

خداوندی که فرشتگان را رسولانی قرار داد که صاحب بال‌های دو گانه، سه گانه، چهار گانه‌اند، او هر چه بخواهد در آفرینش می‌افزاید، او بر هر چیزی قادر است.

(۲۰) سیمای فرشتگان

و در سوره حج آیه ۷۵ می‌فرماید: «اللَّهُ يَصِيغُ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ» خداوند از فرشتگان رسولانی برمی‌گزیند و همچنین از انسان.

ظاهراً راجع به آوردن وحی می‌باشد که رسولی از ملائکه، وحی را به پیامبران می‌آورد و رسولی از مردم آن را به انسان‌ها می‌رساند (۱).

خلقت ملائکه

در اینکه ملک از چه چیزی خلق شده در قرآن کریم مطلبی نیست فقط درباره جن هست که از آتش به خصوصی آفریده شده است.

حضرت علی علیه‌السلام در نهج‌البلاغه هنگامی که سخن از عظمت فرشتگان

۱- قاموس قرآن قرشی.

سیمای فرشتگان (۲۱)

پروردگار در میان است می‌فرماید: «بعضی از فرشتگان چنان عظمت دارند که پاهایشان در طبقات پایین زمین ثابت است و گردنشان از آسمان برین برتر، ارکان وجودشان از اقطار جهان بیرون رفته و شانه‌هایشان برای حمل عرش پروردگار متناسب است» پیداست که این‌گونه تعبیرات را بر جنبه‌های جسمانی مادی نمی‌توان حمل کرد بلکه بیانگر عظمت معنوی و ابعاد قدرت آنها است.

بدون شک با این اوصاف فرشتگان نمی‌توانند از این ماده کثیف عنصری باشند ولی مانعی ندارد که از اجسام لطیف آفریده شده باشند. اجسامی مافوق این ماده معمولی که ما با آن آشنا نیستیم.

اثبات «تجرد مطلق» برای فرشتگان حتی از زمان و مکان و اجزاء کار آسانی

(۲۲) سیمای فرشتگان

نیست. مهم آن است که ما فرشتگان را به اوصافی که قرآن و روایات مسلم اسلامی توصیف کرده بشناسیم و آن‌ها را صنف عظیمی از موجودات والا و برجسته خداوند بدانیم بی‌آنکه مقامی جز مقام بندگی و عبودیت برای آنها قائل باشیم و آنها را شریک خدا در خلقت و عبادت بدانیم که این شرک و کفر محض است.

ملائکه در قرآن (ویژگی‌های ۱۰ گانه ملائکه)

به طور کلی قرآن مجید ویژگی‌های فرشتگان را چنین بیان می‌کند:

۱- فرشتگان موجوداتی عاقل و باشعورند و بندگان گرامی خدا هستند (بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ) (۱).

۱- آیه ۲۶ / سوره انبیاء.

سیمای فرشتگان (۲۳)

۲- فرشتگان سربه فرمان‌خدا دارند و هرگز معصیت نمی‌کنند (لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ) (۱).

۳- آنها پیوسته مشغول تسبیح و تقدیس خداوند هستند چنانکه می‌خوانیم: «فرشتگان تسبیح و حمد پروردگار خود را به جای می‌آورند و برای کسانی که در زمین هستند استغفار می‌کنند» (۲).

۴- با این حال انسان به حسب استعداد تکامل از آن‌ها برتر و والاتر است تا آن‌جا که همه فرشتگان بدون استثناء به خاطر

آفرینش آدم به سجده افتاند و آدم معلم آن‌ها گشت .

۱- آیه ۲۷ / سوره انبیاء .

۲- آیه ۵ / سوره شوری.

(۲۴) سیمای فرشتگان

۵- آن‌گاه به صورت انسان درمی‌آیند و بر انبیاء و حتی غیرانبیاء ظاهر می‌شوند «فرشته بزرگ الهی به صورت انسان موزون بر مریم ظاهر شد» (۱) و در جای دیگر آمده «به صورت انسان‌هایی بر ابراهیم و بر لوط ظاهر شدند» (۲) .

آیا ظهور در چهره انسان یک واقعیت عینی است یا به صورت تمثیل و تصرف در قوه ادراک ؟
ظاهر آیات قرآن معنی اول است یعنی واقعی عینی است .

۶- آن‌ها نه خواب دارند و نه سستی و غفلت می‌کنند چنانکه

۱- آیه ۱۷ / سوره مریم .

۲- آیه ۶۹ / سوره هود.

سیمای فرشتگان (۲۵)

حضرت علی علیه‌السلام در حدیثی چنین می‌گوید :

«در آنها نه سستی و نه غفلت و نه عصیان است ، خواب بر آن‌ها چیره نمی‌گردد و عقل آن‌ها گرفتار سهو و نسیان نمی‌شود بدن آن‌ها به سستی نمی‌گراید و در صلب پدران و رحم مادران قرار نمی‌گیرند» (۱).

۷- آنها مقامات مختلف و مراتب متفاوت دارند بعضی همیشه در رکوعند و بعضی همیشه در سجودند چنانکه می‌فرماید : «هریک از ما مقام معلومی دارد ، ما همواره صف کشیده منتظر فرمان او هستیم و پیوسته تسبیح او می‌گوییم» (۲).

امام صادق علیه‌السلام می‌گوید : «خداوند فرشتگانی دارد که تا روز

۱- بحارالانوار جلد ۵۹ ، صفحه ۱۷۵ .

۲- آیات ۱۶۴ - ۱۶۶ / سوره صافات.

(۲۶) سیمای فرشتگان

قیامت در رکوعند و فرشتگانی دارد که تا قیامت در سجودند» (۱) .

۸- از روایات اسلامی استفاده می‌شود که تعداد آن‌ها به قدری زیاد است که به هیچ وجه قابل مقایسه با انسان نیست چنانکه در روایتی از امام صادق علیه‌السلام می‌خوانیم ، هنگامی که از آن حضرت پرسیدند آیا عدد فرشتگان بیشتر است یا انسانها؟ فرمودند :

«سوگند به خدایی که جانم در دست اوست فرشتگان خدا در آسمان‌ها بیشترند از عدد ذرات خاک‌های زمین و در آسمان جای‌پایی نیست مگر اینکه در آنجا فرشته‌ای تسبیح و تقدیس خدا می‌کند» (۲).

۱- بحارالانوار ، جلد ۵۹ ، صفحه ۱۷۴ .

سیمای فرشتگان (۲۷)

۹- آنها نه غذا می‌خورند و نه آب می‌نوشند و نه ازدواج می‌کنند .

۱۰- فرشتگان وظایف مهم و بسیار متنوعی از سوی خداوند برعهده دارند :

- گروهی حاملان عرشند (۱۷ / حاقه)

- گروهی مدبرات امرند (۵ / نازعات)

- گروهی فرشتگان قبض روحند (۳ / اعراف)
 - گروهی مراقبان اعمال بشرند (۱۰ / انفطار)
 - گروهی حافظان انسان از خطرات و حوادثند (۶۱ / انعام)
 - گروهی مأمور عذاب و مجازات اقوام سرکشند (۷۷ / هود)
- ۱- بحارالانوار، جلد ۵۹، صفحه ۱۷۶.

(۲۸) سیمای فرشتگان

- گروهی امدادگران الهی نسبت به مؤمنان در جنگ‌ها هستند (۹ / احزاب)
 - گروهی مبلغان وحی و آورندگان کتب آسمانی برای انبیاء می‌باشند (۲ / نحل)
- حضرت علی علیه‌السلام در نخستین خطبه نهج‌البلاغه آنجا که سخن از فرشتگان می‌گوید: آن‌ها را به گروه‌های مختلف تقسیم می‌کند و می‌فرماید: «گروهی از آنان در صفوفی که از هم پراکنده نمی‌شوند قرار دارند. همواره تسبیح می‌گویند و خسته نمی‌شوند، هیچگاه خواب چشمانشان را نمی‌پوشاند، عقولشان گرفتار سهو و نسیان نمی‌گردد، سستی بدن دامن آنها را نمی‌گیرد، غفلت نسیان بر آنها عارض نمی‌شود و گروهی از آنان امنای وحی اویند در زبانهایش به سوی پیامبران».

چند دسته از فرشتگان

سیمای فرشتگان (۲۹)

- « وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا » : سوگند به فرشتگانی که ارواح مجرمان را به شدت از بدن‌هایشان می‌کشند .
- « وَ النَّاشِطَاتِ نَشْطًا » : و فرشتگانی که ارواح مؤمنان را بامدارا و نشاط جدا می‌سازند .
- « وَ السَّابِحَاتِ سَبْحًا » : و سوگند به فرشتگانی که در اجرای فرمان الهی با سرعت حرکت می‌کنند .
- « فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا » : و سپس بر یکدیگر پیشی می‌گیرند .
- « فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا » : و آن‌ها که امور را تدبیر می‌کنند .
- النَّازِعَاتُ : از ماده (نزع) به شدت چیزی را از جا برمی‌کنند .
- النَّاشِطَاتُ : از ماده (نشط) به آسانی می‌کشایند و جدا می‌کنند .

(۳۰) سیمای فرشتگان

- السَّابِحَاتُ : از ماده (سبح) حرکت سریع در هوا می‌کنند .
- السَّابِقَاتُ : از ماده (سبقت) سبقت و پیشی می‌گیرند .
- الْمُدَبِّرَاتُ : از ماده (تدبیر) به معنی پیشی و سبقت .
- غَرْقًا : بر وزن فَرْقَ به معنی إِغْرَاق : کشیدن کمان تا آخر .
- نَشْطًا : نشاط .
- سَبْحًا : سرعت .
- سَبْقًا : تقدّم ، پیش افتادن .
- أَمْرًا : کار و چیز ، جمع آن امور است .

در این آیات به پنج موضوع مهم قسم یاد شده و هدف از سوگندها بیان حقایق و تحقق مسأله معاد است . منظور از این سوگندها «فرشتگانی» است که

سیمای فرشتگان (۳۱)

مأمور قبض ارواح کفار و مجرمانند که آنها را به شدت از بدن‌هایشان برمی‌کشند، ارواحی که هرگز حاضر به تسلیم در برابر حق نبودند و فرشتگانی که مأمور قبض ارواح مؤمنانند که بامدارا و نرمش و نشاط آنها را جدا می‌سازند و فرشتگانی که در اجرای فرمان الهی با سرعت حرکت می‌کنند سپس بریکدیگر پیشی می‌گیرند و سرانجام امور جهان را به فرمان او تدبیر می‌کنند. در روایتی از حضرت علی علیه‌السلام می‌خوانیم که در تفسیر آیه اول فرمود: «منظور فرشتگانی است که ارواح کفار را از بدن‌هایشان به شدت بیرون می‌کشند. آن چنانکه تیرانداز، کمان را تا آخرین مرحله می‌کشد» (۱).

۱- نورالثقلین، جلد ۵، صفحه ۴۹۷.

سیمای فرشتگان (۳۲)

منظور از این سوگندها در مجموع فرشتگان است در رابطه با اجرای کامل فرمان‌های الهی که اجرای این فرمان‌ها در پنج مرحله به شرح زیر تحقق می‌یابد.

- حرکت شدید نخستین به دنبال تصمیم‌گیری قاطع
- مرحله راه افتادن آرام
- مرحله سرعت گرفتن
- مرحله پیشی جستن
- مرحله تدبیر و سامان دادن امور و کارها

صفات فرشتگان

«وَمَا مِنَّا إِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ» (۱): هر یک از ما مقام معلومی داریم.

سیمای فرشتگان (۳۳)

«وَأَنَا لَنَحْنُ الصَّافُونَ» (۱): و ما همگی به صف ایستاده‌ایم.

«وَأَنَا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ» (۲): و ما همگی تسبیح او می‌گوییم.

مَقَامٌ: رتبه، مقام، جا

مَّعْلُومٌ: مشخص

الصَّافُونَ: صف ایستاده‌ایم

الْمُسَبِّحُونَ: تسبیح و تنزیه خدا از هر بدی می‌کنیم.

۲ و ۳ و ۴- آیات ۱۶۴-۱۶۶ / سوره صافات.

سیمای فرشتگان (۳۴)

در حقیقت آیات سه‌گانه فوق به سه قسمت از صفات فرشتگان اشاره می‌کند: نخست اینکه هر کدام رتبه و منزلتی دارند که از آن تجاوز نمی‌کنند، دیگر اینکه آنها دائماً آماده اطاعت فرمان خدا در عرصه آفرینش و اجرای اوامرو در پهنه عالم‌هستی هستند، سوم اینکه آنها پیوسته تسبیح خدا می‌گویند و او را از آنچه لایق مقامش نیست منزه می‌شمرند.

قابل توجه اینکه جمعی از مفسران ذیل این آیات حدیثی از پیامبر گرامی اسلام نقل کرده‌اند که فرمود:

«در تمام آسمان‌ها حتی به اندازه یک وجب مکانی وجود ندارد مگر اینکه در آنجا فرشته‌ای است که نماز می‌خواند و تسبیح خدا می‌گوید» (۱).

۱- تفسیر قرطبی ، جلد ۸ ، صفحه ۵۸۱.

سیمای فرشتگان (۳۵)

و در نقل از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله چنین آمده است: «روزی به دوستان که در گردش نشسته بودند فرمود: آسمان (از سنگینی بار خود) ناله کرد و حق دارد ناله کند چرا که در آن به اندازه جای پای نیست مگر اینکه فرشته‌ای بر آن در حال رکوع یا سجود است» (۱).

این تعبیرهای گوناگون کنایه لطیفی است از اینکه عالم هستی پر است از فرمانبرداران پروردگار و تسبیح‌کنندگان برای او.

در سوره نحل ، آیه ۵۰ به دو صفت از صفات فرشته اشاره شده است .

«يَخَافُونَ رَبَّهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ»: آنها از مخالفت پروردگارشان که حاکم بر آنها است می‌ترسند و آنچه را مأموریت دارند انجام می‌دهند .

۱- تفسیر المیزان ، جلد ۱۷ ، صفحه ۱۸۸.

سیمای فرشتگان (۳۶)

يَخَافُونَ: از ماده (خُوف) می‌ترسند .
فَوْق: بالا .

مِنْ فَوْقِهِمْ: اشاره به برتری مقامی دارد .
يَفْعَلُونَ: از ماده (فَعَلَ) ، انجام می‌دهند .
يُؤْمَرُونَ: از ماده (أَمَرَ) ، امر شده - دستور داده شده .

در این آیه خداوند بلافاصله به دو قسمت از صفات فرشتگان که تأکیدی بر نفی استکبار است اشاره کرده و می‌گوید: آنها در اطاعت فرمان خدا سرپیچی نمی‌کنند و می‌ترسند و آنچه را مأموریت دارند به خوبی انجام می‌دهند .

از این آیه به خوبی استفاده می‌شود که نشانه نفی استکبار دو چیز است:

سیمای فرشتگان (۳۷)

ترس در برابر مسئولیت‌ها و انجام فرمان‌های خدا بدون چون و چرا، که یکی اشاره به وضع روانی افراد غیرمستکبر و دیگری اشاره به طرز عمل آنها و برخوردشان با قوانین و مقررات و دستورات و دوّمی انعکاسی از اوّلی و تحقّق عینی آن است .

- فرشتگان «کرام» و «برره»

«بِأَيْدِي سَفَرَةٍ» (۱): به دست سفیرانی است .

«كِرَامٍ بَرَرَةٍ» (۲): والامقام و فرمانبردار و نیکوکار .

۱- آیه ۱۵ / سوره عبس.

۲- آیه ۱۶ / سوره عبس.

سیمای فرشتگان (۳۸)

أَيْدِي: جمع «يَدٌ» به معنی دست‌ها .

سَفَرَةٍ: جمع (سافر) به معنی کاتبان ، سفیران .

كِرَامٍ: جمع (کریم) به معنی عزیز و بزرگوار .

بَرَرَةٍ: جمع (بار) به معنی وسعت و گستردگی .

«سَفَرَةٌ»: بر وزن طلبه جمع «سافرٍ» از ماده «سَفَرٌ» در اصل به معنی پرده برداری از چیزی است و لذا به کسی که میان اقوام رفت و آمد دارند تا مشکلات آنها را حل کنند و از مبهمات پرده بردارند «سفیر» گفته می‌شود. به شخص نویسنده هم «سافر» می‌گویند که بنابراین منظور از «سَفَرَةٌ» در اینجا فرشتگان الهی است که سفیران وحی یا کاتبان آیات او هستند. در حدیثی از سیمای فرشتگان (۳۹)

امام صادق علیه السلام می‌خوانیم که فرمود: «الْحَافِظُ لِلْقُرْآنِ الْعَامِلُ بِهِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَّةِ»: کسی که حافظ قرآن باشد و به آن عمل کند با سفیران بزرگوار، فرمانبردار و نیکوکار الهی خواهد بود. (۱).
«کرام» به معنی بزرگوار است و اشاره به عظمت فرشتگان وحی در پیشگاه خداوند و بلندی مقام آنها است و گاه گفته شده این تعبیر اشاره به پاکی آنها از هرگونه گناه می‌باشد.

«بَرَّة» جمع «بار» از ماده «بَرَّ» در اصل به معنی وسعت و گستردگی است و لذا به صحراهای وسیع «بَرَّ» گفته می‌شود و از آنجا که افراد نیکوکار وجودی گسترده دارند و برکات آنها به دیگران می‌رسد به آنها «بار» گفته شده البته
۱- مجمع البیان، جلد ۱۰، صفحه ۴۳۸.

(۴۰) سیمای فرشتگان

منظور از نیکوکاری در آیه مورد بحث اطاعت فرمان الهی و پاکی از گناه می‌باشد و به این ترتیب خداوند فرشتگان را به سه وصف توصیف کرده:

- نخست اینکه آنها سفیران و حاملان وحی الهی اند.

- دیگر اینکه آنها ذاتا عزیز و گرانمایه اند.

- سومین وصف پاکی اعمال آنها و اطاعت و تسلیم و نیکوکاری است.

- فرشتگان شایسته فرمانبردار

خداوند در سوره انبیاء، آیات ۲۶ و ۲۷ و ۲۸ شش مورد از صفات فرشتگان را بیان کرده می‌فرماید: «وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ يَلْبَسُ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ»: آنها گفتند: خداوند رحمن فرزندی برای خود برگزیده منزّه است (از این عیب و نقص) اینها (فرشتگان) بندگان شایسته او هستند.

سیمای فرشتگان (۴۱)

«لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ» که هرگز در سخن بر او پیشی نمی‌گیرند و به فرمان او عمل می‌کنند.

«يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُمْ مِنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ» او همه اعمال امروز و آینده آنها را می‌داند و هم گذشته آنها را و آنها جز برای کسی که خدا را از او خوشنود است شفاعت نمی‌کنند و از ترس او بیمناک هستند.

قَالُوا: گفتند

اتَّخَذَ: اخذ کرده، برگزیده

الرَّحْمَنُ: بسیار بخشنده

وَلَدًا: فرزند

(۴۲) سیمای فرشتگان

سُبْحَانَهُ: منزّه و پاک

عِبَادٌ: از ماده «عَبَد» بندگان

مُكْرَمُونَ: شایسته و گرامی داشته‌شدگان

يَسْبِقُونَ : تقدم می‌گیرند ، پیشی می‌گیرند

لَا يَسْبِقُونَ : پیشی نمی‌گیرند ، سبقت نمی‌گیرند

قَوْلٍ : سخن ، حرف

يَعْمَلُونَ : عمل می‌کنند

لَا يَشْفَعُونَ : شفاعت نمی‌کنند

إِزْتَضَى : به معنی «رضا» است یعنی خوشنودی

خَشِيَتْ : ترس توأم با تعظیم و احترام

سیمای فرشتگان (۴۳)

مُشْفِقُونَ : از ماده «اشفاق» توجه آمیخته با ترس .

خداوند در این آیه صفات فرشتگان را در شش قسمت بیان می‌کند :

۱- آنها بندگان خدا هستند .

۲- بندگانی شایسته و گرامی داشته شده ، آنها همچون بندگان گریزپا نیستند که تحت فشار تن به خدمت می‌دهند ، بلکه بندگانی هستند از هر نظر شایسته که راه و رسم عبودیت را خوب می‌دانند و به آن افتخار می‌کنند ، خدا نیز آنها را به خاطر اخلاقشان در عبودیت گرامی داشته و مواهب خویش را به آنها افزایش داده است .

۳- آنها آن قدر مؤدب و تسلیم و سر بر فرمان خدا هستند که «هرگز در سخن گفتن بر او پیشی نمی‌گیرند» .

سیمای فرشتگان (۴۴)

۴- و از نظر عمل نیز آنها تنها فرمان او را اجرا می‌کنند پس به احاطه علمی پروردگار نسبت به آنها اشاره کرده می‌فرماید : خداوند هم اعمال امروز و آینده آنها را می‌داند و هم اعمال گذشته را ، هم از دنیای آنها آگاه است و هم از آخرتشان ، هم از قبل وجودشان و هم بعد از وجودشان . مسلماً فرشتگان از این موضوع آگاهند که خدا یک چنین احاطه علمی به آنها دارد و همین عرفان (۱) سبب می‌شود که آنها نه سخنی قبل از او بگویند و نه از فرمانش سرپیچی کنند و به این ترتیب این جمله می‌تواند در حکم تعلیل (۲) برای آیه سابق باشد .

۱- شناخت عمیق.

۲- علت آوردن.

سیمای فرشتگان (۴۵)

۵- بدون شک آنها که بندگان گرامی و شایسته خدا هستند برای نیازمندان شفاعت می‌کنند ولی باید توجه داشت «هرگز برای کسی شفاعت نمی‌کنند مگر اینکه بدانند خدا از او خوشنود است» .

مسلماً خوشنودی خداوند و اجازه شفاعت دادن او بی‌دلیل نمی‌تواند باشد حتماً به خاطر ایمان راستین و یا اعمالی است که پیوند انسان را با خدا محفوظ می‌دارد . به تعبیر دیگر انسان ممکن است آلوده گناه شود ، ولی اگر رابطه خویش را با پروردگار و اولیای الهی به کلی قطع نکند ، امید شفاعت درباره او هست ، اما اگر پیوندش را از نظر خط فکری و عقیدتی به کلی برید و یا از نظر علمی آن قدر آلوده بود ، که لیاقت شفاعت را از دست داد . در این موقع ، هیچ پیامبر مرسل یا فرشته مقرب شفاعت او نخواهد کرد .

(۱)

۱- فرستاده شده.

(۴۶) سیمای فرشتگان

ضمن این جمله پاسخی است به آنان که می‌گفتند، ما فرشتگان را عبادت می‌کنیم تا در پیشگاه خدا برای ما شفاعت کنند، قرآن می‌گوید: آنها از پیش خود هیچ کاری نمی‌توانند بکنند و هر می‌خواهید باید مستقیماً از خدا بخواهید، حتی اجازه شفاعت شفیعیان.

۶- به خاطر همین معرفت و آگاهی است که «آنها تنها از او می‌ترسند» و تنها ترس او را به دل راه می‌دهند، آنها از این می‌ترسند که گناهی انجام داده باشند بلکه از کوتاهی در عبارت یا ترک اولی بی‌مناکند.

جالب اینکه «خَشِيَتْ» از نظر ریشه لغت به معنی هرگونه ترس نیست بلکه هرگونه

سیمای فرشتگان (۴۷)

ترسی است که توأم با تعظیم و احترام و «مُشْفِقٌ» از ماده «اشْفَأَ» به معنی توجهی است که آمیخته با ترس باشد بنابراین ترس از خداوند، همچون ترس انسان از یک حادثه وحشتناک نیست و همچون اشفاق همچون بیم انسان از یک موجود خطرناک نمی‌باشد بلکه ترس آنها آمیزه‌ای است از احترام، عنایت، توجه، معرفت، احساس، مسئولیت، روشن است که فرشتگان با این صفات برجسته و ممتاز و مقام عبودیت خالص هرگز دعوی‌خداایی نمی‌کنند.

بالیای فرشتگان

«الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولَىٰ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (۱) ستایش

۱- سوره فاطر، آیه ۱.

(۴۸) سیمای فرشتگان

مخصوص خداوندی است که آفریننده آسمان‌ها و زمین است، خداوندی که فرشتگان را رسولانی قرار داد که صاحب بالهای دو گانه، سه گانه چهار گانه‌اند، او هر چه بخواهد در آفرینش می‌افزاید، او بر هر چیزی قادر است.

الْحَمْدُ لِلَّهِ : ستایش برای خداست

فَاطِرٍ : آفریننده، شکافنده

السَّمَوَاتِ : آسمان‌ها

الْأَرْضِ : زمینیان

جَاعِلٍ : قرار دهنده

سیمای فرشتگان (۴۹)

الْمَلَائِكَةُ : جمع (مَلَكٌ : فرشته)، فرشتگان

رُسُلًا : جمع (رَسُولٌ) به معنی فرستادگان

أَجْنِحَةٌ : بال‌ها

مَّثْنَىٰ : دو دو

ثُلَاثٌ : سه سه

رُبَاعٌ : چهار چهار

يَزِيدُ : از (زید) به معنی می‌افزاید.

خَلْقٍ : آفرینش .

ما يَشَاءُ : هر چه بخواهد .

قَدِيرٌ : توانا و اسماء حسنی است . از آنجا که تدبیر این عالم از سوی

(۵۰) سیمای فرشتگان

پروردگار به عهده فرشتگان گذارده شده بلافاصله از آفرینش و قدرت‌های عظیمی که پروردگار در اختیارشان گذارده

سخن می‌گوید: «جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولَىٰ أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعًا»

منظور از بال‌های فرشتگان آن هم‌بال‌های دو گانه ، سه گانه ، چهار گانه ، در اینجا قدرت جولان و توانایی بر اجرای ماموریت محوله

است زیرا بعضی از آن‌ها نسبت به بعضی برتر و دارای توانایی بیشتری است و لذا برای آن‌ها سلسله مراتب در بال‌ها قایل شده که بعضی

دارای چهار بال (مثنی : دو دو) و بعضی دارای شش بال (ثُلَاثَ : سه سه) و بعضی دارای هشت بال (رُبَاعَ : چهار چهار) هستند

در بعضی از روایات آمده است « جبرئیل ششصد بال دارد و هنگامی که با این حالت پیامبر اسلام را ملاقات کرد مابین زمین و

آسمان را پر کرده بود » (۱) با این که

۱- نورالثقلین ، جلد ۴ ، صفحه ۳۴۹.

سیمای فرشتگان (۵۱)

«خداوند فرشته‌ای دارد که ما بین نرمی گوش او تا چشمش به اندازه پانصد سال راه به وسیله پرنده‌ای است » (۱). اصولاً می‌دانیم

بال تنها برای حرکت در جو زمین به کار می‌رود چرا که در اطراف کره زمین را هوای فشرده گرفته و پرندگان به وسیله

بالشان روی امواج هوا قرار می‌گیرند و می‌توانند بالا و پایین بروند ولی از محیط جو زمین که خارج شویم در آنجا که

هوا نیست بال کوچکترین تاثیری برای حرکت ندارد و از این نظر ، درست مانند سایر اعضاء می‌باشد .

بال و فرشتگان وسیله فعالیت و حرکت و قدرت است که قراین فوق برای این

۱- نورالثقلین ، جلد ۴ ، صفحه ۳۴۹.

(۵۲) سیمای فرشتگان

هدف به قدر کافی گویا است . در حدیثی از امام صادق (ع) آمده است که : « الْمَلَائِكَةُ لَا يَأْكُلُونَ وَلَا يَشْرَبُونَ وَلَا يَنْكِحُونَ

وَأِنَّمَا يَعِشُونَ بِنَسِيمِ الْعُرْشِ » (فرشتگان نه غذا می‌خورند و نه آب می‌نوشند و نه ازدواج می‌کنند آن‌ها تنها با نسیم

عرش (بال‌ها) زنده‌اند) .

آیا رسالت فرشتگان تکوینی است یا تشریحی؟

رسالت فرشتگان که در آیه بالا آمده است چه چیز است ؟ آیا رسالت تشریحی است ؟ یعنی همان پیام آوردن از سوی خدا برای

انبیاء یا رسالت تکوینی است ؟ یعنی به عهده گرفتن ماموریت‌های مختلف در جهان آفرینش . و یا در هر دو جهت است ؟ با توجه به

اینکه در قسمت اول آیه سخن از آفرینش آسمان‌ها و زمین بود و در جمله مورد بحث سخن از بال‌های متعدد فرشتگان است که

نشانه‌های قدرت آن‌ها است و نیز با توجه به اینکه رسالت را برای همه فرشتگان قائل شده چنین به نظر می‌رسد که رسالت در اینجا

معنی وسیع و گسترده دارد که هم رسالت تشریحی را شامل می‌شود و هم رسالت تکوینی را . اطلاق رسالت بر «رسالت تشریحی» و

آوردن پیام وحی به انبیاء در قرآن فراوان است ولی اطلاق آن بر « رسالت تکوینی » نیز کم نیست در آیه (۲۱ / یونس) می‌خوانیم :

« إِنَّ زُجُلْنَا يَكْتُوبُونَ مَا تَمْكُرُونَ » : « رسولان ما (فرشتگان ما) مکرهای شما را می‌نویسند » .

سیمای فرشتگان (۵۳)

کارگزاران خلقت و انواع آنها

ملائکه موجودات پاک و فرمان براند که خداوند در امور عالم به آنها ماموریت‌هایی محول فرموده که انجام می‌دهند ولی جن و شیاطین در عرض انسان‌ها و در امور عالم هیچ کاره‌اند. با این حساب می‌توان فرشتگان را با توجه (۵۴) سیمای فرشتگان

به ماموریت‌هایشان به انواع مختلف تقسیم کرد :

- ۱- فرشتگان محافظ انسان
 - ۲- فرشتگان ثبت اعمال
 - ۳- فرشتگان حامل عرش
 - ۴- فرشتگان عذاب
 - ۵- فرشتگان حامل وحی
 - ۶- فرشتگانی که حساب و کتاب عمر آدمیان را دارند.
 - ۷- فرشتگانی که مامور تدبیر جهان از سوی خدا هستند.
 - ۸- فرشتگانی که آماده انجام ماموریتند.
 - ۹- فرشتگانی که دائم در سجده‌اند.
- سیمای فرشتگان (۵۵)

۱۰- فرشتگانی که تسبیح برای خدا و استغفار برای اهل زمین می‌کنند.

۱۱- فرشتگانی که شفاعت می‌کنند.

راجع به فرشتگان مطالب دیگری است از قبیل فرشتگانی که به اهل ایمان یاری می‌رسانند، فرشتگانی که به اهل بهشت سلام می‌کنند.

« وَ الْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ سَلَامٌ عَلَيْهِمْ » ، فرشتگانی که به یاری رسول خدا در جنگ بدر آمدند و غیره .

فرشتگان محافظ انسان

« وَ هُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ وَ يُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمْ الْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا وَ هُمْ لَا يُفْرُطُونَ » (۱) « او تسلط کامل بر بندگان خود دارد و

۱- آیه ۶۱ / سوره انعام.

(۵۶) سیمای فرشتگان

مراقبانی بر شما می‌فرستد تا زمانی که یکی از شما را مرگ فرا رسد فرستادگان ما جان او را می‌گیرند و آنها در نگهداری حساب اعمال، کوتاهی نمی‌کنند».

الْقَاهِرُ: توانا و مسلط

حَفَظَةً: حافظ و مراقب

عِبَادٌ: بنده خدا

يُرْسِلُ: از ماده (رُسِل) به معنی می‌فرستد

المَوْتُ : مرگ

قَوْتُ : اخذ و گرفتن بطور تمام و کامل

سیمای فرشتگان (۵۷)

يُفَرِّطُونَ : کوتاهی می‌کنند

لا يُفَرِّطُونَ : کوتاهی نمی‌کنند و تقصیری ندارند .

در این آیه خداوند برای توضیح بیشتر روی احاطه علمی خداوند نسبت به اعمال بندگان و نگهداری دقیق حساب آنها برای روز رستاخیز چنین می‌گوید : «او تسلط کامل بر بندگان خود دارد و هم او است که حافظان و مراقبان بر شما می‌فرستد که حساب اعمالتان را دقیقاً نگهداری کنند» .

« قاهریت » به معنی غلبه و تسلط کامل بر چیزی است به طوری که هیچ‌گونه توانایی مقاومت در طرف مقابل نباشد و « حَفْظَةُ » جمع « حافظ » و در اینجا به معنی « فرشتگانی است که مأمور نگهداری حساب اعمال انسان‌ها هستند .

سپس می‌فرماید : نگهداری این حساب توسط فرشتگان تا لحظه پایان زندگی

(۵۸) سیمای فرشتگان

و فرارسیدن مرگ ادامه دارد و در این هنگام فرستادگان ما که مأمور قبض ارواحند روح او را می‌گیرند و در پایان اضافه می‌کند که این فرشتگان به هیچ وجه در انجام مأموریت خود کوتاهی و قصور ندارند ، این احتمال وجود دارد که این صفت مربوط به فرشتگان حافظان حساب اعمال انسان‌ها بوده باشد که آنها در حفظ و نگهداری حساب اعمال کمترین کوتاهی و تفریط (۱) ندارند .

« لَهُ مَعْقَبَاتٌ مِّنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِّنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُعَيِّرُ مَا بَقِيَ حَتَّىٰ يُعَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ » (۲).

۱- کوتاهی کردن.

سیمای فرشتگان (۵۹)

« برای انسان مأمورانی است که پی در پی ، از پیش رو و از پشت سرش او را از حوادث (غیرحتمی) حفظ می‌کنند ، اما خداوند سرنوشت هیچ قوم و ملتی را تغییر نمی‌دهد مگر آنکه آنها خود را تغییر دهند و هنگامی که خدا اراده سوئی به قومی کند هیچ چیز مانع آن نخواهد شد و جز خدا سرپرستی نخواهد داشت» .

مُعَقَّبَاتٌ : جمع مُعَقَّبٌ ، گروهی که پی در پی به دنبال کار می‌روند .

يَدَى : دست

خَلْفٍ : پشت سر ، عقب

يَحْفَظُونَهُ : از او محافظت می‌کنند

لا يُعَيِّرُ : تغییر نمی‌دهد

۱- سوره رعد ، آیه ۱۱.

(۶۰) سیمای فرشتگان

قَوْمٌ : ملت ، قوم

أَنْفُسٌ : از ماده (نَفَسٌ) ، ذات ، شخص

أَرَادَ : خواست ، اراده کند

سوءٌ : بسد ، زشت

مردٌ : عاری بودن و مستمر بودن

دُونٌ : غیر ، حقیق

والٌ : سرپرست

در این آیه آمده که خدا حافظ و نگهبان بندگان خود نیز می‌باشد و برای انسان مأمورانی است که پی در پی از پیش رو و پشت سرش قرار می‌گیرند و او را از حوادث حفظ می‌کنند اما برای اینکه کسی اشتباه نکند که این حفظ و نگهبانی سیمای فرشتگان (۶۱)

بی‌قید و شرط است و انسان می‌تواند خود را به پرتگاه بیفکند و دست به هر ندانم کاری بزند و یا مرتکب هرگونه گناهی که مستوجب مجازات و عذاب است بشود و باز انتظار داشته باشد که خدا و مأموران او حافظش می‌باشند اضافه می‌کند که خدا سرنوشت هیچ قوم و ملتی را تغییر نمی‌دهد مگر اینکه آن‌ها تغییراتی در خود ایجاد کنند و هرگاه خداوند به جمعیتی اراده بد کند هیچ راه دفاع و بازگشت ندارد و هیچ کس به غیر از خدا نمی‌تواند والی و یاور آن‌ها باشد به همین دلیل هنگامی که فرمان خدا به عذاب و مجازات یا نابودی قومی صادر می‌شود حافظان و نگهبانان دور می‌شوند و انسان را تسلیم حوادث کنند. اینجا چند نکته وجود دارد :

« مُعَقَّبَاتٌ » چنانکه طبرسی در مجمع البیان و بعضی دیگر از مفسران بزرگ

(۶۲) سیمای فرشتگان

گفته‌اند جمع « مُعَقَّبَاتٌ » است و آن هم به نوبه خود جمع « مُعَقَّبٌ » می‌باشد و به معنی گروهی است که پی در پی و به طور متناوب به دنبال کاری می‌روند .

ظاهر این آیه آن است که خداوند به گروهی از فرشتگان ، مأموریت داده که در شب و روز به طور متناوب به سراغ انسان بروند و از پیش رو و پشت سر نگهبان و حافظ او باشند . بدون تردید انسان در زندگی خود در معرفی آفات و بلاهای زیادی است حوادثی از درون و برون، انواع بیماری‌ها ، میکروب‌ها ، انواع حادثه‌ها و خطراتی که از آسمان و زمین می‌جوشد انسان را احاطه کرده‌اند ، مخصوصاً به هنگام کودکی که آگاهی انسان از اوضاع اطراف خود بسیار ناچیز است و هیچ‌گونه تجربه‌ای ندارد . در هر گامی خطری در کمین او است و گاه انسان تعجب می‌کند که کودک چگونه از لابه‌لای این همه حوادث جان سالم به در می‌برد و بزرگ می‌شود . اگر به راستی در این مسائل بیاندیشیم احساس می‌کنیم که نیروی محافظی است که ما را در برابر حوادث حفظ می‌کند و همچون سپری محافظ و نگهدار ما است .

سیمای فرشتگان (۶۳)

در روایتی از امام محمد باقر علیه‌السلام می‌خوانیم که در تفسیر آیه فوق فرمود :

« يُحْفَظُ بِأَمْرِ اللَّهِ مِنْ أَنْ يَقَعَ فِي رُكْنٍ أَوْ يَقَعَ عَلَيْهِ حَائِطٌ أَوْ يُصِيبَهُ شَيْءٌ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ الْقَدْرُ خَلُّوا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ يَدْفَعُونَهُ إِلَى الْمَقَادِيرِ وَهُمْ مَلَكَانِ يَحْفَظَانِهِ بِاللَّيْلِ وَالْمَلَكَانِ مِنْ نَهَارٍ يَتَعَابَأَنَّهُ : به فرمان خدا انسان را حفظ می‌کنند از این که در چاهی سقوط کند یا دیواری بر او بیفتد یا حادثه دیگری برای او پیش بیاید تا زمانی که مقدرات حتمی فرا رسد در این هنگام آن‌ها کنار روند و او را تسلیم حوادث می‌کنند. آنها دو فرشته‌اند که انسان را در شب حفظ می‌کنند و دو فرشته‌اند که در روز به طور متناوب به این وظیفه می‌پردازند. (۱)

سیمای فرشتگان (۶۴)

در نهج البلاغه نیز می‌خوانیم که امیرمؤمنان علی علیه‌السلام فرمود :

« إِنَّ مَعَ كُلِّ إِنْسَانٍ مَلَكَيْنِ يَحْفَظَانِهِ فَإِذَا جَاءَ الْقَدَرُ خَلِيَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ : با هر انسانی دو فرشته است که او را حفظ کنند اما هنگامی که مقدرات حتمی فرا می‌رسد او را رها می‌سازند» .

در تفسیر عیاشی ذیل همین آیه از حضرت صادق علیه‌السلام نقل کرده که فرمود :

« مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَمَعَهُ مَلَكَانِ يَحْفَظَانِهِ فَإِذَا جَاءَ الْأَمْرُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَلِيَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَمْرِ اللَّهِ : برای هر بنده‌ای دو تا ملکی است که او را حفظ می‌کنند چون کاری از جانب خدا آمد او را به امر خدا وامی‌گذارند» .

۱- تفسیر برهان ، جلد ۲ ، صفحه ۲۸۳ .

سیمای فرشتگان (۶۵)

« اذِ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشَّمَالِ قَعِيدٌ (۱) : به خاطر بیاورید هنگامی که دو فرشته راست و چپ که ملازم انسان هستند، اعمال او را دریافت می‌دارند» .

« مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ : هیچ سخنی را انسان تلفظ نمی‌کند مگر اینکه نزد آن فرشته‌ای مراقب و آماده برای انجام مأموریت است» . (۲)

يَتَلَقَّى : دریافت و ضبط می‌کند

الْمُتَلَقِّيَانِ : دو فرشته‌ای که مأمور ثبت اعمال انسانند

۱- آیه ۱۷ / سوره ق.

۲- آیه ۱۸ / سوره ق.

(۶۶) سیمای فرشتگان

الْيَمِينُ : راست

الشَّمَالُ : چپ

قَعِيدٌ : از ماده «قُعُود» به معنی نشسته

يَلْفِظُ : تلفظ می‌کند

قَوْلٍ : سخن ، حرف

رَقِيبٌ : مراقب

عَتِيدٌ : از ماده (عتاد) به معنی ذخیره کننده

در این آیه علاوه بر احاطه علمی خداوند به ظاهر و باطن انسان دو فرشته نیز مأمور حفظ و نگهداری حساب اعمال اویند که از طرف راست و چپ از او مراقبت می‌کنند، پیوسته با او هستند و لحظه‌ای جدا نمی‌شوند تا از این طریق اتمام حجت بیشتری شود و تأکیدی باشد بر مسأله نگهداری حساب اعمال .

سیمای فرشتگان (۶۷)

« تَلَقَّى » به معنی دریافت و اخذ و ضبط است و « مُتَلَقِّيَانِ » دو فرشته‌ای هستند که مأمور ثبت اعمال انسان‌ها می‌باشند و « قَعِيدٌ » از ماده «قُعُودٌ» به معنی نشسته و در این جا ملازم و مراقب است و به تعبیر دیگر مفهوم آیه این نیست که این دو فرشته در سمت راست و چپ انسان نشسته‌اند زیرا انسان گاه نشسته است و گاه در حال راه رفتن بلکه این تعبیر کنایه از آن است که این دو همواره با انسانند و مترصد اعمال او می‌باشند . این احتمال هم داده می‌شود که آن دو بر شانه راست و چپ انسان همیشه نشسته‌اند و اعمال او را ثبت می‌کنند . قابل توجه این که در روایات اسلامی آمده است که فرشته سمت راست نویسنده حسنات است و فرشته سمت چپ نویسنده سیئات است و فرشته اول فرمانده فرشته دوم است . هنگامی که انسان عمل نیکی انجام می‌دهد فرشته سمت راست ده برابر

می‌نویسد و هنگامی که عمل بدی از او سرزند و فرشته سمت چپ بخواهد آن را بنویسد فرشته اول می‌گوید: عجله مکن ، لذا او هفت ساعت به تأخیر می‌اندازد اگر پشیمان شد و توبه کرد چیزی نمی‌نویسد و اگر توبه نکرد تنها یک گناه برای او می‌نویسد. (۱)

(۶۸) سیمای فرشتگان

در روایت دیگری آمده است که پیامبر فرمود:

« مَنْ مَرِضَ أَوْ سَافَرَ كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مَا كَانَ »

به فرشتگان حافظ اعمال او می‌گوید ، مادام که او بیمار است اعمالی را که

۱- مجمع البیان ، جلد ۹ ، صفحه ۱۴۴ .

سیمای فرشتگان (۶۹)

در حال صحت انجام می‌داده برای او بنویسد.

پس پیامبر افزود : « کسی که بیمار شود یا مسافرت کند خداوند همان اعمالی را که در حال صحت و در حضر انجام می‌داد برای او می‌نویسد » (۱).

و همچنین این فرشتگان کمترین سخنان انسان‌ها را هم می‌نویسند و این‌ها همه اشاره پرمعنایی به توسعه لطف خداوندی است .

فرشتگان ثبت اعمال

این فرشتگان علاوه بر حفاظت انسان مأمور نوشتن اعمال انسان‌ها هستند .

« وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ » (۲) : « و بدون شک نگهبانانی بر شما گمارده شده است » .

۱- روح المعانی ، جلد ۲۶ ، صفحه ۱۶۵ .

۲- سوره انفطار ، آیه ۱۰ .

(۷۰) سیمای فرشتگان

« كِرَامًا كَاتِبِينَ » (۱) : « والامقام و نویسندگان اعمال شما » .

« يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ » (۲) : « آن‌ها می‌دانند که شما چه می‌کنید » .

منظور از « حَافِظِينَ » در این آیه فرشتگانی هستند که مأمور حفظ و نگهداری اعمال انسان‌ها اعم از نیک و بد هستند که در آیه ۱۸

سوره ق از آن‌ها تعبیر به « رقیب و عتید » شده است و در آیات دیگر قرآن نیز به وجود این فرشتگان مراقب اعمال اشاره شده است

از جمله در سوره یونس ، آیه ۲۱ آمده : « قُلِ اللَّهُ أَسْرَعُ

۱- سوره انفطار ، آیه ۱۱ .

۲- سوره انفطار ، آیه ۱۲ .

سیمای فرشتگان (۷۱)

مَكْرَانٍ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ » : « بگو: خداوند از شما سریع‌تر چاره‌جویی می‌کند و رسولان ما آنچه مکر می‌کنید و نقشه

می‌کشید می‌نویسد » و همچنین در سوره زخرف ، آیه ۸۰ آمده : « بَلَى وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ » : « آری ، رسولان (فرشتگان) ما نزد

آن‌ها هستند و می‌نویسند » .

بدون شک خداوند قبل از هر کس شاهد و ناظر اعمال آدمی است ولی برای تأکید بیشتر و احساس مسئولیت فزون‌تر،

مراقبان زیادی گمارده است که یک گروه از آن‌ها همین فرشتگانند .

در « احتجاج طبرسی » آمده است که شخصی از امام صادق علیه‌السلام پرسید: « علّت وجود فرشتگان مأمور ثبت اعمال نیک و بد

انسان‌ها چیست، در حالی که می‌دانیم خداوند «عَالِمُ السِّرِّ وَ الْخَفِيِّ» است، یعنی هر چیزی را که از آن مخفی‌تر نیست می‌داند؟
(۷۲) سیمای فرشتگان

امام در پاسخ فرمود: «خداوند این فرشتگان را به عبادت خود دعوت کرد و آن‌ها را شهود بر بندگانش قرارداد تا بندگان به خاطر مراقبت آنان بیشتر مراقب اعمال و مراقب اطاعت الهی باشند و از عصیان او بیشتر ناراحت شوند و چه بسیار بنده‌ای که تصمیم به گناه می‌گیرد سپس به یاد این فرشته می‌افتد و خودداری می‌کند، می‌گوید: پروردگرم مرا می‌بیند و فرشتگان حافظ اعمال نیز گواهی می‌دهند، علاوه بر این خداوند به رحمت و لطفش این‌ها را مأمور بر بندگانش کرده تا به فرمان خدا شیاطین سرکش را از آن‌ها دور کند و همچنین جانوران زمین و آفات بسیار را که آن‌ها نمی‌بینند تا آن زمان که فرمان خدا و مرگ آن‌ها فرامی‌رسد» (۱).

سیمای فرشتگان (۷۳)

از این روایات به خوبی استفاده می‌شود که آن‌ها علاوه بر مأموریت ثبت اعمال مأمور حفظ انسان از حوادث ناگوار و وسوسه‌های شیاطین نیز هستند.

قابل توجه این که در آیات فوق در توصیف این فرشتگان می‌گوید: «آن‌ها بزرگوار و در نزد پروردگار والامقامند» تا انسان‌ها بیشتر مراقب اعمال خویش باشند، زیرا هر قدر ناظر بر اعمال انسان‌ها شخصیت والاتری داشته باشد، انسان بیشتر از او ملاحظه می‌کند و از انجام گناه شرم‌منده‌تر می‌شود.

تعبیر به «کَاتِبِينَ» در حقیقت تأکیدی است بر این معنی که آن‌ها به حافظه قناعت نمی‌کنند بلکه دقیقاً می‌نویسند و ثبت می‌کنند و به این ترتیب هر گز چیزی از آن‌ها فوت نمی‌شود و صغیر (۱) و کبیر را ثبت می‌کنند (۲).

۱- نورالثقلین، جلد ۵، صفحه ۵۲۲.

(۷۴) سیمای فرشتگان

تعبیر به «يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ» باز تأکید مجددی است بر این حقیقت که آن‌ها از همه اعمال شما بدون استثناء آگاهند و نوشتن آن‌ها براساس همین آگاهی است.

ضمناً تمام این تعبیرات بیانگر اختیار و آزادی اراده انسان است، چراکه اگر آدمی اختیاری از خود نداشت، گماردن این همه مأمورین ثبت و ضبط اعمال و این همه هشدار و اخطارها هدف و مفهوم صحیحی نخواهد داشت، از سوی دیگر همه این‌ها بیانگر این واقعیت است که مسئله حساب و جزای الهی بسیار سخت جدی است، چراکه خداوند اهمیت فوق‌العاده‌ای به آن داده است.

۱- صغیر: کوچک.

۲- کبیر: بزرگ.

سیمای فرشتگان (۷۵)

درباره روش کار و ویژگی‌های فرشتگان مأمور ثبت اعمال تعبیرات پر معنی وارد شده از جمله این‌که:

۱- کسی از امام موسی بن جعفر علیه‌السلام سؤال کرد: «دو فرشته‌ای که مأمور ثبت اعمال انسان هستند آیا از اراده و تصمیم باطنی او به هنگام گناه یا کار نیک نیز باخبر می‌شوند؟».

امام در پاسخ فرمود: «آیا بوی بد چاه فاضلاب و عطر یکی است؟»

راوی عرض کرد: «نه».

امام علیه‌السلام فرمود: «هنگامی که انسان نیت کار خوبی کند، نفسش خوشبو می‌شود. فرشته‌ای که در سمت راست و مأمور ثبت حسنات است به فرشته

(۷۶) سیمای فرشتگان

سمت چپ می‌گوید: برخیز، که او اراده کار نیک کرده است و هنگامی که آن را انجام داد، زبان آن انسان قلم آن فرشته و آب دهانش مرکب او می‌شود و آن را ثبت می‌کند، اما هنگامی که اراده گناهی می‌کند نفسش بدبو می‌شود. فرشته طرف چپ به فرشته طرف راست می‌گوید: برخیز که او اراده معصیت کرده و هنگامی که آن را انجام می‌دهد، زبانش قلم آن فرشته و آب دهانش مرکب اوست و آن را می‌نویسد». (۱)

این حدیث به خوبی نشان می‌دهد که نیت انسان در تمام وجود او اثر می‌گذارد و فرشتگان از اسرار درونش به وسیله آثار بیرون آگاه می‌شوند و مسلماً اگر آگاه نباشند نمی‌توانند اعمال انسان را به خوبی ثبت کنند چرا که چگونگی نیت در ارزش و خلوص و آلودگی عمل فوق‌العاده مؤثر است تا آن جا که پیغمبر اکرم در حدیثی فرمود: «اعمال به نیت‌ها بستگی دارد» و دیگر این که معلوم می‌شود از خود انسان می‌گیرند و برای او خرج می‌کنند و زبان ما قلم آنهاست و آب دهان ما مرکب آنها. ۱- اصول کافی، جلد ۲، حدیث ۳.

سیمای فرشتگان (۷۷)

۲- آنها ما مورند به هنگامی که انسان کار نیک می‌کند آن را به عنوان «حسنه» بنویسند اما هنگامی که تصمیم بر گناه می‌گیرد، تا عمل نکرده چیزی بر او نمی‌نویسند و بعد از عمل تنها یک گناه ثبت می‌کنند. (۱)

این تعبیر بیانگر نهایت لطف و فضل الهی بر انسان است که نیت گناه را بر او ۱- اصول کافی، جلد ۲، حدیث ۲.

(۷۸) سیمای فرشتگان

می‌بخشد و فعل گناه را بر طبق موازین عدالت جزا می‌دهد، ولی در مسیر اطاعت هر نیتی حسنه‌ای است و هر کار نیکی را براساس تفضّل پاداش می‌دهد، نه بر میزان عدل و این تشویقی است برای انجام اعمال نیک.

۳- در روایت دیگر آمده است که رسول خدا بعد از اشاره به وجود این دو فرشته و نوشته حسنات با پاداش ده برابر فرمود: «هنگامی که انسان کار بدی انجام می‌دهد فرشته راست به فرشته چپ می‌گوید: در نوشتن این گناه عجله مکن شاید کار نیکی بعد از آن انجام دهد که گناه او را بیشتر بپوشاند. همان گونه که خداوند بزرگ می‌فرماید: «إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُدْهِنُ السَّيِّئَاتِ» یا این که توبه و استغفار کند و اثر گناه از بین برود و او هفت ساعت از نوشتن کار بد خودداری می‌کند و اگر کار نیک یا استغفاری به دنبال آن نیاید، فرشته حسنات به فرشته سیئات می‌گوید: بنویس بر این بدبخت محروم». (۱)

سیمای فرشتگان (۷۹)

۴- امام صادق علیه‌السلام در حدیث دیگری فرموده: «هنگامی که مؤمنان در یک مجلس با هم سخن می‌گویند حافظان اعمال به یکدیگر می‌گویند ما از آن‌ها دور شویم شاید سزای دارند که خدا آن را مستور داشته است». (۲)

۵- حضرت علی علیه‌السلام در یکی از خطبه‌هاش که مردم را در آن به تقوا دعوت کرده می‌فرماید: «بدانید ای بندگان خدا که مراقبانی از خودتان بر شما گماشته شده و دیدبان‌هایی از اعضای پیکرتان و نیز بدانید حسابگران راستگو اعمال ۱- اصول کافی، جلد ۲، حدیث ۴.

۲- نورالثقلین، جلد ۵، صفحه ۱۱۰.

(۸۰) سیمای فرشتگان

شما را ثبت می‌کنند و حتی شماره نفسهایتان را نگه می‌دارند، نه ظلمت شب تاریک شما را از آن‌ها پنهان می‌دارد و نه درهای محکم و فرو بسته و چه فردا به امروز نزدیک است». (۱)

۱- نهج البلاغه ، خطبه ۱۵۷.

سیمای فرشتگان (۸۱)

فرشتگانی که حساب و کتاب عمر آدمیان را دارند

« قَالُوا لَبِئْسَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسِئَلِ الْعَادِّينَ (۱): در پاسخ می‌گویند: تنها به‌اندازه یک‌روز یا قسمتی از یک‌روز، از آنها که می‌توانند شمارش کنند سؤال فرما. »

قَالُوا: می‌گویند

لَبِئْسَ: توقّف، اقامت

يَوْمًا: یک‌روز

فَسِئَلِ: پس سؤال کن

الْعَادِّينَ: شمرندگان

۱- آیه ۱۳ / سوره مؤنون .

(۸۲) سیمای فرشتگان

در حقیقت عمرهای طولانی در دنیا گویی لحظه‌هایی زودگذر هستند در برابر زندگی آخرت که هم نعمت‌هایش جاویدان است و هم مجازاتش نامحدود و منظور از «عادّین» همان فرشتگانی می‌باشد که حساب و کتاب عمر آدمیان و اعمال آنها را دقیقاً نگه داشته‌اند زیرا آنها بهتر و دقیق‌تر از هر کس این حساب را می‌دانند .

فرشتگانی که آماده انجام مأموریتند

« وَ الصّٰفّٰتِ صَفًّا (۱): سوگند به آنها که صف کشیده‌اند. »

« فَالزّٰجِرٰتِ زَجْرًا (۲): همان‌ها که قویاً نهی می‌کنند و باز می‌دارند. »

۱- آیه ۱ / سوره صافات .

سیمای فرشتگان (۸۳)

« فَالتّٰلِیٰتِ ذِكْرًا (۱): و آنها که پی در پی ذکر الهی را تلاوت می‌کنند. »

صافّات: جمع (صافّة)، صفوف متعدد

صفا: صف

زاجرات: از ماده (زجر)، راندن چیزی با فریاد

زجرا: راندن، طرد، منع

تالیات: از ماده (تلاوت) جمع «تالی» تلاوت کنندگان

ذکرا: نام

در آغاز این سوره (صافّات) به نام سه گروه برمی‌خوریم که به آنها سوگند

۱- آیه ۲ / سوره صافات.

۲- آیه ۳ / سوره صافات.

(۸۴) سیمای فرشتگان

یاد شده این گروه سه گانه کیانند ؟

و این توصیفات درباره چه کسانی است ؟ مفسران در اینجا سخن بسیار گفته‌اند اما معروف و مشهور این است که اینها اوصافی است برای گروه‌هایی از فرشتگان:

۱ - گروه‌هایی که برای انجام فرمان الهی در عالم هستی به صف ایستاده و آماده فرمانند .

۲ - گروه‌هایی از فرشتگان که انسان‌ها را از معاصی و گناه باز می‌دارند و وسوسه‌های شیاطین را در قلوب آنها خنثی می‌کنند و یا مأمور ابرهای آسمانند و آنها را به هر سو می‌رانند و آماده آبیاری سرزمین‌های خشک می‌کنند .

۳ - گروه‌هایی از فرشتگان که آیات کتب آسمانی را به هنگام نزول وحی بر پیامبران می‌خوانند .

سیمای فرشتگان (۸۵)

قابل توجه اینکه «صافات» اشاره به گروهی است که صف کشیده‌اند و «زاجرات» اشاره به گروه‌هایی که به منع و طرد و زجر دیگران می‌پردازند و «تالیات» به معنی گروه‌هایی است که اقدام به تلاوت چیزی می‌کند و همچنین «زاجرات» ، هم شامل فرشتگانی می‌شود که وسوسه‌های شیاطین را از قلوب انسان‌ها دور می‌کنند و هم انسان‌هایی که به فریضه نهی از منکر می‌پردازند و «تالیات» اشاره به تمام فرشتگان می‌باشد که آیات الهی و ذکر خدا را پی در پی تلاوت می‌کنند .

در اینجا نکته‌ای وجود دارد که و آن اینکه پیدا است صف کشیدن و آماده شدن در مرحله نخست قرار دارد و سپس طرد کردن موانع از سر راه و بعد از آن بیان دستورات و اجرای آنها از سوی دیگر آنها که آماده اجرای فرمان می‌شوند مقامی دارند و آنها که موانع را طرد می‌کنند مقامی برتر و آنها که فرمان‌ها را می‌خوانند و به اجرا درمی‌آورند از همه بلند مقام‌ترند .

سیمای فرشتگان (۸۶)

به هر حال سوگند پروردگار به همه این گروه‌ها حاکی از عظمت مقام آنها در پیشگاه او است و ضمناً الهام کننده این حقیقت است که رهروان راه حق نیز برای رسیدن به مقصود باید از این سه مرحله بگذرند.

فرشتگانی که دائم در سجده‌اند

درباره سجود فرشتگان در سوره نحل آیه ۴۹ آمده است :

« وَ لِلّٰهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَ مَا فِي الْاَرْضِ مِنْ دَابَّةٍ وَ الْمَلَائِكَةُ وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ : تمام آنچه در آسمان‌ها و در زمین از جنبندگان وجود دارد و

سیمای فرشتگان (۸۷)

همچنین فرشتگان برای خدا سجده می‌کنند و هیچ گونه تکبری ندارند .

يَسْجُدُ : اظهار فروتنی و سجده می‌کنند

السَّمٰوٰتِ : آسمان‌ها

الْاَرْضِ : زمینیان

دَابَّةٍ : موجودات جنبنده

يَسْتَكْبِرُوْنَ : از ماده (كَبُرَ) تکبر و خود بزرگ بینی دارند

لَا يَسْتَكْبِرُوْنَ : تکبری ندارند

در آیه فوق ملائکه به طور جداگانه ذکر شده و به خاطر آن است که «دَابَّةٍ» تنها به جنبندگان گفته می‌شود که جسمانی هستند و اگر فرشتگان رفت و آمدی دارند و حضور و غیابی ، نه به معنی جسمانی و مادی است تا در مفهوم «دَابَّةٍ» داخل

گردند .

(۸۸) سیمای فرشتگان

در حدیثی از پیامبر صلی الله علیه و آله می خوانیم :

«خداوند فرشتگانی دارد که از آغاز آفرینش آنها تا روز رستاخیز برای خدا سجده می کنند و در آن روز سر از سجده برمی دارند و می گویند : « ما عَبْدُنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ : ما حق عبادت تو را انجام ندادیم » . همچنین جمله « وَ هُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ » اشاره به وضع و حال فرشتگان است که آنها در خضوع و سجده در پیشگاه حق کمترین استکبار به خود راه نمی دهند .

فرشتگان حامل عرش و تعداد آنها

عده‌ای از ملائکه حاملان عرش خداوند چنان که در قرآن آمده : « وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ (۱) »

: فرشتگان در جوانب و

۱- آیه ۱۷ / سوره حاقه .

سیمای فرشتگان (۸۹)

کناره‌های آسمان قرار می گیرند (و برای انجام مأموریت‌ها آماده می شوند) و آن روز عرش پروردگارت را هشت فرشته بر فراز همه آنها حمل می کنند .

الْمَلَكُ : فرشته

أَرْجَاءُ : جمع رجا به معنی اطراف و جوانب چیزی

يَحْمِلُ : حمل می کنند

عَرْشُ : تخت و در اینجا معانی مختلف دارد که به صفات خدا مربوط می شود

فَوْقَ : بالا

يَوْمَئِذٍ : آن روز

(۹۰) سیمای فرشتگان

ثَمَانِيَةٌ : هشت

در آیه مورد بحث که سخن از حاملان عرش الهی می گوید ، ممکن است منظور از عرش همان حکومت خداوند و تدبیرش در عالم هستی باشد و حاملان عرش اجراکنندگان حاکمیت و تدبیر او هستند .

و نیز ممکن است به معنی مجموعه عالم هستی و یا عالم ماوراء طبیعت باشد و حاملان آن فرشتگانی هستند که پایه‌های تدبیر این جهان به فرمان خدا بر دوش آنها است .

گویی در روز قیامت فرشتگان همانند مأمورانی که اطراف میدانی ایستاده و منتظر فرمان برای انجام کارند . در گرداگرد آسمان‌ها صف می کشند و در انتظار فرمان حَقُّد ، این حاملان عرش که همان فرشتگانند مشخص نیست که آیا هشت فرشته‌اند یا هشت گروه کوچک یا بزرگ .

سیمای فرشتگان (۹۱)

البته در روایات اسلامی آمده که حاملان عرش هم اکنون چهار نفر (چهار گروه) هستند اما در قیامت دو برابر می شوند .

چنانکه در حدیثی از پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله می خوانیم : « آنها امروز چهار نفرند و روز قیامت آنها را با چهار نفر دیگر

تقویت می‌کند و هشت نفر می‌شوند». (۱)

منظور از عرش به معنی «مجموعه جهان هستی» است که «عرش» حکومت خدا است و به وسیله فرشتگان که مجری فرمان خدا هستند تدبیر می‌شوند.

از احادیث به خوبی استفاده می‌شود که منظور از عرش «صفات خدا» همچون

۱- تفسیر علی بن ابراهیم، جلد ۲، صفحه ۳۸۴.

(۹۲) سیمای فرشتگان

«علم بی پایان پروردگار» و «مالکیت و حاکمیت خدا و قدرت او» و «صفات کمالیه و جلالیه او یعنی رحمانیت و رحیمیت» است. و بنابراین حاملان عرش الهی حاملان علم اویند و هر قدر انسان یا فرشتگان علم بیشتری داشته باشند، سهم بیشتری در حمل این عرش عظیم دارند.

و مراد از حمل عرش ظاهراً تدبیر امور عالم به دستور خدا است. همچنین در سوره غافر درباره دعاهای فرشتگان حامل عرش آمده:

«الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ» .

«فرشتگانی که حامل عرشند و آنها گرداگرد آن تسبیح و حمد خدا می‌گویند و

سیمای فرشتگان (۹۳)

به او ایمان دارند و برای مؤمنان استغفار می‌نمایند و می‌گویند: پروردگارا رحمت و علم تو همه چیز را فرا گرفته است، پس کسانی را که توبه کرده و راه تو را پیروی می‌کنند بیامرزد و آنان را از عذاب دوزخ نگاه دار» .

«رَبَّنَا وَادْخُلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ ابَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» (۱)

«عرضه می‌دارند پروردگارا آنها را در باغ‌های جاویدان بهشت که به آنها وعده فرموده‌ای وارد کن، همچنین صالحان از پدران و همسران و فرزندان آنها را که تو توانا و حکیمی» .

«وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ» (۱)

۱- آیه ۸ / سوره غافر.

(۹۴) سیمای فرشتگان

«و آنها را از بدی‌ها نگاه دار و هر کس را در آن روز از بدی‌ها نگاه داری مشمول رحمتت ساخته‌ای و این است رستگاری بزرگ» .

در این آیات دعاهای چهارگانه حاملان عرش بیان شده نخست آنها تقاضای غفران و شستشوی مؤمنان را از آثار گناه می‌کنند. در مرحله دوم، تقاضای دورداشتن آنها از عذاب جهنم می‌کنند که این خود مهم‌ترین وسیله آرامش روان آنها است. در مرحله سوم، تقاضای بهشت می‌کنند، نه تنها برای خودشان بلکه برای بستگانشان که وجود آنها در کنارشان مایه آرامش روح و نشاط قلب آنها است.

و از آنجا که غیر از دوزخ در صحنه قیامت ناراحتی دیگری وجود دارد مانند هول محشر، رسوایی در برابر خلاق، طول حساب را و امثال آن، در دعای دیگرشان از خدا می‌خواهند که مؤمنان را از هرگونه بدی و مکروه در آن روز دور دارد تا با فراغت خاطر و احترام و تکریم وارد بهشت جاویدان شود.

۱- آیه ۹ / سوره غافر.

سیمای فرشتگان (۹۵)

همچنین در این آیات حاملان عرش الهی راه و رسم دعا را به مؤمنان می‌آموزند .

نخست تمسک به ذیل نام پروردگار (رَبَّنَا) ، سپس او را به صفات جمال و جلالش ستودن و از مقام رحمت و علم بی‌پایانش مدد خواستن (وَسَبَّحْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا) . سرانجام وارد در دعا شدن و مسائل را به ترتیب اهمیت خواستن و با شرایطی که زمینه اجابت را فراهم می‌سازد ، مقرون ساختن (فَاعْفِرْ لِلَّذِينَ

(۹۶) سیمای فرشتگان

تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ) . سپس دعا را باز کرد اوصاف جمال و جلال او و توسل مجدد به ذیل رحمتش پایان دادن

جالب توجه اینکه حاملان عرش در این دعا روی پنج وصف از مهم‌ترین اوصاف الهی تکیه می‌کنند : ربوبیت ، رحمت ، قدرت ، علم ، حکمت خدا .

فرشتگان عذاب و تعداد آنها

« عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ » (۱)

«نوزده نفر (از فرشتگان عذاب) بر آن گمارده شده»

تِسْعَةَ عَشَرَ : نوزده

۱- آیه ۳۰ / سوره مدثر.

سیمای فرشتگان (۹۷)

خداوند در این آیه می‌فرماید : نوزده نفر از فرشتگان عذاب بر دوزخ گمارده شده‌اند . فرشتگانی که قطعاً مأمور به ترحم ، شفقت ، مهربانی نیستند بلکه مأمور به کیفر و عذاب و خشونتند .

بعضی از مفسرین گفته‌اند : که اشاره به نوزده گروه از فرشتگان است ، نه نوزده نفر . اما چرا از میان اعداد تنها عدد ۱۹ برای مأموران عذاب الهی انتخاب شده ؟

جمعی از مفسرین احتمال داده‌اند این به خاطر آن است که در عدد نوزده بزرگ‌ترین عدد آحاد (عدد نه) و کوچکترین عدد عشرات (عدد ده) جمع است .

بعضی نیز گفته‌اند به خاطر آن است که ریشه‌های اخلاقِ رذیله به نوزده خُلُقِ ظاهر و باطن بازمی‌گردد و از آنجا که اخلاق رذیله هر کدام یکی از عوامل عذاب الهی است طبقات دوزخ نوزده طبقه به تعداد آنها و در هر طبقه فرشته یا گروهی از فرشتگان مأمور عذاب هستند .

(۹۸) سیمای فرشتگان

در روایات آمده که هر یک از این نوزده فرشته قدرت عظیمی دارند که می‌توانند قبیله بزرگی را به آسانی در دوزخ بیفکنند.

در روایتی آمده است که گروهی از یهود از بعضی از یاران پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله از عدد خازنان جهنم سؤال کردند ، آن‌ها گفتند : خدا و رسولش آگاه‌ترند ، جبرئیل در همان ساعت نازل شد و به پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله خبر داد : « عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ : نوزده نفر بر آن گمارده شده‌اند » (۱).

فرشتگان مرگ و فرشتگان مأمور تدبیر جهان

۱- تفسیر مراغی ، جلد ۲۹ ، صفحه ۳۱۴.

سیمای فرشتگان (۹۹)

میراندن مردمان هم به فرشتگان واگذار شده است « قُلْ يَتَوَفَّيْكُمْ مَلَكَ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ (۱) » بگو فرشته مرگ که بر شما مأمور شده (روح) شما را می‌گیرد سپس به سوی پروردگارتان بازمی‌گردد .

با توجه به مفهوم «يَتَوَفَّيْكُمْ» که از ماده «تَوَفَّى» به معنی بازستاندن است مرگ به معنی فنا و نابودی نخواهد بود ، بلکه یک نوع قبض و دریافت فرشتگان نسبت به روح آدمی است که اساسی‌ترین بخش وجود انسان را تشکیل می‌دهد .

در آیه مورد بحث ، فرشته مرگ عهده‌دار میراندن و اخذ مردم از این زندگی

۱- آیه ۱۱ / سوره سجده .

(۱۰۰) سیمای فرشتگان

است و قبض ارواح به «ملک الموت» نسبت داده شده و در روایات اسم او را عزرائیل گفته‌اند .

و در آیات دیگر نسبت آن‌را به جمع داده مثل «الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ فَأَلْقَوْا السَّلَامَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءِ بَلَىٰ إِنْ لِلَّهِ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۱)» .

آنها که فرشتگان قبض روحشان می‌کنند در حالی که ستم پیشه‌اند ، در این هنگام آنها تسلیم می‌شوند و می‌گویند ما کار بدی انجام نمی‌دادیم ، آری خداوند به آنچه انجام می‌دادید عالم است .

«الَّذِينَ تَتَوَفَّيهِمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (۱)» .

۱- آیه ۲۸ / سوره نحل .

سیمای فرشتگان (۱۰۱)

آنها که فرشتگان (قبض ارواح) روحشان را می‌گیرند در حالی که پاک و پاکیزه‌اند به آنها می‌گویند سلام بر شما باد ، وارد بهشت شوید به خاطر اعمالی که انجام می‌دادید .

در آیه قبل خواندیم که فرشتگان مرگ ستمگران را قبض روح می‌کنند در حالی که به خود ظلم کرده‌اند و مرگ آنها آغاز دوران جدیدی از بدبختی آنها است و سپس به آنها فرمان داده می‌شود که به درهای جهنم ورود کنید .

و در آیه بعد می‌خوانیم که فرشتگان مرگ پرهیزکاران را قبض روح می‌کنند و روح آنان را می‌گیرند درحالی که پاکیزه از آلودگی شرک و پاکیزه از ظلم و

۱- آیه ۳۲ / سوره نحل .

سیمای فرشتگان (۱۰۲)

استکبار و هر گونه گناه و فرشتگانم به آنها فرمان می‌دهند که وارد شوید به بهشت به خاطر اعمالی که انجام می‌دادید و به آنها سلام می‌دهند .

در حدیثی از پیامبر گرامی اسلام می‌خوانیم که فرمود : «بیماری‌ها و دردها همگی قاصدان مرگ و فرستادگان او هستند ، هنگامی که عمر انسان به سر می‌رسد فرشته مرگ می‌آید (او از دیدن فرشته مرگ وحشت می‌کند) او می‌گوید : ای بنده خدا چه اندازه خبر بعد از خبر و رسول بعد از رسول و پیکر بعد از پیکر برای تو فرستادم اما من آخرین خبرم و بعد از من خبری نیست» و سپس می‌گوید: دعوت پروردگارت را اجابت کن خواه از روی میل و خواه از روی اکراه» . و هنگامی فرشته مرگ قبض روح او کند فریاد بستگان بلند می‌شود . او صدا می‌زند « بر چه کسی فریاد می‌کشید ؟ و برای چه کسی اشک می‌ریزید ؟ به خدا

سیمای فرشتگان (۱۰۳)

سوگند وقت او به پایان رسیده بود ؟ و تمام روزی خود را دریافت داشته بود . پروردگارش از او دعوت کرد و او دعوت حق را اجابت نمود» . اگر می‌خواهید گریه کنید برخویشتن بگریید . من باز هم به میان شما می‌آیم . تا یک نفر از شما را باقی نگذاریم .

در حدیث دیگری از امام محمدباقر علیه‌السلام می‌خوانیم که پیامبر اسلام برای عیادت مردمی از انصار به‌خانه او آمد فرشته‌مرگ را بالای سر او دید پیامبر علیه‌السلام فرمود: با این دوست من با مدارا و لطف رفتار کن چراکه او مردمی باایمان است. عرض کرد: ای محمد، بشارت بر تو باد که من نسبت به همه مؤمنان با محبتم و بدان ای محمد، به‌هنگامی که قبض روح بعضی از فرزندان آدم را می‌کنم خانواده او فریادمی‌کشند. من در کنارخانه می‌ایستم، می‌گویم: من گناهی ندارم. عمر او به پایان رسیده بود. من باز کرارا به میان شما برمی‌گردم به‌هوش باشید به‌هوش! (۱)

(۱۰۴) سیمای فرشتگان

سپس می‌افزاید: «خدا هیچ انسانی را از ساکنان شهر و بیابان، خانه، خیمه، خشکی، دریا نیافریده مگر اینکه من در هر شبانه روز پنج بار دقیقاً به آن‌ها نگاه می‌کنم تا آنجا که من صغیر و کبیر آنها را بهتر از خودشان می‌شناسم» (۲).

فرشتگانی که شفاعت می‌کنند (شفاعت ملائکه)

شفاعت یک مکتب انسان ساز و وسیله‌ای برای بازگرداندن آلودگان از نیمه راه و جلوگیری از یأس و نومیدی که خود عاملی است برای غرق شدن در

۱- تفسیر مجمع‌البیان، ذیل آیه مورد بحث.

۲- تفسیر دُرِّ الْمَثُور، طبق نقل المیزان، جلد ۱۶، صفحه ۲۶۸.

سیمای فرشتگان (۱۰۵)

انحراف و گناه. ایمان به این گونه شفاعت، سبب می‌شود که افراد گناهکار رابطه خویش را با خدا و پیامبران و امامان قطع نکنند، همه پل‌ها را پشت سر خود ویران نکنند و خط بازگشت را حفظ کنند، فرشتگان هم از جمله شفاعت‌کنندگان و شفیعان روز محشرند.

«فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ» (۱).

«لذا شفاعت شفاعت‌کنندگان به حال آنها سودی نمی‌بخشد».

تَنْفَعُ: فایده و بهره می‌دهد

شَفَاعَةٌ: از ماده (شَفَع) به معنی ضمیمه کردن چیزی

۱- آیه ۴۸ / سوره مدثر.

(۱۰۶) سیمای فرشتگان

الشَّافِعِينَ: شفاعت‌کنندگان

در این آیه به عاقبت شوم مجرمان اشاره شده که خداوند می‌فرماید: شفاعت هیچ یک از شفاعت‌کنندگان (شفاعت پیامبر، شفاعت تمامی انبیاء و پیامبران، شفاعت امامان، فرشتگان، صدیقین، شهداء، صالحان، قرآن، اعضاء و جوارح بدن، خدا) به حال آنها سودی نمی‌بخشد و باید در عذاب الهی بمانند بنابراین از این آیه هم استفاده می‌شود که فرشتگان هم از شفیعان روز محشرند همان گونه که از رسول خدا نقل شده «در آن روز به فرشتگان و انبیاء و شهداء اجازه شفاعت داده می‌شود که شفاعت کنند» (۱).

۱- صحیح البخاری، جلد ۹، صفحه ۱۴۹.

سیمای فرشتگان (۱۰۷)

همچنین در حدیث دیگری از رسول اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله آمده است: «يَشْفَعُ النَّبِيُّونَ وَالْمَلَائِكَةُ وَالْمُؤْمِنُونَ فَيَقُولُ الْجِبَارُ بَقِيَّتُ شَفَاعَتِي: در قیامت پیامبران و فرشتگان و مؤمنان شفاعت می‌کنند و خداوند می‌گوید: شفاعت من باقی مانده

است» (۱).

« وَ كُمْ مِنْ مَلَائِكَةٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُؤْضِي » (۲) چه بسیار فرشتگانی که در آسمان‌ها هستند و شفاعت آنها سودی نمی‌بخشد مگر بعد از آنکه خدا برای هر کس بخواهد و راضی باشد اجازه شفاعت دهد .

۱- صحیح البخاری ، جلد ۹ ، صفحه ۱۴۹ .

۲- آیه ۲۶ / سوره نجم .

(۱۰۸) سیمای فرشتگان

آیه اخیر از آیاتی است که به روشنی از امکان شفاعت به اذن و رضای خدا داشته باشند ، انبیاء و اولیای معصوم به طریق اولی چنین حقی را دارند .

ولی نباید فراموش کرد که این شفاعت بی‌قید و شرط نیست ، بلکه مشروط به اذن و رضای خدا است و از آن‌جا که اذن و رضای او بی‌حساب نیست باید رابطه‌ای میان انسان و او باشد تا اجازه شفاعت او را به مقربان درگاهش که فرشتگان می‌باشند بدهد .

در روایات هست که مراد از رضایت خدا، رضایت از عقیده و طریقه است که اعمال .

مسلمان خشنودی خداوند و اجازه شفاعت دادن او، بی‌دلیل نمی‌تواند باشد ،

سیمای فرشتگان (۱۰۹)

حتما به خاطر ایمان راستین و یا اعمالی است که پیوند انسان را با خدا محفوظ می‌دارد .

فرشتگان حامل وحی

«نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلِقَلْبِكَ (۱) : روح‌الامین آن‌را نازل کرده است بر قلب تو .

آیات قرآن نشان می‌دهد که پیام‌آور حق فقط یک ملک نیست مثل :

« اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا وَمِنَ النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ » (۲) .

« خداوند از فرشتگانی رسولانی برمی‌گزیند و همچنین از انسان‌ها ، خداوند شنوا و بینا است . »

۱- آیه ۱۹۴ / سوره شعراء .

۲- آیه ۷۵ / سوره حج .

(۱۱۰) سیمای فرشتگان

از فرشتگان رسولانی چون جبرئیل و از انسان‌ها فرستادگانی چون پیامبران بزرگ الهی و این نشان می‌دهد که همه فرشتگان الهی ، رسولان او به سوی بشر نبودند بلکه گروهی از آن‌ها این سمت را داشته‌اند .

« فَادَاتَهُ الْمَلَائِكَةُ وَ هُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيحْيَى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَ سَيِّدًا وَ حُصُورًا وَ نَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ »

(۱) پس در حالی که وی ایستاده در محراب دعا می‌کرد ، فرشتگان ، او را ندا دردادند که : خداوند تو را به ولادت یحیی که

تصدیق‌کننده کلمه‌الله (عیسی) است و بزرگوار و خویش‌تندار و پیامبری از شایستگان است ، مژده می‌دهد ، که در این آیه

فرشتگان مژده ولادت یحیی را به زکریا دادند .

۱- آیه ۳۹ / سوره آل عمران .

سیمای فرشتگان (۱۱۱)

« إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَ جِيهًا فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ وَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ » (۱) .

هنگامی که فرشتگان گفتند: ای مریم، خداوند ترا به کلمه‌ای از جانب خود که نامش مسیح، عیسی بن مریم است مژده می‌دهد، درحالی که در دنیا و آخرت آبرومند و از مقربان درگاه خدا است. در این آیه فرشتگان مژده ولادت حضرت عیسی را به مریم دادند. بنابراین می‌توان گفت: که وحی آور فقط جبرئیل و او یک نفر بیش نیست و

۱- آیه ۴۵ / سوره آل عمران.

(۱۱۲) سیمای فرشتگان

دیگر فرشتگان مژده آوراند و نظیر آن، نه آورنده احکام و دین. فرشتگانی که تسبیح برای خدا و استغفار برای اهل زمین دارند

« يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ » (۱).

فرشتگان شب و روز تسبیح می‌گویند و ضعف و سستی به خود راه نمی‌دهند. در این آیه آمده که فرشتگان همیشه و دائما و شب و روز تسبیح می‌کنند و آرام نمی‌شوند. در نظام بندگان و موالی ظاهری هر قدر بنده‌ای به مولا نزدیک‌تر است خضوعش در برابر او کمتر است چراکه خصوصیت بیشتری دارد و اما در نظام

۱- آیه ۲۰ / سوره انبیاء.

سیمای فرشتگان (۱۱۳)

عبودیت خلق و خالق قضیه برعکس است هر قدر فرشتگان و اولیای خدا به او نزدیک‌تر می‌شود مقام عبودیتشان بیشتر می‌گردد. همچنین ملائکه علاوه بر اینکه خدا را تسبیح و حمد می‌کنند برای بندگان خدا هم طلب آمرزش و استغفار می‌کنند. « تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَنْفَطَرْنَ مِنْ فَوْقِهِنَّ وَالْمَلَائِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا إِنْ اللَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ » (۱). « نزدیک است آسمان‌ها از بالا متلاشی شوند، فرشتگان پیوسته تسبیح و حمد پروردگار خود را به جای می‌آورند و برای کسانی که در زمین هستند استغفار می‌کنند، آگاه باشید خداوند آمرزنده و مهربان است ».

۱- آیه ۵ / سوره شوری.

(۱۱۴) سیمای فرشتگان

تَكَادُ: نزدیک است از جا بکند

السَّمَاوَاتِ: آسمان‌ها

الْغُفُورُ: بخشنده و آمرزنده

يَنْفَطَرْنَ: از ماده (فَطَرَ) به معنی شکافته شوند

الرَّحِيمِ: مهربان

يُسَبِّحُونَ: تسبیح می‌کنند

حَمْدٍ: ستایش

يَسْتَغْفِرُونَ: از ماده (عَفَرَ) می‌پوشانند، مستور می‌کند

در این آیه درباره متلاشی شدن آسمان‌ها دو تفسیر وجود دارد. یکی اشاره به مسئله وحی دارد که تأثیر کلام خدا را نشان می‌دهد که نزولش از آسمان‌ها لرزه بر اندام آنها می‌افکند و آنها را متلاشی می‌سازد و اگر بر کوه‌ها نازل شود از هم می‌شکافتد و تفسیر دیگر اینکه آسمانها به خاطر شرک و بت پرستی این مشرکان که پست‌ترین موجودات را هم ردیف مبدأ بزرگ عالم هستی قرار

می‌دهند از هم متلاشی می‌گردد و این دو تفسیر در عین حال منافاتی با هم ندارند سپس در دنباله آیه می‌افزاید: «فرشتگان تسبیح و حمد پروردگارش را به جا می‌آورند و برای کسانی که در زمین هستند استغفار می‌کنند».

سیمای فرشتگان (۱۱۵)

رابطه این جمله با جمله قبل بنابر تفسیر اول چنین است که فرشتگان حامل این وحی بزرگ آسمانی، پیوسته حمد و تسبیح خدا به جا می‌آورند و او را به هر کمالی می‌ستایند و از هر نقصی منزّه می‌شمرند و چون در محتوای این وحی بزرگ یک سلسله تکالیف و وظایف الهی است و احیاناً ممکن است برای مؤمنان لغزش‌هایی پیش آید، می‌گویند آن‌ها به یاری مؤمنان می‌شتابند و برای لغزش‌های آن‌ها از خدا طلب آمرزش می‌کنند.

(۱۱۶) سیمای فرشتگان

اما بنابر تفسیر دوم تسبیح و حمد ملائکه برای تنزیه خداوند از نسبت شرک به او است و استغفار آنها نیز برای مشرکانی است که بیدار شده و ایمان آورده‌اند و راه توحید را یافته و به سوی پروردگار یکتا بازگشته‌اند. جایی که این فرشتگان برای این گناه بزرگ در مورد گروه باایمان استغفار می‌کنند به طریق اولی برای سایر گناهان آنها نیز استغفار خواهند کرد.

نکته‌ای در اینجا وجود دارد و آن اینکه آیا فرشتگان برای همه استغفار می‌کنند و آیا جمله «وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَنْ فِي الْأَرْضِ» در اینجا مطلق است و فرشتگان برای تمام اهل زمین (اعم از مؤمن و کافر) استغفار می‌کنند؟ آیا این معنی ممکن است؟

سیمای فرشتگان (۱۱۷)

پاسخ این سؤال را آیه ۷ سوره مؤمن داده است زیرا می‌گوید:

«الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ».

فرشتگانی که حاملان عرشند و آنها گرداگرد آن تسبیح و حمد می‌گویند و برای مؤمنان استغفار می‌نمایند و می‌گویند: پروردگارا رحمت و علم تو همه چیز را فراگرفته است پس کسانی را که توبه کرده و راه تو را پیروی می‌کنند بیامرز و آنان را از عذاب دوزخ ننگه دار.

بنابراین شرط استغفار فرشتگان ایمان است به علاوه آنها معصومند و هرگز برای کسانی که زمینه آموزش ندارند تقاضای محال نمی‌کنند و فقط برای کسانی که اهل توبه هستند استغفار می‌کنند.

(۱۱۸) سیمای فرشتگان

همچنین این آیات به مؤمنان آگاهی می‌دهد که نیرومندترین قدرت‌های غیبی عالم و حاملان عرش پروردگار (فرشتگان) پشتیبان شما و دعاگوی شما هستند و پیوسته از خداوند بزرگ می‌خواهند شما را مشمول عفو و رحمت گسترده‌اش قرار دهد و از خطاهایتان بگذرد و از عذاب دوزخ ننگه دار.

عدد لشکریان پروردگار

اگرچه خداوند فرموده که لشکریان و خازنان دوزخ نوزده نفر است مفهومش این نیست که لشکریان خدا محدود به اینها است بلکه لشکریان پروردگار آن قدر زیادند که به تعبیر بعضی از روایات تمام زمین و آسمان را پر کرده‌اند و حتی جای پای در تمام عالم هستی نیست مگر اینکه در آنجا فرشته‌ای به تسبیح خداوند مشغول است.

سیمای فرشتگان (۱۱۹)

چنانچه خداوند در آیه ۳۱ سوره مدثر می‌فرماید:

« وَ مَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَ مَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمُ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيَقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَ يَزِدَّ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَ لَا يَزِتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَ الْمُؤْمِنُونَ وَ لِيَقُولَ الَّذِينَ مَرَّضُوا وَ الْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَ مَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَ مَا هِيَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْبَشَرِ » .

«مأموران دوزخ را جز فرشتگان قرار ندادیم و تعداد آن‌ها را جز برای آزمایش کافران معین نکردیم تا اهل کتاب (یهود و نصاری) یقین پیدا کنند و ایمان مؤمنان افزوده شود و اهل کتاب و مؤمنان تردید به خود راه ندهند و کافران بگویند: خدا از این توصیف چه منظور دارد؟ آری این گونه خداوند هر کس را بخواهد گمراه می‌سازد و هر کس را بخواهد هدایت می‌کند و لشکریان پروردگارت را جز او کسی نمی‌داند و این جز هشدار و تذکری برای انسان‌ها نیست» .

(۱۲۰) سیمای فرشتگان

جَعَلْنَا : قرار دادیم

أَصْحَابَ النَّارِ : رفیقان ملازم آتش

عِدَّتْ : شیء معدود

فِتْنَةً : وسیله امتحان و آزمایش

كَفَرُوا : کافر شدند

سیمای فرشتگان (۱۲۱)

يَسْتَيَقِنَ : باور کنند و محقق بدانند

يَزِدَّ : افزوده شود

ایمانا : تسلیم توأم با اطمینان خاطر

يُضِلُّ : اظلال کند ، گمراه کند

يَشَاءُ : می‌خواهد

جُنُودَ : جمع (جند) به معنی سپاه و لشکریان

يَهْدِي : هدایت و راهنمایی می‌کند

ذِكْرِي : مصدر و به معنی یادآوری

يَعْلَمُ : می‌داند

خداوند در این آیه فرموده: «به هر حال لشکریان پروردگار را جز او نمی‌داند

(۱۲۲) سیمای فرشتگان

و این جز هشدار و تذکری برای انسان‌ها نیست». در اینکه ضمیر «هی» در جمله «وَ مَا هِيَ إِلَّا ذِكْرِي لِلْبَشَرِ» به چه چیزی برمی‌گردد. تفاسیر نشان می‌دهد به «جنود و لشکریان خدا» اشاره دارد زیرا هدف بیان این حقیقت است که اگر خداوند جنود و لشکریانی برای خود برگزیده، نه به خاطر آن است که خود نمی‌تواند همه معاندان و گناهکاران را کیفر دهد بلکه این‌ها برای تذکر و بیداری و توجه به جدی بودن مسأله عذاب الهی است.

نکته‌ای که قابل توجه است این است که حضور خداوند در همه جا و گسترش قدرتش در تمام عالم هستی، ذات پاک او را از هر گونه یار و یاور و لشکری بی‌نیاز می‌کند ولی با این حال برای نشان دادن عظمتش به خلاق و برای تذکر و یادآوری آنها، لشکر و جنود فراوانی برای خود برگزیده است، که مجری

سیمای فرشتگان (۱۲۳)

فرمان او در سراسر عالمند .

در روایات اسلامی درباره کثرت و عظمت و قدرت جنود پروردگار ، تعبیرات عجیبی وارد شده از جمله اینکه : گروهی از آنها همیشه در سجودند .

و گروهی دائما در رکوعند و سر از رکوع بر نمی دارند. و گروهی دائما ایستاده‌اند و به عبادت مشغولند .

گروهی همواره تسبیح می گویند و خسته نمی شوند.

گروهی امنای وحی اویند و زبان او به سوی پیامبران و گروهی دیگر حافظان بندگان او و دربانان بهشت برین هستند .

و گروهی پاهایشان در طبقات پایین زمین ثابت و گردنهایشان از آسمان درین گذشته و شان‌هایشان برای حفظ پایه‌های عرش خداوند آماده است .

(۱۲۴) سیمای فرشتگان

عصمت ملائکه

آیا ملائکه معصوم هستند ؟ آیا قدرت گناه کردن دارند نمی کنند و یا یک بعدی آفریده شده‌اند و قادر به گناه نیستند ؟

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ » (۱).

«ای کسانی که ایمان آورده‌اید! خود و خانواده خویش را از آتشی که هیزم آن انسان‌ها و سنگ‌ها است ، نگاه دارید . آتشی که فرشتگانی بر آن گمارده شده که خشن و سختگیرند و هرگز مخالفت فرمان خدا نمی کنند و دستورات او را دقیقاً اجرا می نمایند» .

۱- آیه ۶ / سوره تحریم.

سیمای فرشتگان (۱۲۵)

جمله « لَا يَعْصُونَ اللَّهَ ... » نشان می دهد که فرشتگان قدرت به گناه دارند ولی نمی کنند نه اینکه قادر نیستند و نمی کنند ولی این آیه راجع به عموم ملائکه نیست و فقط وضع مأموران جهنم را روشن می کند . آیه زیر در مورد عموم فرشتگان است که می فرماید :

« لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ » (۱).

«که هرگز در سخن بر او پیشی نمی گیرند و به فرمان او عمل می کنند» .

آنها آن قدر مؤدب و تسلیم و سر بر فرمان خدا هستند که هرگز در سخن گفتن بر او پیشی نمی گیرند و از نظر عمل نیز تنها فرمان خدا را اجرا می کنند .

۱- آیه ۲۷ / سوره انبیاء.

سیمای فرشتگان (۱۲۶)

این آیه نشان می دهد که ملائکه قادر به گناه هستند ولی نمی کنند .

«وَمَنْ يُقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَذَلِكُنَّ نَجْرِيه جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ » (۱).

«و هر کس از آنها بگوید من معبود دیگری جز خدا هستم ، کیفر او را جهنم می دهیم و این گونه ستمگران را کیفر خواهیم داد» .

روشن است که فرشتگان با این صفات برجسته و ممتاز و مقام عبودیت خالص ادعای معبودیت نمی کنند و اگر کسی از آنها ادعا

کند مورد عذاب است. این می‌رساند که قدرت این ادعا را دارند ولی نمی‌کنند. ماحصل این آیات نشان می‌دهد که ملائکه خدا معصوم هستند و مختار.

۱- آیه ۲۹ / سوره انبیاء.

سیمای فرشتگان (۱۲۷)

سجود تشریحی ملائکه

در قرآن در آیات مختلف سخن از سجود عمومی موجودات جهان آمده و تأکید شده که این عبادتها مخصوص انسان‌ها نیست بلکه حتی موجودات ظاهرا بی‌جان نیز در آن شرکت دارند.

« أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ » (۱).

« آیا ندیدی که سجده می‌کنند برای خدا تمام کسانی که در آسمان‌ها و زمین هستند همچنین خورشید و ماه و کوه‌ها و ستارگان و درختان و جنبندگان و بسیاری از مردم، اما بسیاری ابا دارند و فرمان عذاب الهی درباره آنها حتمی است و هر کس را خدا خوار کند، کسی او را گرمی نخواهد داشت، خداوند هر کار را بخواهد انجام می‌دهد.»

۱- آیه ۱۸ / سوره حج.

(۱۲۸) سیمای فرشتگان

يَسْجُدُ : سجده می‌کند

يُهِنُ : ذلیل و خوار کند

مُكْرِمٌ : گرمی کننده، عزیز کننده

يَفْعَلُ : انجام می‌دهد

يَشَاءُ : می‌خواهد

حَقٌّ : حق است و حتمی

سیمای فرشتگان (۱۲۹)

الدَّوَابُّ : جنبندگان

با توجه به آیه، موجودات عالم دارای دو گونه سجودند: سجود تکوینی و سجود تشریحی.

خضوع و تسلیم بی‌قید و شرط آنها در برابر اراده حق و قوانین آفرینش و نظام حاکم بر این جهان همان «سجود تکوینی» آنها است که تمام ذرات موجودات را شامل می‌شود.

اما «سجود تشریحی» همان نهایت خضوعی است که از صاحبان عقل و شعور و درک و معرفت در برابر خدا تحقق می‌یابد.

بی‌شک در جمله «يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...» فرشتگان داخلند ولی آیا سجده آنها تکوینی است یا تشریحی؟

(۱۳۰) سیمای فرشتگان

با توجه به این که آنها دارای عقل و شعور و معرفت و اراده‌اند، سجود آنها جنبه تشریحی دارد. یعنی عبادت و خضوعی است که با اراده و اختیار انجام می‌گیرد.

چنانچه قرآن درباره فرشتگان می‌گوید: «آنها هیچ یک از فرمان‌های الهی را عصیان نمی‌کنند و آنچه را که او دستور

داده انجام می‌دهند». (۱)

عروج فرشتگان

« مِنْ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ » (۲)

«از سوی خداوند ذی‌المعارج است (خداوندی که فرشتگانش بر آسمان‌ها صعود می‌کنند)» .

۱- آیه ۶ / سوره تحریم.

۲- آیه ۳ / سوره معارج.

سیمای فرشتگان (۱۳۱)

«تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ» (۱).

«فرشتگان و روح (فرشته مخصوص) به سوی او عروج می‌کنند در آن روزی که مقدارش پنجاه هزار سال است» .

مَعَارِجُ : جمع (مَعْرَجٌ) جایی که از آن صعود می‌کنند

تَعْرُجُ : عروج می‌کند

الرُّوحُ : در اینجا به معنی فرشته

كَانَ : هست ، واقع شده

۱- آیه ۴ / سوره معارج.

(۱۳۲) سیمای فرشتگان

مِقْدَارُ : اندازه

خَمْسِينَ أَلْفَ : پنجاه هزار

سَنَةٍ : سال

«مَعَارِجُ» جمع «مَعْرَجٌ» به معنی پله یا جایی است که از آنجا صعود می‌کنند و از آنجا که خداوند مقامات مختلفی برای فرشتگان قرار

داده که با سلسله مراتب به سوی قرب خدا پیش می‌روند خداوند به «ذی‌المعارج» توصیف شده است .

همچنین منظور از «عروج فرشتگان» عروج جسمانی نیست بلکه «عروج روحانی» است یعنی آنها به مقام قرب خدا می‌شتابند و در

آن روز که روز قیامت است ، آماده گرفتن فرمان و اجرای آن می‌باشند و همان‌گونه که در آیه ۱۷ سوره حاقه آمده است : « وَ

الْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا » «فرشتگان در اطراف آسمان قرار

سیمای فرشتگان (۱۳۳)

می‌گیرند» . این می‌رساند که در آن روز فرشتگان گرداگرد آسمان‌ها ایستاده و صف کشیده‌اند و آماده انجام مأموریتند .

ممثل و دیده شدن ملائکه

در قرآن درباره دیده شدن فرشتگان مطالب زیادی بیان شده از جمله اینکه :

در جریان حضرت ابراهیم که ملائکه چون مأمور به عذاب قوم لوط شدند ، ابتدا پیش ابراهیم علیه‌السلام آمده و به او مژده ولادت

اسحق علیه‌السلام را دادند آنها در صورت بشر بودند ، ابراهیم آنها را نشناخت و برای آنها گوساله بریان آورد و چون دید

نمی‌خورند ترسید ، آنها گفتند : نترس ، ما ملکیم و برای قوم لوط فرستاده شده‌ایم ، زن ابراهیم علیه‌السلام نیز آنها را دید و از مژده

ولادت تعجب کرد ، گفتند : « اتَعْجِبِينَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ » (آیا از کار خود تعجب می‌کنی) آن

(۱۳۴) سیمای فرشتگان

وقت ملائکه پیش لوط علیه‌السلام آمدند، آن حضرت نیز آنها را نشناخت و از ورود آنها که به صورت جوان بودند ناراحت گردید و آنگاه که قوم لوط خواستند آنها را از دست لوط بگیرند و لوط بیچاره شد گفتند: «یا لُوطُ اِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ ...» (۱) فرشتگان به لوط گفتند: ما رسولان پروردگاریم و دست آزار قوم هرگز به تو نرسد.

و همچنین درباره مریم آمده: که ملک در صورت انسان پیش مریم آمد. مریم ترسید که آن جوان شاید نظر سوئی به مریم دارد گفت: من از تو به خدا پناه می‌برم. فرشته گفت: «قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا» (۲).

۱- آیه ۶۹ - ۸۱ / سوره هود.

۲- آیه ۱۹ / سوره مریم.

سیمای فرشتگان (۱۳۵)

این آیات با روایات بیشتر، شاهد صدق هستند بر اینکه ملائکه در صورت ممثل شدن قابل رؤیت‌اند و در قیامت هم نیکوکاران و هم بدکاران ملائکه را خواهند دید چنانکه درباره نیکوکاران فرموده:

«وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ» (۱) و درباره بدکاران فرموده: «يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ لَا بُشْرَى يَوْمَئِذٍ لِلْمُجْرِمِينَ وَ يَقُولُونَ حِجْرًا مَحْجُورًا» (۲)

فرشتگان عالم بالا از چه چیزی بحث می‌کنند؟

«ما كَانَ لِي مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَائِئِ الْأَعْلَى إِذْ يَخْتَصِمُونَ» (۳).

۱- آیه ۲۳ / سوره رعد.

۲- آیه ۲۲ / سوره فرقان.

سیمای فرشتگان (۱۳۶)

«من از ملاء‌اعلی (و فرشتگان عالم بالا) به هنگامی که درباره آفرینش آدم مخاصمه می‌کردند خبری ندارم». اگرچه فرشتگان، جدال و مخاصمه‌ای با پروردگار نداشتند ولی همین اندازه که به هنگام خطاب خداوند به «آنها که من می‌خواهم خلیفه‌ای در زمین بیافرینم» آنها به گفتگو پرداختند و عرض کردند: «آیا می‌خواهی کسی را بیافرینی که فساد و خونریزی کند» که خداوند در پاسخ آنها فرمود: «من چیزی می‌دانم که شما نمی‌دانید» (۱).

۱- آیه ۶۹ / سوره ص.

۲- آیه ۳۰ / سوره بقره.

سیمای فرشتگان (۱۳۷)

به این گفتگوها «مخاصمه» اطلاق شده که یک اطلاق مجازی است.

در روایات متعددی که از طرق شیعه و اهل سنت نقل شده است می‌خوانیم که پیغمبر گرامی از یکی از یارانش پرسید:

«أَتَدْرِي فِيمَا يَخْتَصِمُ الْمَلَائِئِ الْأَعْلَى: آیا می‌دانی فرشتگان عالم بالا از چه چیز بحث و گفتگو می‌کنند؟» عرض کرد: «نه».

فرمود: آنها در مورد «کفارات» (کارهایی که گناهان را جبران می‌کند) و «درجات» (آنچه بر درجه و رتبه انسان می‌افزاید) به گفتگو پرداختند. اما کفارات، وضوی پر آب در سرمای زمستان گرفتن و به سوی نماز جماعت گام برداشتن و انتظار نماز بعد از نماز دیگر کشیدن است و اما درجات، بسیار سلام کردن و بسیار اطعام دادن و نماز در شب به هنگامی که چشم مردم در خواب است می‌باشد» (۱).

سیمای فرشتگان (۱۳۸)

به هر حال از این حدیث استفاده می‌شود که منظور از «مخاصمه» در اینجا تنها بحث و گفتگو است نه جدال و کشمکش، بحث و

گفتگو از اعمال آدمیان و کارهایی که کفاره گناهان می‌شود و بر درجات انسان‌ها می‌افزاید و شاید گفتگوی آنها در تعداد اعمالی است که سرچشمه این فضایل می‌گردد و یا در تعیین حد و میزان درجاتی است که از این اعمال حاصل می‌شود.

فرشتگان چه اموری را تقسیم می‌کنند؟

«فَالْمُقَسَّمَاتِ أَمْرًا» (۲): و سوگند به فرشتگانی که کارها را تقسیم می‌کنند؟

۱- مجمع البیان.

سیمای فرشتگان (۱۳۹)

مُقَسَّمَاتِ : تقسیم‌کنندگان

أَمْرًا : کار، چیز

ابتدا در حدیثی می‌خوانیم: «إِنَّ الْكَوَّاءَ» روزی از حضرت علی علیه‌السلام در حالی که بر منبر خطبه می‌خواند سؤال کردند؟ منظور از ذاریاتِ ذُرْوَا «چیست؟ فرمود: «بادها» عرض کرد: «فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا» فرمود: «ابرها» عرض کرد: «فَالْجَارِيَاتِ يُشِيرْنَ»؟ فرمود: «کشتی‌ها» عرض کرد: «فَالْمُقَسَّمَاتِ أَمْرًا»؟ فرمود: «منظور فرشتگان است».

در اینجا این سؤال پیش می‌آید که اگر منظور فرشتگان است، فرشتگان چه اموری را تقسیم می‌کنند؟

۱- آیه ۴ / سوره ذاریات.

(۱۴۰) سیمای فرشتگان

در پاسخ می‌گوییم: این تقسیم کار ممکن است مربوط به کل تدبیر این عالم باشد که گروه‌هایی از فرشتگان الهی به فرمان او تدبیر امور جهان را برعهده دارند و نیز ممکن است مربوط به تقسیم ارزاق و یا تقسیم قطرات باران بر مناطق روی زمین باشد.

چگونه فرشتگان در میدان‌ها وارد جنگ می‌شوند؟

«إِذْ تَسْتَعِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِالْفِ مِنْ الْمَلَائِكَةِ مُرَدِّفِينَ» (۱).

«به خاطر بیاورید زمانی را که (از شدت ناراحتی در میدان بدر) از پروردگارتان تقاضای کمک کردید و او تقاضای شما را پذیرفت و گفت: من شما را با یک هزار از فرشتگان که پشت سر هم فرود می‌آیند یاری می‌کنم».

۱- آیه ۹ / سوره انفال.

سیمای فرشتگان (۱۴۱)

تَسْتَعِيثُونَ : یاری خواستید

اسْتَجَابَ : پذیرفت

مُمِدُّ : امداد و یاری و فزونی داد

الْفِ : هزار

مُرَدِّفِينَ : از ماده (اردا ف) پشت سر هم قرار گرفته.

این آیات به قسمت‌های حساسی از جنگ بدر و نعمت‌های گوناگونی که خداوند در این صحنه خطرناک نصیب مسلمانان کرد اشاره می‌کند تا حس اطاعت و شکرگزاری آنها را برانگیزد و راه را به سوی پیروزی‌ها و پیشرفت آینده در برابر آنها بگشاید.

(۱۴۲) سیمای فرشتگان

نخست به یاری فرشتگان اشاره کرده می‌گوید: «به خاطر بیاورید زمانی را که از شدت وحشت و اضطراب که از شدت کثرت

نفرات دشمن و فزونی تجهیزات جنگی آن‌ها برای شما پیش آمده بود به خدا پناه بردید و دست خود را به سوی آسمان بلند کرده و از وی تقاضای کمک نمودید».

در پاره‌ای از روایات آمده که پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله نیز با مسلمان‌ها در استغاثه (۱) و یاری طلبیدن از خداوند هم‌صدا بود، دست خود را به سوی آسمان بلند کرده بود و عرضه می‌داشت: «اللَّهُمَّ أَنْجِزْ لِي مَا وَعَدْتَنِي . اللَّهُمَّ إِنَّ تَهْلِكَ هَذِهِ الْعَصَائِرُ لَا تَعِيدُ فِي الْأَرْضِ : خداوندا وعده‌ای را که به من داده‌ای تحقق بخش، پروردگارا اگر این گروه مؤمنان نابود شوند پرستش تو از زمین برچیده خواهد شد» (۱).

۱- استغاثه: دادرسی خواستن.

سیمای فرشتگان (۱۴۳)

در این هنگام «خداوند تقاضای شما را پذیرفت و فرمود: من شما را با یک هزار فرشته که پشت سر هم فرود می‌آیند کمک و یاری می‌کنم».

«مُرَدِّفِينَ» از ماده «أَرَدَفَ» به معنی پشت سر هم فرود می‌آیند، است بنابراین مفهوم این کلمه این می‌شود که فرشتگان پشت سر هم یکدیگر برای یاری مسلمان‌ها فرود می‌آمدند.

سپس برای اینکه کسی خیال نکند پیروزی به دست فرشتگان و مانند آنها است می‌گوید: «خداوند این کار را فقط برای بشارت و اطمینان قلب شما قرار داد».

۱- مجمع البیان، ذیل آیه.

سیمای فرشتگان (۱۴۴)

«وگرچه پیروزی جز از طرف خدا نیست و مافوق همه این اسباب ظاهری و باطنی اراده و مشیت خداست و خداوند توانا و حکیم است».

آیا فرشتگان جنگیدند؟

در میان مفسران در این زمینه گفتگوی بسیار شده بعضی معتقدند که فرشتگان رسماً وارد صحنه نبرد شدند و با سلاح‌های مخصوص به خود به لشکر دشمن حمله کردند. ولی قرائنی در دست است که نشان می‌دهد نظر گروه دوم که می‌گویند: فرشتگان تنها برای دلگرمی و تقویت روحیه مؤمنان نازل شدند، به واقع نزدیک‌تر است زیرا:

اولاً: در آیه فوق خواندیم که می‌فرمود: این‌ها تمام برای اطمینان قلب شما بوده است که با احساس این پشت گرمی بهتر مبارزه کنید، نه اینکه آنها اقدام به جنگ کرده باشند.

سیمای فرشتگان (۱۴۵)

ثانیا: اگر بنا شود فرشتگان، شجاعان و سربازان دشمن را به خاک افکنده باشند چه فضیلتی برای مجاهدان بدر باقی خواهد ماند.

ثالثا: تعداد مقتولین بدر ۷۰ نفر بودند که قسمت مهمی از آنها با شمشیر علی علیه‌السلام به خاک افتادند و قسمت دیگری به دست جنگجویان اسلام، بنابراین چه باقی خواهد ماند برای فرشتگان و چه کسی از آن‌ها را فرشتگان به خاک افکندند.

چرا فرشتگان را فرزندان خدا می‌نامند؟

«وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ» (۱) «آنها گفتند:

۱- آیه ۲۶ / سوره انبیاء.

(۱۴۶) سیمای فرشتگان

خداوند رحمن فرزندی برای خود برگزیده است منزّه است (از این عیب و نقص). این‌ها فرشتگان بندگان خدایند و بندگان شایسته فرمانبردار» .

قَالُوا : كَفْتَنُود

إِتَّخَذَ : برگزیده ، اخذ کرده

الرَّحْمَنُ : بسیار بخشنده

وَلَدًا : فرزند

سُبْحَانَ : منزّه و پاک

عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ : بندگان شایسته

بسیاری از مشرکان عرب عقیده داشتند که فرشتگان فرزندان خدا هستند و به همین دلیل گاه آنها را پرستش می‌کردند . قرآن صریحاً در آیات فوق این عقیده خرافی و بی‌اساس را محکوم کرده و بطلان آن را با دلایل مختلف بیان می‌کند .

سیمای فرشتگان (۱۴۷)

نخست می‌گوید : (وَ قَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا) .

یعنی اگر منظورشان فرزند حقیقی باشد که لازمه آن جسم بودن است و اگر «تَبَنَّى» (۱) که در میان عرب معمول بوده است باشد ، آن نیز دلیل بر ضعف و احتیاج است و از همه اینها گذشته اصولاً کسی نیاز به فرزند دارد که فانی می‌شود و برای بقاء نسل و کیان و آثار او باید فرزندش حیات او را ادامه دهد و یا برای عدم احساس تنهایی و انس گرفتن یا کسب قدرت است . اما یک موجود ازلی و ابدی و غیرجسمانی و از هر نظر بی‌نیاز ، فرزند در مورد او معنی ندارد . لذا بلافاصله می‌فرماید : «سُبْحَانَهُ : منزّه و پاک است او (از هر عیب و نقص) و بعد در ادامه می‌فرماید : «آنها فرشتگان

۱- تَبَنَّى : فرزند خواندگی .

(۱۴۸) سیمای فرشتگان

بندگان شایسته و گرامی داشته خدایند» .

چرا فرشتگان را بصورت زن و دختر ترسیم می‌کنند؟

« وَ جَعَلُوا الْمَلَائِكَةَ الَّذِينَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمَنِ إِنَاثًا أَشْهَدُوا خَلْقَهُمْ سَتُكْتَبُ شَهَادَتُهُمْ وَيُسْأَلُونَ » (۱) «آنها فرشتگان را که بندگان خدایند ، مؤنث پنداشتند ، آیا به هنگام آفرینش آنها شاهد و حاضر بودند ؟ این گونه آنها نوشته می‌شود و از آنها بازخواست خواهند شد» .

۱- آیه ۱۹ / سوره زحرف.

سیمای فرشتگان (۱۴۹)

جَعَلُوا : قرار دادند

إِنَاثًا : مؤنث ، زنان

أَشْهَدُوا : شاهد بودند

خَلْق: آفرینش

سَتَكْتُبُ: نوشته می‌شود

يُسْتَلَوْنَ: سؤال می‌کنند، طلب می‌کنند

در این آیه خداوند با صراحت بیشتری می‌فرماید: «آنها فرشتگان را که بندگان خدایند مؤنث پنداشتند و دختران خدا معرفی کردند».

آری، آنها بندگان شایسته خدا هستند و سر بر فرمان او دارند و تسلیم اراده خدایند. تعبیر به «عباد» در واقع جواب پندار آنها است، زیرا اگر مؤنث بودند (۱۵۰) سیمای فرشتگان

باید «عبادات» گفته شود، ولی باید توجه داشت که «عباد» هم جمع مذکر است و هم به موجوداتی که خارج از مذکر و مؤنث باشند، مانند فرشتگان اطلاق می‌شود، همان‌گونه که در مورد خود خداوند نیز ضمیرهای مفرد مذکر به کار می‌رود، در حالی که خدا مافوق همه این‌ها است.

قابل توجه اینکه در این جمله «عباد» به «الرَّحْمَن» اضافه شده، این تعبیر ممکن است اشاره به این باشد که غالب فرشتگان مجریان رحمت خداوند و تدبیرکنندگان نظامات عالم هستی که سراسر رحمت است می‌باشند.

اما چرا این خرافه در میان عرب جاهلی پیدا شد؟ و چرا هم‌اکنون رسوبات آن در مغزهای گروهی باقی ماده تا آنجا که فرشتگان را به صورت زن و دختر ترسیم می‌کنند حتی به اصطلاح «فرشته آزادی» را وقتی مجسم می‌سازند در چهره زنی باقیافه زیبا و موهای فراوان ترسیم می‌کنند!

سیمای فرشتگان (۱۵۱)

این پندار ممکن است از اینجا سرچشمه گرفته باشد که فرشتگان از نظر مستورند و زنان نیز غالباً مستور بوده‌اند و یا اینکه لطافت وجود فرشتگان سبب شده که آنها را هم جنس زنان که نسبت به مردان موجودات لطیف تری هستند بدانند و عجب اینکه بعد از مبارزه اسلام با این تفکر خرافی باز هم هنگامی که می‌خواهند زنی را به خوبی توصیف کنند می‌گویند او یک فرشته است و کلمه فرشته را نیز به جای نام برای دختران انتخاب می‌کنند.

برای همین خداوند به صورت استفهام انکاری در پاسخ آنها می‌گوید: «آیا به هنگام آفرینش فرشتگان حاضر بودند و از طریق حضور خود به این امر پی بوده‌اند، گواهی آنها بر این عقیده بی‌اساس در نامه‌های اعمالشان ثبت می‌شود و روز قیامت مورد سؤال قرار می‌گیرند».

سیمای فرشتگان (۱۵۲)

همچنین در سوره نحل، آیه ۵۷ آمده است که:

«وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ»

«آنها در پندار خود برای خداوند دخترانی قرار می‌دهند، منزّه است او (از این که فرزندی داشته باشد)، ولی برای خودشان آنچه را میل دارند قائل می‌شوند».

همچنین مشرکان برای خداوندی که از هرگونه آرایش جسمانی پاک است دخترانی قائل می‌شوند و معتقد بودند که فرشتگان دختران خدایند یا بدون ذکر انتساب به خدا آنها را از جنس زن می‌دانستند.

برای همین خداوند در سوره اسراء آیه ۴۰ هم می‌فرماید: «أَفَأَصْفِيكُمْ رَبُّكُمْ

سیمای فرشتگان (۱۵۳)

بِالْبَيْنِ وَ اتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا : آیا خداوند به شما پسرانی داده و از فرشتگان ، دخترانی انتخاب کرده است .

چهار فرشته مقرب الهی

« مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ » (۱)

«هرکسی که دشمن خدا و فرشتگان و فرستادگان و جبرئیل و میکائیل باشد ، (کافر است) و به راستی که خداوند دشمن کافران است» .

۱- آیه ۹۸ / سوره بقره .

(۱۵۴) سیمای فرشتگان

كَانَ : باشد

عَدُوٌّ : دشمن

جِبْرِيلَ : فرشته جبرئیل

مِيكَالَ : فرشته میکائیل

كَافِرِينَ : کسانی هستند که اصول دین را انکار می کنند .

در این آیه اشاره به این شده که الله ، فرشتگان او ، فرستادگان او ، جبرئیل ، میکائیل و هر فرشته دیگر قابل تفکیک نیستند و در حقیقت دشمنی با یکی دشمنی با بقیه است .

و به تعبیر دیگر دستورات الهی که تکامل بخشی انسان‌ها است از سوی خداوند به وسیله فرشتگان بر پیامبران نازل می شود و اگر تفاوتی بین مأموریت‌های آن‌ها باشد از قبیل تقسیم مسئولیت است نه تضاد در مأموریت آن‌ها ، آن‌ها همه در یک مسیر هدف قرار دارند بنابراین دشمنی با یکی از آن‌ها ، دشمنی با خدا است .

سیمای فرشتگان (۱۵۵)

دلیل آمدن نام این دو فرشته گرانقدر (جبرئیل و میکال) پس از واژه «فرشتگان» در این آیه شریفه ، این است که این دو فرشته مقام و منزلت خاصی در میان فرشتگان دارند .

نام «جبرئیل» سه بار (یک بار در سوره تحریم آیه ۴ و دو بار در سوره بقره آیه ۹۷ و ۹۸) و نام «میکال» یک بار (در همین آیه) آمده است و از همین آیات استفاده می شود که هر دو از فرشتگان بزرگ و مقرب خداوند .

در تلفظات معمولی مسلمین جبرئیل و میکائیل هر دو با همزه و یاء تلفظ می شوند ولی در متن قرآن تنها به صورت میکال و جبریل آمده است .

(۱۵۶) سیمای فرشتگان

عده‌ای گفته‌اند ، نام این دو فرشته بدان جهت در آیه شریفه ذکر شده که یهود با آن‌ها اظهار دشمنی کردند و گروهی نیز برآنند که علت ذکر نام این دو فرشته ، این است که همه بدانند آن دو ، از فرشتگان گرانقدر خدا هستند و یهودیان پندارهای بی اساس در مورد آن‌ها دارند .

در کتب اسلامی معمولاً چهار فرشته مقرب الهی را «جبرئیل» و «میکائیل» و «اسرافیل» و «عزرائیل» شمرده‌اند که از میان آن‌ها «جبرئیل» از همه برتر است . جبرئیل فرشته‌ای روحانی است و هم وجودی است حیاتبخش چراکه حامل رسالت الهی بر پیامبران است که احیاءکننده همه انسان‌های لایق می باشد .

پنج وصف برای جبرئیل

سیمای فرشتگان (۱۵۷)

« إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (۱) : که این قرآن کلام فرستاده بزرگواری است (جبرئیل امین) » .

« ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ » (۲)

« که صاحب قدرت است و نزد خداوند صاحب عرش مقام والا دارد » .

« مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ » (۳) : فرمانروا و امین است .

قَوْلٌ : سخن ، کلام

۱- آیه ۱۹ / سوره تکویر .

۲- آیه ۲۰ / سوره تکویر .

۳- آیه ۲۱ / سوره تکویر .

(۱۵۸) سیمای فرشتگان

کریم : بخشنده

ذِي قُوَّةٍ : صاحب قدرت

ذِي الْعَرْشِ : صاحب عرش

مَكِينٍ : کسی که به صاحب منزلت است

مُطَاعٍ : فرمانبردار ، اطاعت کننده

ثَمَّ : اسم اشاره به مکان بعید

أَمِينٍ : درستکار ، امانتدار

خداوند در این آیات پنج وصف برای «جبرئیل» پیک وحی الهی بیان کرده که در حقیقت اوصافی است که برای هر فرستاده جامع‌الشرایط لازم است .

نخست اینکه توصیف او به «کریم بودن» که اشاره به ارزش وجودی او است

سیمای فرشتگان (۱۵۹)

آری او نزد پروردگار موجودی است با ارزش و بااهمیت .

و سپس به وصف دیگر او پرداخته می‌گوید :

« ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ » .

تعبیر به « ذِي قُوَّةٍ » درباره جبرئیل به خاطر آن است که برای دریافت چنین پیام بزرگ و ابلاغ دقیق آن قدرت و نیروی عظیمی لازم است و اصولاً هر رسول و فرستاده‌ای باید در حدود رسالت خود صاحب قدرت باشد مخصوصاً باید از هرگونه فراموشکاری در زمینه پیامی که مسئول ابلاغ آن است برکنار باشد .

و تعبیر به «ذِي الْعَرْشِ» اشاره به ذات پاک خداوند است گرچه او صاحب تمام عالم هستی است ولی از آنجا که عرش خواه به معنی ماوراء باشد و یا مقام علم مکنون خداوند ، اهمیت بیشتری دارد ، او را به صاحب عرش بودن توصیف

(۱۶۰) سیمای فرشتگان

می‌کند .

«مَكِينٍ» به معنی کسی است که صاحب منزلت و مکانات است اساساً باید رسول شخص بزرگ و فرد برجسته‌ای باشد که بتواند نمایندگی و رسالت او را به عهده گیرد و کاملاً مقرب و نزدیک او باشد و مسلماً تعبیر به «عِنْدَ» به معنی حضور مکانی نیست ،

چراکه خداوند مکان ندارد بلکه حضور مقامی و قرب معنوی است .

در چهارمین و پنجمین توصیف می‌گوید :

«او فرمانروای فرشتگان و امین است» «مَطَاعٍ تَمَّ أَمِينٍ».

تعبیر به «تَمَّ» که برای اشاره به بعید است ناظر به این حقیقت است که پیک وحی خدا در عالم فرشتگان نافذالکلمه و مورد اطاعت است و از همه این‌ها گذشته در ابلاغ رسالت خویش نهایت امانت را دارد .

سیمای فرشتگان (۱۶۱)

از روایات استفاده می‌شود که جبرئیل هنگام ابلاغ وحی و قرآن از سوی گروه عظیمی از فرشتگان همراهی می‌شد و مسلماً در میان آن‌ها «مَطَاع» بود و یک رسول باید در میان همراهانش فرمانروا و مطاع باشد .

در حدیثی آمده است : به هنگام نزول این آیات پیغمبر اکرم به جبرئیل فرمود : «چه خوب خداوند تو را ستوده است که فرموده ، صاحب قدرت است و در نزد خداوند صاحب عرش قرب و مقام دارد و در آنجا فرمانروا و امین است ، نمونه‌ای از قدرت و امانت خود را بیان کن ، جبرئیل در پاسخ عرض کرد : اما نمونه قدرت من اینکه مأمور نابودی شهرهای قوم لوط شدم و آن چهار شهر بود ، در هر شهر چهارصد هزار مرد جنگجو وجود داشت به جز فرزندان آن‌ها ، من این

سیمای فرشتگان (۱۶۲)

شهرها را از بین برداشتم و به آسمان بردم تا آنجا که فرشتگان آسمان صدای حیوانات آنها را شنیدند پس به زمین آوردم و زیر و رو کردم و اما نمونه امانت من این است که هیچ دستوری به من داده نشده که از آن دستور کمترین تخطی کرده باشم» (۱).

جبرئیل فرشته وحی و اوصاف او

« نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ » (۲)

«روح الامین آن را (قرآن) نازل کرده است» .

نَزَلَ : پایین آورد ، نازل کرد

۱- مجمع البیان ، جلد ۱۰ ، صفحه ۴۴۶ .

۲- آیه ۱۹۳ / سوره شعراء .

سیمای فرشتگان (۱۶۳)

الرُّوحُ الْأَمِينُ : منظور جبرئیل است

خداوند به خاطر اینکه نشانه اعجاز قرآن و اینکه از سوی رب العالمین نازل شده است را در این آیه اضافه می‌کند «آن را روح الامین از سوی خداوند آورده است» .

اگر آن فرشته وحی و آن «روح الامین پروردگار» ، آن را از سوی خدا نیاورده بود این چنین درخشان و پاک و خالی از آلودگی به خرافات و اباطیل نبود .

قابل توجه اینکه فرشته وحی که همان جبرئیل است در اینجا با دو عنوان توصیف شده عنوان «روح» و عنوان «امین» . روحی که سرچشمه حیات است و امانتی که شرط اصلی هدایت و رهبری است .

« قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ » (۱).

سیمای فرشتگان (۱۶۴)

«بگو، آن را روح القدس از جانب پروردگارت به حق نازل کرده است، تا افراد باایمان را ثابت قدم گرداند و هدایت و بشارتی است برای عموم مسلمین».

«روح القدس» یا «روح مقدس» همان پیک وحی «جبرئیل امین» است و اما چرا جبرئیل را «روح القدس» می‌گویند، به خاطر این است که از طریقی جنبه روحانیت در فرشتگان مسأله روشنی است و اطلاق کلمه (روح) بر آنها صحیح است و اضافه کردن آن به «الْقُدُس» اشاره به پاکی و قداست فوق‌العاده این فرشته است.

از این آیات نتیجه می‌گیریم که واسطه وحی خدا «جبرئیل»

۱- آیه ۱۰۲ / سوره نحل .

سیمای فرشتگان (۱۶۵)

بوده و با القاب «روح القدس» و «روح الامین» بیان شده است .

جبرئیل معلّم پیامبر بود یا نه ؟

«عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى» (۱).

«آن کسی که قدرت عظیمی دارد او را (حضرت محمد صلی الله علیه و آله) تعلیم داده است» .

عَلَّمَ : تعلیم داد

شَدِيدٌ : سخت ، محکم

الْقُوَى : نیروها و قوت‌ها

نظریه مشهور مفسران این است که معلّم پیامبر همان «جبرئیل» پیک وحی خدا بود که قدرت فوق‌العاده داشت او که معمولاً به صورت انسانی خوش چهره بر پیامبر ظاهر می‌گشت و پیام الهی را ابلاغ می‌کرد . دوبار در تمام عمر آن حضرت به قیافه و چهره اصلیش بر او ظاهر می‌گشت .

۱- آیه ۵ / سوره نجم .

(۱۶۶) سیمای فرشتگان

این تفسیر را که منظور از «شَدِيدُ الْقُوَى» جبرئیل امین است گروه زیادی از مفسران از جمله طبرسی (مجمع البیان) ، فخر رازی (مفاتیح الغیب) و علامه طباطبایی (المیزان) ، ... برگزیده‌اند .

ولی این تفسیر با تمام طرفدارانی که دارد خالی از اشکال نیست : زیرا تعبیر به «عَلَّمَهُ» یا مانند آن در قرآن هیچ‌گاه در مورد جبرئیل به کار نرفته و این تعبیر در مورد خداوند نسبت به پیامبر اسلام و پیامبران دیگر بسیار زیاد است و یا به عبارت دیگر جبرئیل معلّم پیامبر نبود بلکه واسطه وحی بود و معلّمش تنها خدا است و «شَدِيدُ الْقُوَى» به معنی کسی است که تمام قدرت‌هایش فوق‌العاده است و تنها مناسب ذات پاک پروردگار است .

سیمای فرشتگان (۱۶۷)

روح فرشته‌ای برتر از جبرئیل و میکائیل

«يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أذنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا» (۱).

«این‌ها در آن روز واقع می‌شوند که "روح" و "ملائکه" در یک صف قیام می‌کنند و هیچ‌یک جز به اذن خداوند رحمن سخن نمی‌گویند و آن‌گاه که می‌گویند ، صواب می‌گویند» .

يَقُومُ : قیام می‌کنند به معنی وقوع امر

۱- آیه ۳۸ / سوره نبأ.

(۱۶۸) سیمای فرشتگان

الرُّوحُ : روان و روح ، در اینجا منظور فرشته مخصوص

صَفَاً : جمع صاف ، صف کشیده

يَتَكَلَّمُونَ : سخن می گویند ، تکلم می کنند

أذنَ : در اینجا چون بالام آمده به معنی اجازه و گوش دادن

الرَّحْمَنُ : بخشنده

قالَ : می گویند ، بگویند

صواباً : حق و درست مطابق حکمت و عقل

قیام فرشتگان

بدون شک قیام «روح» و «فرشتگان» در آن روز در یک صف و سخن نگفتن جز به اذن خداوند رحمن فقط برای اجرای فرمان او است ، آنها در این جهان نیز «مدبرات امر» و مجری فرمان او هستند و در عالم آخرت این امر آشکارتر و واضح تر است .

سیمای فرشتگان (۱۶۹)

قابل توجه اینکه روح در قرآن مجید به صورت مطلق و بدون هیچ قید ذکر شده و در این حال غالباً در برابر ملائکه قرار گرفته مانند :

« تُعْرَجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ » . (۱)

«فرشتگان و روح به سوی او بالا می روند» .

« تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ » . (۲)

«در شب قدر ملائکه و روح به فرمان پروردگارشان با هر چیزی نازل می شوند» .

۱- آیه ۴ / سوره معارج .

۲- آیه ۴ / سوره قدر .

(۱۷۰) سیمای فرشتگان

در همه این آیات سخن از روحی است که در عروج به سوی خدا و در نزول برای هر کار و در ایستادن در پیشگاه خدا و در روز قیامت ، با ملائکه همراه است .

پس منظور از روح در اینجا یکی از فرشتگان بزرگ الهی است که بر طبق بعضی از روایات حتی از جبرئیل بهتر و برتر است .

چنانچه در حدیثی از امام صادق علیه السلام می خوانیم : «او فرشته‌ای است بزرگ تر از جبرئیل و میکائیل» (۱)

در دعای سوم صحیفه پس از صلوات بر جبرئیل و میکائیل و اسرافیل فرموده :

۱- مجمع البیان ، جلد ۱۰ ، صفحه ۴۲۷ .

سیمای فرشتگان (۱۷۱)

« وَالرُّوحُ الَّذِي هُوَ عَلَى مَلَائِكَةِ الْحُجُبِ وَالرُّوحُ الَّذِي هُوَ مِنْ أَمْرِكِ : صلوات فرست بر آن روح که بر ملائکه حجب موکول است و بر آن روح که از امر تو است » (۱) .

كَفَرُوا: کافر شدند

مَرء: مرد

اَذُن: آگاهی، فرمان، اجازه، دستور

خَلَاق: بهره و برخورداری شایسته

اِشْتَرى: خریدار

مَاشَرُوا: ما: آنچه، شَرُوا: فروختند

مَایُضَّرُّ: زیان و گزند می‌رسانید

لَا یَنْفَعُ: سودی نمی‌آورند

یُفَرِّقُونَ: جدایی می‌افکنند

درباره «هاروت» و «ماروت» این دو فرشته بزرگ که به سرزمین بابل آمدند

(۱۷۶) سیمای فرشتگان

افسانه‌ها و اساطیر عجیبی به وسیله داستان پردازان ساخته شده و به این دو ملک بزرگ الهی بسته‌اند. آنچه از میان همه این‌ها صحیح‌تر به نظر می‌رسد و به موازین عقلی و تاریخی و منابع حدیث سازگار است همان است که در ذیل می‌خوانیم: «در سرزمین بابل سحر و جادوگری به اوج خود رسیده بود و باعث ناراحتی مردم گردیده بود به همین دلیل خداوند دو فرشته را به صورت انسان مأمور ساخت که عوامل سحر و طریق ابطال آن را به مردم بیاموزند و مردم را به طرف خود بکشانند و راه‌های مبارزه با آفت جنون‌آمیز سحر و افسون را که در آن روزگاران زندگی را به مردم تلخ و دردناک ساخته بود به آنان بیاموزند و سحر و جادو را از معجزه‌ای که سند صداقت و درستی پیامبران خدا است بازشناسانند و مردم را در برابر آن جادوگران یاری کنند تا مردم بتوانند خود را از شرّ ساحران برکنار کنند ولی این تعلیمات بالاخره قابل سوء استفاده بود چراکه فرشتگان ناچار بودند برای ابطال سحر ساحران طرز آن را نیز تشریح کنند تا مردم بتوانند از این راه به پیشگیری بپردازند، این موضوع سبب شد که گروهی پس از آگاهی از طرز سحر، خود در ردیف ساحران قرار گرفتند و موجب مزاحمت تازه‌ای برای مردم شدند.

سیمای فرشتگان (۱۷۷)

با اینکه آن دو فرشته بزرگ الهی «هاروت» و «ماروت» به مردم هشدار می‌دادند که این یک نوع کفر است اما آنها به کارهایی می‌پرداختند که موجب ضرر و زیان مردم می‌شد. (مجمع‌البیان)

در اینجا سؤال باقی می‌ماند و آن اینکه «هاروت» و «ماروت» دو فرشته بزرگ الهی بودند که برای مبارزه با آزار و اذیت ساحران به تعلیم مردم پرداختند

(۱۷۸) سیمای فرشتگان

آیا به راستی فرشته می‌تواند معلم انسان باشد؟

پاسخ این سؤال در همین آیه ذکر شده است و آن اینکه خداوند آن‌ها را به صورت انسان‌هایی درآورد تا بتوانند این رسالت خود را انجام دهند.

این حقیقت را می‌توان از آیه ۹ سوره انعام دریافت آنجا که می‌گوید:

«وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكًا لَجَعَلْنَاهُ رَجُلًا: اگر او (پیامبر) را فرشته‌ای قرار می‌دادیم حتماً او را به صورت مردی جلوه‌گر می‌ساختیم».

ملائکه و جن

آیا جن و ملک یک حقیقت هستند و از یک چیز آفریده شده‌اند یا نه؟ آیا شیطان از جن است یا از ملک؟ جن و ملائکه بنابر آنچه از قرآن استفاده می‌شود یک حقیقت نیستند و شیطان ملک نیست بدین بیان:

سیمای فرشتگان (۱۷۹)

۱- در قرآن در مورد این که فرشتگان از چه چیز آفریده شده مطلب روشن و صریحی نیامده ولی دوبار تصریح شده که جان از آتش به خصوصی آفریده شده که در سوره حجر آیه ۲۷- سوره رحمن، آیه ۱۵ آمده است و شیطان بارها گفته است « خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ ».

۲- راجع به ملائکه ابا ذکر گناهی در قرآن نیست بلکه فقط « عِبَادٌ مُكْرَمُونَ (۱) ، لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهُ يَعْمَلُونَ (۲) ، يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ » (۳)

۱- آیه ۲۶- ۲۷ / سوره انبیاء.

۲- آیه ۲۶- ۲۷ / سوره انبیاء.

(۱۸۰) سیمای فرشتگان

و نظیر این‌ها آمده است ولی درباره جن، گناه، اطاعت، شرک، مرگ، رفتن به جهنم و غیره ذکر شده است.

۳- ابلیس دارای ذریه است چنانچه فرموده: « وَ اذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ اَمْرِ رَبِّهِۦ فَفَتَحْنَا۟ ذُرِّيَّتَهُۥ وَ ذُرِّيَّتُهُۥۤ اَوْلِيَآءٍ مِنْ دُوْنِیْ وَ هُمْ لَكُمْ عَدُوٌّۭۤ بِئْسَ لِلظَّالِمِیْنَۤ یَدْلًا (۱) : به یاد آورید زمانی را که به فرشتگان گفتیم برای آدم سجده کنید، آنها همگی سجده کردند، جز ابلیس، او از جن بود، سپس از فرمان پروردگار خارج شد، آیا او و فرزندان او را به جای من اولیای خود انتخاب می‌کنید در حالی که دشمن شما هستید؟ این‌ها چه جانشین‌های بدی برای ظالمان هستند.»

۱- آیه ۲۰ / سوره انبیاء.

۲- آیه ۵۰ / سوره کهف.

سیمای فرشتگان (۱۸۱)

ولی راجع به ذریه ملائکه خبری در قرآن نیست.

۴- شیطان چنانچه آیه فوق نشان می‌دهد از جن بود که از امر خدا بیرون رفت ولی در جایی تصریح نشده که او از ملائکه بوده مگر استثنا در آیات سجده ملائکه.

۵- در آیه فوق هست که « وَ هُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ » یعنی شیطان و ذریه‌اش دشمن بشر هستند، اما چنانچه می‌دانیم ملائکه دوست بشر هستند و به آدم سجده کرده‌اند و بر آدمیان چنانچه گفته شد، استغفار می‌کنند و شفاعت خواهند کرد.

۶- درباره جن آمده:

« وَ لَقَدْ ذَرَعْنَا لَیْطَهُمْ کَثِیْرًا مِنَ الْجِنِّ وَ الْاِنْسِ » (۱)

(۱۸۲) سیمای فرشتگان

«به طور مسلم گروه بسیاری از جن و انس را برای دوزخ آفریده‌ایم.»

« وَ قَالَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا رَبَّنَا اَرْنَا الَّذِیْنَ اَضَلْنَا مِنَ الْجِنِّ وَ الْاِنْسِ : (۱) و کسانی که کفر ورزیدند گفتند: پروردگارا آن دو گمراهگری که از جن و انس ما را گمراه کردند به ما نشان ده.»

ولی اضلال و جهنمی بودن درباره ملائکه در قرآن نیامده است.

۷- جنّ با انس دو موجود مکلف زمین و دوش به دوش انسان در هدایت و ضلالت و غیره است در حالی که درباره ملک چنین چیزهایی سراغ نداریم .

۱- آیه ۵۰ / سوره کهف.

۲- آیه ۲۹ / سوره فصلت.

سیمای فرشتگان (۱۸۳)

ملک در قرآن در آیه‌های زیر آمده است :

(۱۸۴) سیمای فرشتگان

مطالب بیان شده درباره فرشتگان در کل قرآن

درباره فرشتگان در سوره‌ها و آیه‌های زیر مطالبی بیان شده که با توجه به جمع و مفرد بودن و نوع آن‌ها ذکر شده است .

سوره آیه سوره آیه

أنعام ۸ أعراف ۲۰

أنعام ۹ هُود ۱۲

أنعام ۵ هُود ۳۱

نجم ۲۶ إسرائ ۹۵

يوسف ۳۲ حاقه ۱۷

فجر ۲۲ فُوقان ۷

سیمای فرشتگان (۱۸۵)

ملک الموت (فرشته مرگ) : سجده ۱۱

رَقِيبٌ وَ عَتِيدٌ (فرشته) : ق ۱۸

السَّائِقُ الشَّهِيدُ (فرشته) : ق ۲۲

رُوحُ الْأَمِينِ (فرشته وحی) : ق ۱۹۳

رُوحُ الْقُدُسِ (فرشته وحی) : بقره ۸۸ بقره ۲۵۳

سوره آیه سوره آیه

آل عمران ۳۹ آل عمران ۴۲

آل عمران ۴۵ مائده ۱۱۰

نحل ۱۰۲ مزیم ۱۷

مزیم ۲۱ مزیم ۲۴

(۱۸۶) سیمای فرشتگان

جِبْرِئِيل (فرشته بزرگ) :

بقره ۹۷ بقره ۹۸

آل عمران ۳۹ آل عمران ۴۵

سیمای فرشتگان (۱۸۷)

سوره آیه سوره آیه

تَحْرِیم ۴ تَكْویر ۱۹

تَكْویر ۲۰

الْمَلَائِكَةُ :

سوره آیه سوره آیه

بَقَرَةٌ ۳۱ بَقَرَةٌ ۳۲

بَقَرَةٌ ۳۴ بَقَرَةٌ ۱۶۲

بَقَرَةٌ ۲۱۰ بَقَرَةٌ ۲۴۸

آلِ عِمْرَانَ ۴۲ آلِ عِمْرَانَ ۱۸

(۱۸۸) سیمای فرشتگان

آلِ عِمْرَانَ ۴۵ آلِ عِمْرَانَ ۸۰

آلِ عِمْرَانَ ۱۲۴ آلِ عِمْرَانَ ۱۲۵

سیمای فرشتگان (۱۸۹)

سوره آیه سوره آیه

آلِ عِمْرَانَ ۸۷ بَقَرَةٌ ۲۸۵

بَقَرَةٌ ۱۷۷ بَقَرَةٌ ۳۵

بَقَرَةٌ ۹۷ نِسَاء ۱۷

نِسَاء ۹۷ نِسَاء ۱۶۶

نِسَاء ۱۳۶ حِجْرِ ۷

حِجْرِ ۲۸ حِجْرِ ۲۹

حِجْرِ ۸ حِجْرِ ۳۰

نَحْلِ ۳۳ نَحْلِ ۳۲

نَحْلِ ۲ نَحْلِ ۲۸

(۱۹۰) سیمای فرشتگان

سیمای فرشتگان (۱۹۱)

سوره آیه سوره آیه

نَحْلِ ۴۹ أَنْبِيَاء ۲۶

أَنْبِيَاء ۲۷ أَنْبِيَاء ۱۰۳

ص ۷۱ ص ۷۳

تَحْرِیم ۴ تَحْرِیم ۶

سَبَأ ۴۰ سَبَأ ۴۱

فَاطِر ۱ شوری ۵

مُؤْمِن ۷ مُؤْمِن ۹

- حَجَّ ۷۵ أَنْفَال ۹
 أَنْفَال ۱۰ أَنْفَال ۱۲
 (۱۹۲) سیمای فرشتگان
 فَصَّلَتْ ۳۰ فَصَّلَتْ ۳۸
 فَصَّلَتْ ۱۴ رَعْد ۱۳
 سیمای فرشتگان (۱۹۳)
 سوره آیه سوره آیه
 رَعْد ۲۴ زُمَر ۷۵
 أَحْزَاب ۴۳ أَحْزَاب ۵۶
 ذَارِيَات ۴ مَرْيَم ۶۴
 فُزْقَانَ ۷ فُزْقَانَ ۲۵
 فُزْقَانَ ۲۲ مُحَمَّد ۲۷
 إِسْرَاء ۴۰ إِسْرَاء ۹۲
 إِسْرَاء ۹۵ إِسْرَاء ۶۱
 اسراف ۱۱ أَعْرَاف ۳۷
 زُخْرُف ۱۹ زُخْرُف ۶۰
 (۱۹۴) سیمای فرشتگان
 قَدَر ۴ فَجْر ۲۲
 نَجْم ۲۷ نَجْم ۲۶
 سیمای فرشتگان (۱۹۵)
 سوره آیه سوره آیه
 أَنْعَام ۹۳ أَنْعَام ۱۱۱
 أَنْعَام ۶۱ أَنْعَام ۱۵۸
 صَّافَات ۱۵۰ صَّافَات ۱۶۹
 صَّافَات ۲ و ۳ صَّافَات ۱۶۴
 مَوْمِنُونَ ۲۴ كَهْف ۵۰
 طه ۱۱۶ مَرْسَلَات ۱
 مَرْسَلَات ۲۰ نازعات ۱-۴
 مَعَارِج ۴ انْفِطَار ۱۲
 حَاقَّة ۱۷ نَبَأ ۳۸
 (۱۹۶) سیمای فرشتگان
 سیمای فرشتگان (۱۹۷)
 - الْمَلَائِكَةُ الْحَافِظُونَ : ۱۰ انْفِطَار

- الْمَلَائِكَةُ السَّابِحَاتِ : ۳ نازعات
- الْمَلَائِكَةُ السَّابِقَاتِ : ۴ نازعات
- الْمَلَائِكَةُ الْمُدَبِّرَاتِ : ۵ نازعات
- الْمَلَائِكَةُ السَّقَرَةُ : ۱۵ عَبَسَ
- الْمَلَائِكَةُ الْكَاتِبُونَ : ۸۰ زُحْرَف
- الْمَلَائِكَةُ الْمُسَوِّمُونَ : ۱۲۵ آلِ عِمْرَانَ
- الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ : ۱۷۲ نِسَاء
- الْمَلَائِكَةُ الْمُزْدِفُونَ : ۹ أَنْفَال
- الْمَلَائِكَةُ الْمَسْبُحُونَ : ۱۶۶ صَافَات

(۱۹۸) سیمای فرشتگان

- الْمَلَائِكَةُ الْمَعْقِبَاتُ : ۱۱ رَعْد
 - الْمَلَائِكَةُ الْمُقَسَّمَاتُ : ۴ ذَارِيَات
 - الْمَلَائِكَةُ الْمُنْزَلُونَ : ۱۲۴ آلِ عِمْرَانَ
 - الْمَلَائِكَةُ الْمُقْتَرِنُونَ : ۵۳ زُحْرَف
 - الْمَلَائِكَةُ النَّازِعَاتِ : ۱ نازعات
 - الْمَلَائِكَةُ النَّاشِطَاتِ : ۲ نازعات
 - الْمَلَائِكَةُ الْعَادِينَ : ۱۱۳ مؤمنون
 - الْمَلَائِكَةُ الْكِرَامُ الْبِرَّةُ : ۱۶ عَبَسَ
 - الْمَلَائِكَةُ الْغَلَاظُ الشَّدَادُ : ۶ تَحْرِيم، ۱۸ عَلَق
 - الْمَلَائِكَةُ الْكِرَامُ الْكَاتِبِينَ : ۲۱ يُونُس، ۸۰ زُحْرَف ۱۱ إِنْفِطَار
- سیمای فرشتگان (۱۹۹)

سیمای فرشتگان در نهج البلاغه

شگفتی خلقت فرشتگان و تسبیح فرشتگان و شناخت ملائکه

حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: ثُمَّ فَتَقَ مَا بَيْنَ السَّمَاوَاتِ الْعُلَا، فَمَلَأَهُنَّ أَطْوَارًا مِنْ مَلَائِكَتِهِ، مِنْهُمْ سُجُودٌ لَا يَزْكَعُونَ وَرُكُوعٌ لَا يَنْتَصِبُونَ وَصَافُونَ لَا يَتْرَافُونَ وَمُسَبِّحُونَ لَا يَسْأَمُونَ، لَا يَغْشَاهُمْ نَوْمُ الْعَيْنِ وَلَا سَهْوُ الْعُقُولِ وَلَا فِتْرَةُ الْأَيْدَانِ وَلَا غَفْلَةُ النَّسِيَانِ وَمِنْهُمْ أَمْنَاءٌ عَلَى وَحْيِهِ وَالسَّيِّئَةُ إِلَى رُسُلِهِ وَمُخْتَلِفُونَ بِقَضَائِهِ وَأَمْرِهِ وَمِنْهُمْ الْحَفِظَةُ لِعِبَادِهِ وَالسَّدَنَةُ لِأَبْوَابِ جَنَانِهِ. وَمِنْهُمْ الثَّابِتَةُ فِي الْأَرْضِينَ السُّفْلَى أَقْدَامُهُمُ الْمَارِقَةُ مِنَ السَّمَاءِ الْعُلْيَا أَعْنَاقُهُمْ وَالْخَارِجَةُ مِنَ الْأَفْطَارِ أَرْكَانُهُمْ وَالْمُنَاسِبَةُ لِقَوَائِمِ الْعَرْشِ أَكْتَانُهُمْ نَاكِسَةٌ دُونَهُ أَبْصَارُهُمْ مُتَلَفَعُونَ تَحْتَهُ بِأَجْنِحَتِهِمْ، مَضْرُوبَةٌ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَنْ دُونَهُمْ حُجُبٌ

(۲۰۰) سیمای فرشتگان

الْعِزَّةُ وَاسْتِئَارُ الْقُدْرَةِ. لَا يَتَوَهَّمُونَ رَبَّهُمْ بِالتَّصْوِيرِ وَلَا يُجْرُونَ عَلَيْهِ صَفَاتِ الْمَصْنُوعِينَ وَلَا يَحُدُّونَهُ بِالْأَمَاكِنِ وَلَا يُشِيرُونَ إِلَيْهِ بِالتَّظَايِرِ

سپس آسمان‌های بالا را از هم گشود و از فرشتگان گوناگون پر نمود. گروهی از فرشتگان همواره در سجده هستند و رکوع ندارند و گروهی در رکوعند و یارای ایستادن ندارند و گروهی در صف‌هایی ایستاده‌اند که پراکنده نمی‌شوند و گروهی همواره تسبیح گویند و خسته نمی‌شوند و هیچ‌گاه خواب به چشمشان راه نمی‌یابد و عقل‌های آنان دچار اشتباه نمی‌گردد. بدن‌های آنان دچار سستی نشده و آنان دچار بی‌خبری برخاسته از فراموشی نمی‌شوند.

۱- خطبه ۱ نهج‌البلاغه (با ترجمه مرحوم محمد دشتی).

سیمای فرشتگان (۲۰۱)

برخی از فرشتگان، امینان وحی الهی و زبان‌گویای وحی پیامبران می‌باشند، که پیوسته برای رساندن حکم و فرمان خدا در رفت و آمدند. جمعی از فرشتگان حافظان بندگان و جمعی دیگر دربانان بهشت خدایند. بعضی از آنها پاهایشان در طبقات پایین زمین قرار داشته و گردن‌هایشان از آسمان فراتر و ارکان وجودشان از اطراف جهان گذشته، عرش الهی بر دوش‌هایشان استوار است، برابر عرش خدا دیدگان به زیرافکنده و در زیر آن، بال‌ها را به خود پیچیده‌اند. میان این دسته از فرشتگان با آنها که در مراتب پایین‌تری قرار دارند. حجاب عزت و پرده‌های قدرت، فاصله انداخته است. هرگز خدا را با وهم و خیال، در شکل و صورتی نمی‌پندارند و صفات پدیده‌ها را بر او روا نمی‌دارند؛ هرگز خدا را در جایی محدود نمی‌سازند و نه با همانند آوردن به

سیمای فرشتگان (۲۰۲)

او اشاره می‌کنند.

سیمای فرشتگان (۲۰۳)

ویژگی‌های فرشتگان، اقسام فرشتگان، تواضع فرشتگان، صفات والای فرشتگان، پاک بودن فرشتگان از رذایل اخلاقی، فراوانی راز و نیاز ملائکه و روانشناسی ملائکه

حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: *ثُمَّ خَلَقَ سُبْحَانَهُ لِإِسْكَانِ سَمَوَاتِهِ وَ عِمَارَةِ الصَّفِيحِ الْأَعْلَى مِنْ مَلَكَوتِهِ ، خَلَقَا بَدِيعًا مِنْ مَلَائِكَتِهِ وَ مَلَائِئَهُمْ فُرُوجَ فِجَاجِهَا وَ حَسَابِهِمْ قُتُوقَ أَجْوَائِهَا وَ بَيْنَ فِجَاجَاتِ تِلْكَ الْفُرُوجِ زَحْلُ الْمُسَبِّحِينَ مِنْهُمْ فِي حِظَائِرِ الْقُدْسِ وَ سُرَاتِ الْحُجُبِ وَ سُرَادِقَاتِ الْمَجِيدِ وَ وَرَاءَ ذَلِكَ الرَّجِيحِ الَّذِي تَسْتَكُّ مِنْهُ الْأَشْمَاعُ سُبْحَاتُ نُورٍ تَزْدَعُ الْأَبْصَارَ عَنْ بُلُوغِهَا ، فَتَقِفُ خَاسِئَةً عَلَى حُدُودِهَا . وَ أَنْشَأَهُمْ عَلَى صُورٍ مُخْتَلِفَاتٍ وَ أَقْدَارٍ مُتَفَاوِتَاتٍ ، تَسْبُحُ جَلَالَ عِزَّتِهِ . لَا يَسْتَحْلُونَ مَا ظَهَرَ فِي الْخَلْقِ مِنْ صُنْعِهِ وَ لَا يَدْعُونَ أَنَّهُمْ يَخْلُقُونَ شَيْئًا مَعَهُ مِمَّا*

سیمای فرشتگان (۲۰۴)

انْفَرَدَ بِهِ . «بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَ هُمْ بِأَمْرِهِ يُعْلَمُونَ» (۲۶/انبیاء) . جَعَلَهُمُ اللَّهُ فِيهَا هُنَالِكَ أَهْلَ الْأَمَانَةِ عَلَى وَحْيِهِ وَ حَمَلَهُمْ إِلَى الْمُرْسَلِينَ وَ دَائِعَ أَمْرِهِ وَ نَهْيِهِ وَ عَصِيَّتِهِمْ مِنْ رَبِّ الشُّبُهَاتِ ، فَمَا مِنْهُمْ زَائِعٌ عَنْ سَبِيلِ مَرْضَاتِهِ . وَ آمَدَهُمْ بِفَوَائِدِ الْمَعُونَةِ : وَ أَشْعَرَ قُلُوبَهُمْ تَوَاضِعَ إِحْبَابِ السَّكِينَةِ وَ فَتَحَ لَهُمْ أَبْوَابَ دُلَلًا إِلَى تَمَاجِيدِهِ وَ نَصَبَ لَهُمْ مَنَارًا وَاضِحَةً عَلَى أَعْلَامِ تَوْحِيدِهِ ، لَمْ تُثْقَلْهُمْ مَوْصِرَاتُ الْأَثَامِ وَ لَمْ تَزَلْجَلْهُمْ عَقَبُ اللَّيَالِي وَ الْأَيَّامِ وَ لَمْ تَزِمِ الشُّكُوكُ بِنَوَازِعِهَا عَزِيمَةَ إِيْمَانِهِمْ وَ لَمْ تَعْتَرِكِ الطُّنُونُ عَلَى مَعَاقِدِ يَقِينِهِمْ وَ لَا قَدَحَتْ قَادِحَهُ الْأَعْيُنِ فِيمَا بَيْنَهُمْ وَ لَا سَلَبَتْهُمْ الْحَيْرَةَ مَا لَاقَ مِنْ مَعْرِفَتِهِ بَضَائِرِهِمْ وَ مَا سَكَنَ مِنْ عَظَمَتِهِ وَ هَيْبَتِهِ جَلَالَتِهِ فِي أَثْنَاءِ صُدُورِهِمْ وَ لَمْ تَطْمَعْ فِيهِمُ الْوَسَاوِسُ فَتَفْتَسِرَ بِرَبِّئِهَا عَلَى فِكْرِهِمْ . (۱)

سیمای فرشتگان (۲۰۵)

سپس خداوند سبحان برای سکونت بخشیدن در آسمان و آباد ساختن بالاترین قسمت از ملکوت خویش، فرشتگانی شگفت آفرید و تمام شکاف‌ها و راه‌های گشاده آسمان‌ها را با فرشتگان پر کرد و فاصله جو آسمان را از آنها گستراند، که هم‌اکنون صدای تسبیح آنها فضای آسمان‌ها را پر کرده: در بارگاه قدس، درون پرده‌های حجاب و صحنه‌های مجد و عظمت پروردگار طنین‌انداز

است. در ماورای آنها زلزله‌هایی است که گوش‌ها را کرد می‌کند و شعاع‌های خیره‌کننده نور، که چشم‌ها را از دیدن باز می‌دارد و ناچار خیره برجای خویش می‌ماند. خدا فرشتگان را در صورت‌های مختلف و اندازه‌های گوناگون آفرید و

۱- خطبه ۹۱ نهج البلاغه (باترجمه مرحوم محمددستی).

(۲۰۶) سیمای فرشتگان

بال و پرهایی برای آنها قرار داد، آنها که همواره در تسبیح جلال و عزت پروردگار به سر می‌برند و چیزی از شگفتی‌های آفرینش پدیده‌ها را به خود نسبت نمی‌دهند و در آنچه از آفرینش پدیده‌ها که خاص خداست، ادعایی ندارند: «بلکه بندگانی بزرگوارند که در سخن گفتن از او پیشی نمی‌گیرند و به فرمان الهی عمل می‌کنند». خدا فرشتگان را امین وحی خود قرار داد و برای رساندن پیمان امر و نهی خود به پیامبران، از آنها استفاده کرد و روانه زمین کرده، آنها را از تردید شبهات مصونیت بخشید، که هیچ کدام از فرشتگان از راه رضای حق منحرف نمی‌گردند. آنها را از یاری خویش بهره‌مند ساخت و دل‌هایشان را در پوشش از تواضع و فروتنی و خشوع و آرامش درآورد. درهای آسمان را بر رویشان گشود تا خدا را به بزرگی بستایند و برای آنها نشانه روشن قرار داد تا

سیمای فرشتگان (۲۰۷)

به توحید او بال گشایند. سنگینی‌های گناهان هرگز آنها را در انجام وظیفه دلسرد نساخت و گذشت شب و روز آنها را به سوی مرگ سوق نداد. تیرهای شک و تردید خلل در ایمانشان ایجاد نکرد و شک و گمان در پایگاه یقین آنها راه نیافت و آتش کینه در دل‌هایشان شعله‌ور نگردید، حیرت و سرگردانی آنها را از ایمانی که دارند و آنچه از هیبت و جلال خداوندی که در دل نهادند جدا نساخت و وسوسه‌های در آنها راه نیافته، تا شک و تردید بر آنها تسلط یابد.

و مِنْهُمْ مَنْ هُوَ فِي خَلْقِ الْعَمَامِ الدُّلْحِ وَ فِي عَظْمِ الْجِبَالِ الشُّمَخِ وَ فِي قَتْرَةِ الظَّلامِ الْأَيْهَمِ وَ مِنْهُمْ مَنْ قَدْ خَرَقَتْ أَقْدَامُهُمْ تُخُومَ الْأَرْضِ السُّفْلَى ، فَهِيَ كَرَايَاتٍ بَيْضٍ قَدْ نَفَذَتْ فِي مَخَارِقِ الْهَوَاءِ وَ تَحْتَهَا رِيحٌ هَفَافَةٌ تَحْسِسُهَا عَلَى حَيْثُ انْتَهَتْ مِنَ الْحُدُودِ الْمُتَنَاهِيَةِ .

(۲۰۸) سیمای فرشتگان

گروهی از فرشتگان در آفرینش ابرهای پرآب و در آفرینش کوه‌های عظیم و سربلند و خلقت ظلمت و تاریکی‌ها نقش دارند و گروهی دیگر؛ قدم‌هایشان تا زرفای زمین پایین رفته و چونان پرچم‌های سفیدی دل فضا را شکافته‌اند و در زیر آن بادهایی است که به نرمی حرکت کرده و در مرزهای مشخصی نگاهش می‌دارد.

قَدْ اسْتَفْرَعَتْهُمْ اشْغَالُ عِبَادَتِهِ وَ وَصَلَتْ حَقَائِقُ الْإِيمَانِ بَيْنَهُمْ وَ بَيْنَ مَعْرِفَتِهِ وَ قَطَعَهُمُ الْإِيْقَانُ بِهَالِي الْوَلَهِ إِلَيْهِ وَ لَمْ تُجَاوِزْ رَغْبَاتُهُمْ مَا عِنْدَهُ إِلَى مَا عِنْدَ غَيْرِهِ . قَدْ ذَاقُوا حَلَاوَةَ مَعْرِفَتِهِ وَ شَرِبُوا بِالْكَأْسِ الرَّوِيَّةِ مِنْ مَحَبَّتِهِ وَ تَمَكَّنَتْ مِنْ سُؤْدَاءِ قُلُوبِهِمْ وَ شَجَّ حَيْفَتَهُ ، فَحَنُوا بِطُولِ الطَّاعَةِ اغْتِدَالَ ظُهُورِهِمْ وَ لَمْ يُنْفِدْ طُولُ الرَّغْبَةِ إِلَيْهِ مَادَّةً تَضُرُّعِهِمْ . وَ لَا أَطْلَقَ عَنْهُمْ عَظِيمُ الرَّؤْفَةِ رِيْقَ خُشُوعِهِمْ وَ لَمْ

سیمای فرشتگان (۲۰۹)

يَتَوَلَّهُمُ الْأَعْجَابُ فَيَسِدُ تَكْثُرُهَا مَا سَلَفَ مِنْهُمْ وَ لَا تَرَكَتْ لَهُمْ اسْتِكَانَةُ الْأَعْجَابِ نَصِيْبًا فِي تَعْظِيمِ حَسَنَاتِهِمْ . وَ لَمْ تَجْرُ الْفَتْرَاتُ فِيهِمْ عَلَى طُولِ دُؤُوبِهِمْ وَ لَمْ تَغْضُ رَغْبَاتُهُمْ فَيُخَالِفُوا عَنْ رَجَاءِ رَبِّهِمْ وَ لَمْ تَجِفَّ لَطُولِ الْمُنَاجَاةِ أَسْئَلَاتُ السَّلْتِنِيَّتِهِمْ وَ لَا مَلَكَتْهُمْ الْأَشْغَالُ فَتَنْقَطِعَ بِهِمْسِ الْجُؤَارِ إِلَيْهِ أَصْوَاتُهُمْ وَ لَمْ تَخْتَلِفْ فِي مَقَاوِمِ الطَّاعَةِ مَنَاجِبُهُمْ وَ لَمْ يَثْنُوا إِلَى رَاحَةِ التَّقْصِيرِ فِي أَمْرِهِ رِقَابَهُمْ وَ لَا تَعْدُو عَلَى عَزِيمَةِ جِدِّهِمْ بِلَادَةَ الْغَفْلَاتِ وَ لَا تَنْتَضِلُ فِي هِمَمِهِمْ خَدَائِعُ الشَّهَوَاتِ . قَدْ اتَّخَذُوا ذَا الْعَرْشِ ذَخِيرَةً لِيَوْمِ فَاقَتِهِمْ . وَ يَمَمُوهُ عِنْدَ انْقِطَاعِ الْخَلْقِ إِلَى الْمَخْلُوقِينَ بِرَغْبَتِهِمْ . لَا يَقْطَعُونَ أَمَدَ غَايَةِ عِبَادَتِهِ وَ لَا يَرُجِعُ بِهِمُ الْإِسْتِهْتَارُ بِلُزُومِ طَاعَتِهِ . إِلَّا إِلَى مَوَادِّ مِنْ قُلُوبِهِمْ غَيْرِ مُنْقَطِعَةٍ مِنْ رَجَائِهِ وَ مَخَافَتِهِ ، لَمْ تَنْقَطِعْ أَسْبَابُ الشَّفَقَةِ مِنْهُمْ ، فَيَنُؤُوا فِي جِدِّهِمْ وَ لَمْ فَاسِرْهُمْ الْأَعْطَامُ فَيُؤَثِّرُوا

(۲۱۰) سیمای فرشتگان

وَشَيْكُ السَّعَى عَلَى اجْتِهَادِهِمْ . لَمْ يَسْتَعْظُمُوا مَا مَضَى مِنْ أَعْمَالِهِمْ وَلَوْ اسْتَعْظُمُوا ذَلِكَ لَنَسَخَ الرَّجَاءُ مِنْهُمْ شَفَقَاتٍ وَجَلِيهَمُ .

اشتغال به عبارت پروردگار «فرشتگان» را از دیگر کارها بازداشته و حقیقت ایمان میان آنها و معرفت حق، پیوند لازم ایجاد کرد، نعمت یقین آنها را شیدای حق گردانید که به غیر خدا هیچ علاقه‌ای ندارند. شیرینی معرفت خدا را چشیده و از جام محبت پروردگار سیراب شدند. ترس و خوف الهی در ژرفای جان فرشتگان راه یافته و از فراوانی عبادت قامتشان خمیده و شوق و رعبت فراوان، از گریه و زاری آنها نکاسته است. مقام والای فرشتگان، از خشوع و فروتنی آنها کم نکرد و غرور و خودبینی دامنگیرشان نگردید، تا اعمال نیکوی گذشته را شماره کنند و سهمی از بزرگی و بزرگواری برای خود تصور نمایند. گذشت

سیمای فرشتگان (۲۱۱)

زمان آنان را از انجام وظایف پیاپی نرنجانده و از شوق و رغبتشان نکاسته تا از پروردگار خویش ناامید گردند. از مناجات‌های طولانی، خسته نشده و اشتغال به غیر خدا آنها را تحت تسلط خود درنیاورده است و از فریاد استغاثه و زاری آنها فروکش نکرده و در مقام عبادت و نیایش دوش به دوش هم همواره ایستاده‌اند، راحت‌طلبی آنها را به کوتاهی در انجام دستوراتش وادار نساخته و کودنی و غفلت و فراموشی بر تلاش و کوشش و عزم راسخ فرشتگان راه نمی‌یابد و فریب‌های شهوت همت‌های بلندشان را تیرباران نمی‌کند. فرشتگان، ایمان به خدای صاحب عرش را ذخیره روز بی‌نوایی خود قرار داده و آن هنگام که خلق به غیر خدا روی می‌آورد آنها تنها متوجه پروردگار خویشند، هیچ‌گاه عبادت خدا را پایان نمی‌دهند و شوق و علاقه خود را از انجام اوامر الهی و اطاعت

(۲۱۲) سیمای فرشتگان

پروردگار سست نمی‌کنند، آنچه آنان را شیفته اطاعت خدا کرده بذر محبت است که در دل می‌پروراند و هیچ‌گاه دل از بیم و امید او بر نمی‌دارند. عوامل ترس آنها را از مسئولیت باز نمی‌دارد تا در انجام وظیفه سستی ورزند. طمع‌ها به آنان شیخون نزده تا تلاش دنیا را بر کار آخرت مقدم دارند، اعمال گذشته خود را بزرگ نمی‌شمارند و اگر بزرگ بشمارند امیدوارند و امید فراوان نمی‌گذارد تا از پروردگار ترسی در دل داشته باشند.

وَلَمْ يَخْتَلِفُوا فِي رَبِّهِمْ بِاشْتِخَاذِ الشَّيْطَانِ عَلَيْهِمْ . وَلَمْ يُعْرِفْهُمْ سُوءَ التَّقَاطُعِ وَلَا تَوَلَّاهُمْ غُلُّ التَّحَاسِيدِ وَلَا تَشَجَّبَتْهُمْ مَصَارِفُ الرَّيْبِ . وَلَا أَقْتَسَمَتْهُمْ أَخْيَافُ الْهَمَمِ . وَفَهُمْ أَسْرَاءُ إِيْمَانٍ لَمْ يَفُكَّهُمْ مِنْ رَبِيقَتِهِ زَيْغٌ وَلَا عُدُولٌ وَلَا فُتُورٌ . وَلَيْسَ فِي أَطْبَاقِ السَّمَاءِ مَوْضِعٌ إِهَابٍ إِلَّا وَعَلَيْهِ مَلَكٌ سَاجِدٌ ، أَوْ سَاعٍ حَافِدٌ ،

سیمای فرشتگان (۲۱۳)

يَزْدَادُونَ عَلَى طُولِ الطَّاعَةِ بِرَبِّهِمْ عِلْمًا وَتَزْدَادُ عِزَّةً رَبِّهِمْ فِي قُلُوبِهِمْ عِظْمًا .

فرشتگان درباره پروردگار خویش به جهت وسوسه‌های شیطانی اختلاف نکرده‌اند و برخوردهای بد با هم نداشته و راه جدایی نگیرند. کینه‌ها و حسادت‌ها در دل‌هایشان راه نداشته و عوامل شک و تردید و خواهش‌های نفسانی؛ آنها را از هم جدا نساخته و افکار گوناگون آنان را به تفرقه نکشاده است.

فرشتگان بندگان ایمانند و طوق بندگی به گردن افکنده و هیچ‌گاه با شک و تردید و سستی، آنرا بر زمین نمی‌گذارند، در تمام آسمان‌ها جای پوستین خالی نمی‌توان یافت مگر آنکه فرشته‌ای به سجده افتاده، یا در کار و تلاش است. اطاعت فراوان آنها بر یقین و معرفتشان نسبت به پروردگار می‌افزاید و عزت خداوند عظمت او را در قلبشان بیشتر می‌نماید.

(۲۱۴) سیمای فرشتگان

فرشته‌شناسی، وصف فرشتگان، حضور ملائکه در همه‌جا، ویژگی‌های ملائکه

حضرت علی علیه السلام می‌فرماید: مِنْ مَلَائِكَةٍ أَسْكَنْتَهُمْ سَمَاوَاتِكَ وَرَفَعْتَهُمْ عَنْ أَرْضِكَ . هُمْ أَعْلَمُ خَلْقِكَ بِكَ وَ أَحْوَفُهُمْ لَكَ وَ أَقْرَبُهُمْ مِنْكَ

لَمْ يَسْئَلُوا الْأَصْرَابَ وَ لَمْ يُضْمَنُوا الْأَرْحَامَ وَ لَمْ يُخْلَقُوا « مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ » وَ لَمْ يَتَشَجَّعْهُمْ « رَبُّبُ الْمُنُونِ » وَ إِنَّهُمْ عَلَى مَكَانِهِمْ مِنْكَ وَ مَنْزِلَتِهِمْ عِنْدَكَ وَ اسْتِجْمَاعِ أَهْوَائِهِمْ فِيكَ وَ كَثْرَةِ طَاعَتِهِمْ لِسُكِّ وَ قَلَّةِ غَفْلَتِهِمْ عَنْ أَمْرِكَ، لَوْ عَايَنُوا كُنْهَ مَا حَفِيَ عَلَيْهِمْ مِنْكَ لَحَقَّرُوا أَعْمَالَهُمْ وَ لَزَرُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ لَعَرَفُوا أَنََّّهُمْ لَمْ يَعْْبُدُواكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ وَ لَمْ يُطِيعُواكَ حَقَّ طَاعَتِكَ. (۱)

شگفت آوراست آفرینش فرشتگان تو که گروهی از آن‌ها را در آسمان‌ها سکونت

۱- خطبه ۱۰۹ نهج البلاغه (با ترجمه مرحوم محمد دشتی).

سیمای فرشتگان (۲۱۵)

دادی و از زمین بالا برده‌ای. آنها از همه آفریدگان نسبت به تو آگاه‌ترند و بیشتر از همه نسبت به تو بی‌مناکند و به تو نزدیک‌ترند، فرشتگانی که در پشت پدران قرار نگرفته و در رحم مادران پرورش نیافته‌اند و از آبی پست خلق نشده‌اند و ناراحتی و مشکلات زندگی آنان را پراکنده نساخته. آنها با مقام و مرتبتی که دارند و از ارزشی که در نزد تو برخوردارند و آن‌گونه که تو را دوست دارند، فراوان تو را اطاعت می‌کنند که اندک غفلتی در فرمان تو ندارند. اگر آنچه بر آنان پوشیده است بدانند، همه کارهای خود را کوچک و ناچیز می‌شمرند و بر خویش ایراد می‌گیرند و می‌دانند آن‌گونه که بایست، تو را عبادت نکرده‌اند و آن‌چنان که سزاوار توست فرمانبردار نبودند.

عجز انسان از درک فرشتگان (فرشته مرگ)

هَلْ تُحِسُّ بِهِ إِذَا دَخَلَ مَنْزِلًا؟ أَمْ هَلْ تَرَاهُ إِذَا تَوَفَّى أَحَدًا؟ بَلْ كَيْفَ يَتَوَفَّى الْجِنِّ

(۲۱۶) سیمای فرشتگان

فِي بَطْنِ أُمَّه! أَيْلِجُ عَلَيْهِ مِنْ بَعْضِ جَوَارِحِهَا أَمْ الرُّوحُ أَجَابَتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهَا؟ أَمْ هُوَ سَاكِنٌ مَعَهُ فِي أَحْشَائِهَا؟ كَيْفَ يَصِفُ إِلَهُهُ مَنْ يَعْجُزُ عَنْ صِفَةِ مَخْلُوقٍ مِثْلِهِ؟ (۱)

آیا هنگامی که فرشته مرگ به خانه‌ای در آمد، از آمدن او آگاه می‌شوی؟ آیا هنگامی که یکی را قبض روح می‌کند او را می‌بینی؟ بچه را چگونه در شکم مادر می‌میراند؟ آیا از راه اندام مادر وارد می‌شود؟ یا روح به اجازه خداوند به سوی او می‌آید؟ یا همراه کودک در شکم مادر به سر می‌برد؟ آن کس که آفریده‌ای چون خود را نتواند وصف کند، چگونه می‌تواند خدای خویش را وصف نماید؟

درباره ملائکه ثبت‌کننده اعمال انسان

۱- خطبه ۱۱۲ نهج البلاغه (با ترجمه مرحوم محمد دشتی).

سیمای فرشتگان (۲۱۷)

إِعْلَمُوا، عِبَادَ اللَّهِ، أَنَّ عَلَيْكُمْ رَصِيدًا مِنْ أَنْفُسِكُمْ وَ عُيُونًا مِنْ جَوَارِحِكُمْ وَ حِفَاطًا صِدْقٍ يَحْفَظُونَ أَعْمَالَكُمْ وَ عَدَدَ أَنْفَاسِكُمْ، لَا تَسْتُرُكُمْ مِنْهُمْ ظُلْمَةٌ لَيْلٍ دَاجٍ وَ لَا يُكِنُّكُمْ مِنْهُمْ بَابٌ ذُو رِتَاجٍ. (۱)

بدانید، ای بندگان خدا که از شما نگهبانانی بر شما گماشته‌اند و دیدبان‌هایی از پیکرتان برگزیده و حافظان راستگویی که اعمال شما را حفظ می‌کنند و شماره نفس‌های شما را می‌شمارند، نه تاریکی شب شما را از آنان می‌پوشاند و نه دری محکم شما را از آنها پنهان می‌سازد.

درباره ملائکه و ثبت اعمال بشر

۱- خطبه ۱۵۷ نهج البلاغه (با ترجمه مرحوم محمد دشتی).

(۲۱۸) سیمای فرشتگان

فَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بَعِينُهُ وَنَوَاصِيكُمْ بِيَدِهِ وَتَقَلُّبُكُمْ فِي قَبْضَتِهِ . إِنَّ أَسْرَرْتُمْ عِلْمَهُ وَإِنْ أَغْلَنْتُمْ كِتَابَهُ : قَدْ وَكَّلَ بِذَلِكَ حَفَظَهُ كِرَامًا ، لَا يُسْقِطُونَ حَقًّا وَلَا يُثْبِتُونَ بَاطِلًا وَاعْلَمُوا « أَنَّهُ مَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا » (۱).

پس بترسید از خدایی که در پیشگاه او حاضرید و اختیار شما در دست او است و همه حالات و حرکات شما را زیر نظر دارد . اگر چیزی را پنهان کنید می‌داند و اگر آشکار کردید ثبت می‌کند ، برای ثبت اعمال فرشتگان بزرگواری گمارده که نه حق را فراموش و نه باطلی را ثبت می‌کنند و بدانید «آن کس که تقوا پیشه کند و از خدا بترسد، از فتنه‌ها نجات می‌یابد» . (۲)

۱- ۲ / طلاق .

سیمای فرشتگان (۲۱۹)

درباره فرشتگان محافظ در زندگی انسان

حضرت علی علیه السلام می‌فرماید : إِنَّ مَعَ كُلِّ إِنْسَانٍ مَلَكَينِ يَحْفِظَانِهِ ، فَإِذَا جَاءَ الْقَدْرُ خَلِيَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ وَإِنَّ الْأَجَلَ جُنَّةٌ حَصِينَةٌ (۱).

با هر انسانی دو فرشته است که او را حفظ می‌کنند و چون تقدیر الهی فرا رسد ، تنهایش می‌گذارند ، که همانا زمان عمر انسان ، سپری نگهدارنده است .

۱- خطبه ۱۸۳ نهج البلاغه (با ترجمه مرحوم محمد دشتی).

۲- حکمت ۲۰۱ نهج البلاغه (با ترجمه مرحوم محمد دشتی).

(۲۲۰) سیمای فرشتگان

فهرست منابع و مآخذ

تفسیر نمونه ، آیت الله مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر قرآن ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۰ ه ش ، جلد ۱ ص ، چاپ نوزدهم ، تیراژ ۵۰۰۰ ، وزیری .

تفسیر نمونه ، آیت الله مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر قرآن ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۰ ه ش ، جلد ۵ ، ص ، چاپ نوزدهم ، تیراژ ۵۰۰۰ ، وزیری .

تفسیر نمونه ، آیت الله مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر قرآن ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۰ ه ش ، جلد ۷ ص ، چاپ نوزدهم ، تیراژ ۵۰۰۰ ، وزیری .

تفسیر نمونه ، آیت الله مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر قرآن ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۰ ه ش ، جلد ۱۰ ص ، چاپ نوزدهم ، تیراژ ۵۰۰۰ ، وزیری .

تفسیر نمونه ، آیت الله مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر قرآن ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۰ ه ش ، جلد ۱۱ ص ، چاپ نوزدهم ، تیراژ ۵۰۰۰ ، وزیری .

(۲۲۱)

تفسیر نمونه ، آیت الله مکارم شیرازی ، ناصر ، تفسیر قرآن ، تهران ، دارالکتب الاسلامیه ، ۱۳۷۰ ه ش ، جلد ۱۳ ص ، چاپ نوزدهم ، تیراژ ۵۰۰۰ ، وزیری .

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۱۴، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۱۵، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۱۷، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب
(۲۲۲)

الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۱۸، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۱۹، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۲۰، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۲۱، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۲۲، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

تفسیر نمونه، آیت الله مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب
(۲۲۳)

الاسلامیه، ۱۳۷۰ ه ش، جلد ۲۲، ص، چاپ نوزدهم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

فرهنگ موضوعی قرآن، خرمشاهی، بهاءالدین، تهران، الهدی، ۱۳۶۹ ه ش، ۴۱۹ ص، چاپ دوم، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

نهج البلاغه، مرحوم دشتی، محمد، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۸۱ ه ش، ۹۶۰ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، وزیری.

قاموس قرآن، آیت الله قرشی، سید علی اکبر، تهران، دارالکتب اسلامیه، ۱۳۷۸ ه ش، ۷۲۰ ص، چاپ هشتم، تیراژ ۳۰۰۰، وزیری.

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۵، ۴۵۰ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی.

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب
(۲۲۴)

الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۷، ۴۵۱ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی.

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۱۰، ۴۰۹ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی.

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۱۱، ۳۷۴ ص، چاپ اول،

تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۱۳، ۳۹۹ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۱۵، ۳۸۹ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب (۲۲۵)

الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۱۷، ۳۶۶ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۱۸، ۳۴۵ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۱۹، ۳۹۲ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۲۰، ۳۹۶ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۲۱، ۳۸۴ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر جوان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، دارالکتب (۲۲۶)

الاسلامیه، ۱۳۸۰ ه ش، جلد ۲۲، ۳۸۷ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، جیبی .

تفسیر بیان، دکتر بیستونی، محمد، تفسیر قرآن، تهران، انتشارات فراهانی، ۱۳۸۱ ه ش، جلد ۱، ۴۶۴ ص، چاپ اول، تیراژ ۵۰۰۰، پالتویی .

درباره مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

بسم الله الرحمن الرحيم

جَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ (سوره توبه آیه ۴۱)

با اموال و جانهای خود، در راه خدا جهاد نمایید؛ این برای شما بهتر است اگر بدانید حضرت رضا (علیه السلام): خدا رحم نماید بنده‌ای که امر ما را زنده (و برپا) دارد ... علوم و دانشهای ما را یاد گیرد و به مردم یاد دهد، زیرا مردم اگر سخنان نیکوی ما را (بی آنکه چیزی از آن کاسته و یا بر آن بیافزایند) بدانند هر آینه از ما پیروی (و طبق آن عمل) می کنند

بنادر البحار-ترجمه و شرح خلاصه دو جلد بحار الانوار ص ۱۵۹

بنیانگذار مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان شهید آیت الله شمس آبادی (ره) یکی از علمای برجسته شهر اصفهان بودند که در دلدادگی به اهل بیت (علیهم السلام) بخصوص حضرت علی بن موسی الرضا (علیه السلام) و امام عصر (عجل الله تعالی فرجه الشریف) شهره بوده و لذا با نظر و درایت خود در سال ۱۳۴۰ هجری شمسی بنیانگذار مرکز و راهی شد که هیچ وقت چراغ آن خاموش نشد و هر روز قوی تر و بهتر راهش را ادامه می دهند.

مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان از سال ۱۳۸۵ هجری شمسی تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن امامی (قدس سره الشریف) و با فعالیت خالصانه و شبانه روزی تیمی مرکب از فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مختلف مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

اهداف: دفاع از حریم شیعه و بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام) تقویت انگیزه جوانان و عامه مردم نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی، جایگزین کردن مطالب سودمند به جای بلوتوث های بی محتوا در تلفن های همراه و رایانه ها ایجاد بستر جامع مطالعاتی بر اساس معارف قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام با انگیزه نشر معارف، سرویس دهی به محققین و طلاب، گسترش فرهنگ مطالعه و غنی کردن اوقات فراغت علاقمندان به نرم افزار های علوم اسلامی، در دسترس بودن منابع لازم جهت سهولت رفع ابهام و شبهات منتشره در جامعه عدالت اجتماعی: با استفاده از ابزار نو می توان بصورت تصاعدی در نشر و پخش آن همت گمارد و از طرفی عدالت اجتماعی در تزریق امکانات را در سطح کشور و باز از جهتی نشر فرهنگ اسلامی ایرانی را در سطح جهان سرعت بخشید.

از جمله فعالیتهای گسترده مرکز:

الف) چاپ و نشر ده ها عنوان کتاب، جزوه و ماهنامه همراه با برگزاری مسابقه کتابخوانی

ب) تولید صدها نرم افزار تحقیقاتی و کتابخانه ای قابل اجرا در رایانه و گوشی تلفن همراه

ج) تولید نمایشگاه های سه بعدی، پانوراما، انیمیشن، بازیهای رایانه ای و ... اماکن مذهبی، گردشگری و ...

د) ایجاد سایت اینترنتی قائمیه www.ghaemiyeh.com جهت دانلود رایگان نرم افزار های تلفن همراه و چندین سایت مذهبی دیگر

ه) تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ... جهت نمایش در شبکه های ماهواره ای

و) راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی (خط ۲۳۵۰۵۲۴)

ز) طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

ح) همکاری افتخاری با دهها مرکز حقیقی و حقوقی از جمله بیوت آیات عظام، حوزه های علمیه، دانشگاهها، اماکن مذهبی مانند مسجد جمکران و ...

ط) برگزاری همایش ها، و اجرای طرح مهد، ویژه کودکان و نوجوانان شرکت کننده در جلسه

ی) برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم و دوره های تربیت مربی (حضور و مجازی) در طول سال

دفتر مرکزی: اصفهان/خ مسجد سید/ حد فاصل خیابان پنج رمضان و چهارراه وفائی / مجتمع فرهنگی مذهبی قائمیه اصفهان

تاریخ تأسیس: ۱۳۸۵ شماره ثبت: ۲۳۷۳ شناسه ملی: ۱۰۸۶۰۱۵۲۰۲۶

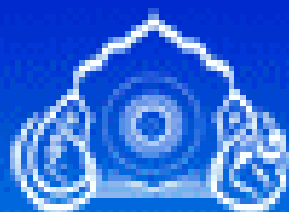
وب سایت: www.ghaemiyeh.com ایمیل: Info@ghaemiyeh.com فروشگاه اینترنتی:

www.eslamshop.com

تلفن ۲۵-۲۳۵۷۰۲۳-۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) فکس ۲۳۵۷۰۲۲ (۰۳۱۱) دفتر تهران ۸۸۳۱۸۷۲۲ (۰۲۱) بازرگانی و فروش ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹ امور

کاربران (۰۳۱۱)۲۳۳۳۰۴۵

نکته قابل توجه اینکه بودجه این مرکز؛ مردمی، غیر دولتی و غیر انتفاعی با همت عده ای خیر اندیش اداره و تامین گردیده و لی جوابگوی حجم رو به رشد و وسیع فعالیت مذهبی و علمی حاضر و طرح های توسعه ای فرهنگی نیست، از اینرو این مرکز به فضل و کرم صاحب اصلی این خانه (قائمیه) امید داشته و امیدواریم حضرت بقیه الله الاعظم عجل الله تعالی فرجه الشریف توفیق روزافزونی را شامل همگان بنماید تا در صورت امکان در این امر مهم ما را یاری نمایندانشالله.

مرکز تحقیقات و ترجمه

اصفهان

گامگاه

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

